

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TARİHSEL METİNLERİN
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL GELİŞTİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ
(DEDE KORKUT ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuzhan OĞUZTÜRK

Malatya-2019

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TARİHSEL METİNLERİN
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL GELİŞTİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ
(DEDE KORKUT ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuzhan OĞUZTÜRK

Danışman: Prof. Dr. İlhan ERDEM

Malatya-2019

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

Oğuzhan OĞUZTÜRK tarafından hazırlanan “Tarihsel Metinlerin Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Materyal Geliştirme Açısından İncelenmesi (Dede Korkut Örneği)” başlıklı bu çalışma, 01.08.2019 tarihinde yapılan sınav sonucunda [Oybirliği/Oyçokluğu] ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. İlhan ERDEM

Üye : Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Bahar DOĞAN

O N A Y

...../...../2019
Doç.Dr.Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. İlhan ERDEM'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Tarihsel Metinlerin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Materyal Geliştirme Açısından İncelenmesi (Dede Korkut Örneği)** başlıklı bu araştırmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Oğuzhan OĞUZTÜRK

ÖN SÖZ

Araştırmanın her aşamasında emeği geçen, bilgi ve tecrübesiyle her zaman bana örnek olan değerli danışman hocam, Prof. Dr. İlhan ERDEM'e gönülden sonsuz teşekkür ederim.

Araştırma sırasında akademik bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım Dr. Öğretim Üyesi Bahar DOĞAN'a, Dr. Öğretim Üyesi Bahtiyar BAHŞİ'ye, Öğr. Gör. Dr. Ayşe ATEŞ'e, Öğr. Gör. Ersin AYCAN'a, Öğr. Gör. Ali Selami BAŞOĞLU'na ve Dr. Niymet BAHŞİ'ye çok teşekkür ederim.

Oğuzhan OĞUZTÜRK

Malatya 2019

ÖZET

TARİHSEL METİNLERİN YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MATERYAL GELİŞTİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ (DEDE KORKUT ÖRNEĞİ)

OĞUZHAN, Oğuzhan

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan ERDEM

Haziran-2019, XI+183 sayfa

Bu araştırma, tarihsel-edebî metinlerden Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi sürecinde nasıl faydalanılacağını Dede Korkut Hikâyeleri üzerinden ortaya koyan nitel bir araştırmadır. Araştırmanın amacı; tarihsel-edebî metinlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi sürecinde ders materyali olarak nasıl kullanılabileceğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı B1 düzeyi dil yeterliliklerine göre basitleştirilerek yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılabilecek bir öğretim materyaline dönüştürülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada Yunus Emre Enstitüsü ve Avrupa Dil Portfolyosu B1 Düzeyi dil yeterlilikleri, uzman görüşü alınarak sadeleştirme işleminde kullanılacak ölçütler olarak belirlenmiştir. Sadeleştirme işlemi, dil öğrencilerinin kazanımları dikkate alınarak sözcük, söz dizimi ve anlam boyutunda gerçekleştirilmiştir. Basitleştirilen metin, okuma-anlama etkinlikleriyle desteklenmiştir. Araştırma sonucunda tarihsel-edebî metinlerin yabancılar Türkçe öğretimi sürecinde kullanılabileceğine dair somut bir örnek ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Hikâyeleri, Tarihsel-Edebî Metin, Türkçe Öğretimi, Metin Sadeleştirme.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF HISTORICAL TEXTS IN MATERIAL DEVELOPMENT IN TURKISH TEACHING FOR FOREIGNERS

(DEDE KORKUT EXAMPLE)

OGUZZTURK, Oguzhan

Master's Degree, Inonu University Institute of Educational Sciences

Turkish Language Teaching

Thesis advisor:

Prof. Dr. Ilhan ERDEM

Jun-2019, XI + 183 pages

This study is a qualitative research that reveals how to benefit from historical-literary texts in the process of teaching Turkish as a foreign language through Dede Korkut Stories. The aim of the research is to show how historical-literary texts can be used as course material in teaching Turkish as a foreign language. In this direction, Dede Korkut Stories, Dirse Han Oglu Bogac Han Epic B1 was simplified according to language proficiency and turned into a teaching material that can be used in teaching Turkish to foreigners. In this research, document analysis technique was used as a data collection tool. Yunus Emre Institute and European Language Portfolio B1 Level language proficiencies were determined as the criteria to be used in the simplification process by taking expert opinion. The simplification process was carried out in the dimension of word, syntax and meaning considering the gains of language learners. The simplified text is supported by reading-comprehension activities. As a result of the research, a concrete example has been put forward that historical-literary texts can be used in the process of teaching Turkish to foreigners.

Keywords: Dede Korkut Stories, Historical-Literary Text, Turkish Teaching, Text Simplification.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
ONUR SÖZÜ.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Metindilbilim (Text Linguistics)	7
2.2. Metin Kavramı	8
2.3. Metinsellik Ölçütleri.....	10
2.3.1. Bağdaşıklık (Cohesion).....	11
2.3.2. Tutarlılık/Bağdaşıklık (Coherence)	11
2.3.3. Amaç (Intentionality).....	12
2.3.4. Bilgisellik (Informativity)	13
2.3.5. Kabul Edilebilirlik (Acceptability)	13
2.3.6. Durumsallık (Situationality)	14
2.3.7. Metinlerarasılık (Intertextuality).....	14
2.4. Yabancılar Türkçe Öğretiminde Metin Kullanımı	16
2.4.1. Özgün Metinler (Authentic Texts).....	16
2.4.1.1. Yabancı Dil Öğretiminde Özgün Metin Kullanımının Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	18
2.4.1.2. Özgün Okuma Malzemelerinin Seçilmesinde Önemli Faktörler.....	21
2.4.1.2.1. Metin ve İçeriğin Uygunluğu.....	21
2.4.1.2.2. Metinden Yararlanma	21
2.4.1.2.3. Metnin Okunabilirliği	22
2.4.1.2.4. Metnin Sunumu	22
2.4.2. Oluşturulmuş Metin	22
2.4.3. Uyarlanmış/Sadeleştirilmiş Metinler (Adapted Texts)	23
2.4.3.1. Metin Sadeleştirme Ölçütleri	28
2.4.3.2. Metin Sadeleştirme Yaklaşımları.....	29

2.4.3.2.1. Sezgisel Yaklaşım	29
2.4.3.2.2. Geleneksel Okunabilirlik Formülleri.....	30
2.5. Metin Değiş tirim	31
2.5.1. Sözcük Düzeyinde Değiş tirim	32
2.5.2. Sözdizim Düzeyinde Değiş tirim	32
2.6. Tarihsel-Edebî Metinler Yoluyla İkinci Dil Öğretimi.....	33
2.6.1. Tarihsel-Edebî Metinlerin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılmasının Tarihi	33
2.6.2. Tarihsel-Edebî Metinlerin Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri ve Önemi.....	35
2.6.3. Tarihsel-Edebî Metinlerin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılmasının Faydaları	36
2.6.4. Yabancılar a Dil Öğretiminde Tarihsel-Edebî Metin Kullanımının Zorlukları	37
3. YÖNTEM	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. İncelenen Doküman.....	40
3.3. Verilerin Toplanması.....	41
3.4. Verilerin Yorumlanması.....	45
3.4.1. Dede Korkut Hikâyelerinin Basitleştirilmesinde Kullanılan Ölçütler	45
3.4.2. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı Sadeleştirme Ölçütleri	46
3.4.3. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı Sadeleştirme Yaklaşımları.....	46
3.4.3.1. Sezgisel Yaklaşım.....	46
3.4.3.2. Geleneksel Okunabilirlik Formülleri	47
3.4.4. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın Sadeleştirilmesinde Faydalanılan Metinsellik Ölçütleri	52
3.5. Verilerin Güvenilirlik ve Geçerliliği	52
4. BULGULAR VE YORUM.....	54
4.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi	54
4.2. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın Öğretim Materyali Olarak Kullanılması.....	111
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	142
KAYNAKÇA	147
EKLER.....	157
Ek 1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı Özgün Metin	157
Ek 2. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı B1 Düzeyi Sadeleştirilmiş Metin.....	169
Ek 3. Avrupa Dil Portfolyosu B1 Seviyesi Dil Yeterlilik Düzeyleri	180
Ek 4. Yunus Emre Enstitüsü B1 Seviyesi Dil Yeterlilik Düzeyleri	182

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt. : Aktaran

Ö.C. : Özgün Cümle

B.C. : Basitleştirilmiş Cümle

Ö.M.: Özgün Metin

V.d. : Ve diğerleri

Sf : Sayfa

1. GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Türkçe öğretiminin sistemli bir hâle gelmesi, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin öğrenme seviyelerine uygun okuma metnlerinin varlığını zorunlu hâle getirmiştir. Bu noktada ihtiyacı karşılamak üzere öncelikli olarak dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olarak hazırlanmış kurmaca metinlerden istifade edilmiştir. Bu tarz kurmaca metinler, daha çok giriş seviyesi olarak kabul edilen A1-A2 seviyesindeki dil öğrencilerine yönelik hazırlanmıştır. Oluşturulmuş metinler, başlangıç seviyesi için kullanılabilir olmakla birlikte orta seviye diyebileceğimiz B1 ve B2 dil yeterlilik düzeyleri için yetersiz kalmaktadır. Bu alandaki eksikliği gidermek için ana dili okuyucularına yönelik olarak hazırlanmış metinlerden istifade edilmesi dil öğretiminin daha geniş kapsamlı ve daha farklı metinler üzerinden gerçekleştirilebilir hâle gelmesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir.

Yabancı dil sınıflarında kullanılabilecek özgün okuma metnlerinin seçiminde, modern döneme ait örneklerden yararlanılabileceği gibi dilin köklü geçmişinden beslenen, evrensel olmakla birlikte kendi kültürüne has nitelikler taşıyan metinlerden de istifade edilebilir. Bu noktada kullanılması beklenen özgün metnin, birtakım niteliklere ve yeterliliklere sahip olması büyük önem taşımaktadır. Özellikle mevcut metinlerin Türkçe öğrenenlerin seviyelerine uygun olmayışı, uyarlanan metinlerde metinsellik ve metin sadeleştirme ölçütlerinin göz ardı edilişi, sadeleştirilen metinlerde öğrenme seviyelerinin üzerindeki sözcük ve dil bilgisi yapılarına yer verilmesi bu alana özgü eksikliklerin başında gelmektedir. Ayrıca Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde özellikle de dil-kültür ekseninde tarihsel-edebî metinlerin kullanılarak dilden bağımsız bir unsur olmayan kültürün, uygun metinlerle örtülü olarak aktarılması düşüncesi söz konusu araştırmanın yapılmasını zorunlu kılan unsurlardan bir diğeridir.

Yabancı dil öğretiminde üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri, Krashen'in (1985: 2) alt yapısını oluşturduğu “anlaşılabilir dilsel girdi teorisi” ve bu dilsel girdinin dil öğrencileri tarafından ne ölçüde anlaşıldığı konusudur. Söz konusu dilsel girdi, özgün bir metin yoluyla dil öğrenen kişilere uygulanabileceği gibi dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine göre düzenlenen uyarlanmış bir metin yardımıyla da uygulanabilir. Yabancı dil öğretiminde öğretim materyali olarak

kullanılacak metinlere ait en büyük sorun, metinlerin ne derece anlaşılır olduklarıdır. Metnin dil öğrencisi tarafından kabul görmesi, sözcük ve sözdizim yapısı itibarıyla anlaşılabilir olmasına bağlıdır. Bu noktada Krashen, (1985: 2) “anlaşılabilir girdi teorisi” adını verdiği bir teoriyi ortaya sürer. Bu teori esasen öğrencilerin doğal bir düzen boyunca dillerini geliştirdiğini ve mevcut dil yetenek düzeylerinin biraz daha ötesinde olan girdileri de anlayabilir hâle geldikleri görüşünü savunmaktadır. Teoriye göre girdi anlaşıldığı ve yeterli olduğu sürece, öğrenci gerekli dil özelliklerine maruz kalacaktır. Yani dil öğreniminin verimli bir şekilde gerçekleşmesi, dil öğrencilerinin dilsel girdiyle maruz kalması ile mümkündür. Dolayısıyla bu noktada en çok gereksinim duyulan şey dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun anlaşılır dilsel girdileri içeren metinlerin varlığıdır. Krashen, anlaşılır dilsel girdilerin, öğrenci seviyelerine uygun olmakla birlikte seviyelerinin biraz üstünde olmasında da yarar görmektedir. Uyarlanan metinle ilgili en önemli mevzu metnin metinsellik ve metin değiştirim ölçütleri ile metin sadeleştirme yaklaşımları göz önünde bulundurularak dil öğrenenlerin seviyelerine uygun hâle getirilmesidir.

Bir dilin doğal seyri içerisinde ortaya konulan ve ana dili konuşucularına yönelik olarak hazırlanmış özgün metinlerin, dil öğretiminde mevcut hâlleriyle kullanılması birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Üstelik dil öğretiminde bir materyal olarak kullanılacak olan metin, özgün ve tarihsel bir niteliğe sahipse söz konusu sorunlar da metnin yazıldığı döneme bağlı olarak farklılıklar gösterebilecektir. Dolayısıyla özgün bir tarihsel-edebî metnin yabancılara Türkçe öğretiminde materyal olarak kullanımında birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Mevcut dilin dil bilgisel yapısından farklı dil yapıları, mevcut dile uygun olan ancak dil öğrenenlerin seviyelerine uygun olmayan sözcük ve söz dizimi yapıları, neredeyse günlük dilde kullanılmaz hâle gelmiş sözcük, sözcük grupları ve yöresel söyleyişler, dil öğrenenlerin seviyelerinin üzerindeki mecaz ve deyimli yapılar dil öğrenenlerin özgün metin eksenli okumalarında karşılaştıkları güçlüklerin başında gelmektedir. Söz konusu okuma güçlüklerinin giderilmesi hususunda atılması gereken en önemli adım, mevcut metinlerin dil öğrenenlerin öğrenme düzeylerine uygun hâle getirilmesidir. İşte bu noktada istifade edilecek özgün metnin birtakım sadeleştirme, genişletme, basitleştirme işlemlerinden geçerek dil öğrencisinin kullanımına hazır hâle getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Richards ve Schmidt (2002: 486) sadeleştirme işleminin amacını “hedef dilin karmaşık yapısını gidermek” şeklinde açıklar. Sadeleştirme işlemini, özgün metinlerin dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine yönelik olarak yeniden uyarlanması ve yeniden yazılması süreci olarak tanımlayabiliriz. Sadeleştirme işlemindeki amaç, özgün metnin gerek söz dizimi gerekse cümle dizimindeki karışık ve karmaşık yapıyı basitleştirmektir. Bunun için özgün metindeki seviye üstü unsurlar basitleştirilerek daha az ve daha kolay bir yapıya dönüştürülür. Söz konusu sadeleştirme/basitleştirme işlemiyle özgün metnin daha okunabilir bir düzeye gelmesi ve okunan metnin anlaşılabilirliğinin de aynı oranda artması beklenmektedir.

Sadeleştirilmiş metinlerin yabancılara Türkçe öğretimi alanında okuma-anlama becerilerinin geliştirilmesi noktasında büyük fayda sağlayacağı beklenmektedir. Ancak özgün metinlerin özgün hâlleri itibariyle yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılması yukarıda saydığımız gerekçelerden dolayı birtakım güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden kullanılacak olan özgün metnin, dil öğrencilerinin seviyelerine uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesi/ sadeleştirilmesi elzemdir. Söz konusu sadeleştirme işleminin belli ölçütler doğrultusunda, bilimsellik ve nesnellik çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlıklı bir çalışma yapılması açısından gereklidir.

Dede Korkut Hikâyelerinin yabancılara Türkçe öğretiminde bir materyal olarak kullanılması Türkçenin tarihsel geçmişini ve zengin kültürel birikimini göstereceği gibi dil öğrencilerinin bugünkü Türkçeden bin yıl kadar önce yazılan bir eseri okuyup anlamaları ile Türkçenin ne kadar köklü ve canlı bir dil olduğunu fark etmelerine imkân sağlaması beklenmektedir. Özellikle yabancılara Türkçe öğretimi konusunda tarihsel-edebî metinlerin materyal olarak kullanımının yok denecek kadar az ve sınırlı oluşu, mevcut metinlerin Türkçe öğrenenlerin seviyelerine uygun olmayışı, uyarlanan metinlerde metinsellik ve metin değiştirim ölçütlerinin göz ardı edilişi, Türkçe öğretiminde özellikle dil-kültür ekseninde, tarihsel-edebî metinlerin kullanılarak dilden bağımsız bir unsur olmayan kültürün uygun metinlerle örtülü olarak aktarılması düşüncesi söz konusu araştırmanın yapılmasını zorunlu kılmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; tarihsel-edebî metinlerin yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde öğretim materyali olarak aktif bir şekilde kullanılmasını sağlamak, tarihsel-edebî metinlerin dil öğretim süreçlerinde ne şekilde kullanılabileceğini edebî metin kullanım yaklaşımlarından hareketle ortaya koymak, Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı yabancılara Türkçe öğretiminde bir materyal olarak kullanılabilecek şekilde metinsellik-metin değiştirim ölçütleri ve metin değiştirim yaklaşımlarını göz önünde bulundurarak bilimsel bir şekilde yeniden düzenleyerek/basitleştirerek dil öğrencilerinin seviyelerine uygun hâle getirmek suretiyle dil öğrencilerinin okuma-anlama becerilerini geliştirecek materyaller ortaya koymaktır. Bununla birlikte araştırmanın diğer amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Dil öğrencilerini, dilin gerçek ürünleri olan metinlerle tanıştırmak
- Dil öğrencisine daha anlaşılır bir metin sunmak
- Günlük dil kullanımının ötesindeki yapıları sezdirmek
- Dil öğrencisini, yüzeysel anlamın ötesindeki farklı anlamlara ulaştırmak
- Hedef kültüre ait unsurları tanıtmak
- Türk dilinin ve kültürünün zenginliğini göstermek
- Türkçenin anlatım gücü ve söyleyiş güzelliğini tarihsel-edebî bir eser üzerinden aktarmak
- Kültürel merak uyandırmak
- Tarihsel-edebî metinlerin yabancı dil öğretim süreçlerinde kullanım ölçütlerini ortaya koymak
- Yabancı dil öğretiminde tarihsel-edebî metin kullanımını teşvik etmek.

1.3.Araştırmanın Önemi

Araştırma, tarihsel-edebî metinlerin dil öğretim süreçlerine ne gibi katkılar sunacağını ortaya koyması ve Dede Korkut Hikâyelerini Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi sürecine dâhil etmesi yönüyle bugüne kadar yapılan araştırmalardan farklılıklar göstermektedir. Araştırma, yabancılara Türkçe öğretiminde tarihsel-edebî metinlerden materyal olarak faydalanmayı amaçlamakla birlikte, tarihsel-edebî metinlerin ne zamandan beri yabancı dil öğretim materyali olarak kullanıldığını, dil öğretim sürecine olumlu ve olumsuz etkilerini, bu metinlerin dil öğretiminde nasıl

kullanılacağına dair dil öğretim yaklaşımlarını, dünya edebiyatındaki örnek araştırmaları ortaya koyması yönüyle önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, gerek tarihî geçmişi ve kültürel değerlerinin zenginliği gerekse Türk diline ait zengin bir birikimi bünyesinde barındıran Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin öğrenme seviyelerine uygun bir şekilde belli ölçütler doğrultusunda bilimsel bir şekilde ilk kez uyarlanması yönüyle önemlidir. Araştırmada bin yıldan fazla bir geçmişe sahip olan Dede Korkut Hikâyelerinin B1 dil yeterlilik düzeyine uyarlanmasıyla dil yapılarının, yeni sözcüklerin, deyimlerin mecaz anlatımların öğretilmesi; hayal gücü, yorumlama, analiz etme, eleştirel düşünme gibi yeteneklerin geliştirilmesi; Türkçenin hikâye geleneğinin, dil zenginliğinin, kültürel değerlerinin, insan ilişkilerinin, yaşam tarzlarının tanıtılması; edebî ve tarihsel bir metin olan Dede Korkut Hikâyelerinin dil öğretim sürecinde bir materyal olarak kullanmasına imkân sağlaması beklenmektedir. Araştırma, ulaşılmak istenen hedefler ve elde edilecek sonuçlar doğrultusunda yabancılara Türkçe öğretimi alanında önemli bir değere ve seçilen konu itibarıyla özgün bir yapıya sahiptir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada, Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın B1 dil yeterlilik düzeyine uygun olduğu ve söz konusu uyarlamanın Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Seti B1 öğrenme düzeyine ilişkin dil becerilerini kapsayacağı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Dede Korkut Hikâyelerinden “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı”; dil yeterliliği düzeyi ise Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Seti B1 dil yeterlilik düzeyi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

- **Yabancı Dil Öğrenimi:** Kişinin ses ve anlamdan oluşan yeni bir dil dizgesinin kurallarını öğrenmesi ve bu kurallar dâhilinde dili uygun ve doğru kullanmasıdır (İşeri, 1996:5).
- **Yabancı Dil Öğretimi:** Dil bilimsel bilginin öğretime uygulandığı bir etkinliktir (İşeri, 1996:5).

- **Metin (Text):** “Metin, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür” (Günay, 2007:44); “iletişim sırasında gerçekleşen bir sözce ya da dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözceler bütünü (text) kavramını (Aksan, 1999: 149)
- **Metindilbilim:** Metinsellik ölçütlerini araştıran ve metinleri sınıflandırma normlarını belirleyen bir dilbilim alanıdır (Özkan, 2004: 168). “Bir iletişim sırasında gerçekleşen birbirleriyle ve dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözceler bütünü” (Aksan, 1993: 257).
- **Özgün Metin (Authentic text):** “Pedagojik değil gerçek yaşam metinleri” (Wallace 1992:145); “Dilbilim içinde bazı sosyal amaçları gerçekleştirmek için üretilen malzemeler” (Peacock, 1997).
- **Sadeleştirilmiş Metin (Simplified Text):** “Sadeleştirilmiş metin, özgün bir metnin, dil bilgisel ve sözcüksel olarak düzeye uygun hâle getirilmiş; kavramsal ve kültürel olarak yoğunluğu azaltılmış biçimidir” (Crossley ve Mccarthy, 2007:17).
- **Bağdaşıklık (Coherence):** Bağdaşıklık “bir yazının metin olmasını sağlayan, metin içi ilişkileri kuran, dille ilgili özelliklerin tümünü belirten bir kavram”dır (Günay, 2007:71).
- **Bağlaşıklık (Cohesion):** Derin yapı kurgusunun anlamlı mantıksal ilişkilerinin yüzeydeki dil yapılarıyla ilişkileridir (Yavuz, 2001: 20).
- **Metinsellik Ölçütleri:** “Metni, metin olmayan cümle ya da sözce topluluğundan ayırmak için başvuru olan ölçütler ya da bir metnin oluşması için gerekli koşullar bütünü” (Toklu, 2003: 124).
- **Durumsallık:** Durumsallık, metnin içeriğinin okuyucu kitlesine göre uyarlanmasıdır (Beaugrande ve Dressler, 1981:163)
- **Özgün Metin:** Pedagojik amaçlar için yazılmamış gerçek hayat metinleridir (Wallace, 1992:145).
- **Basitleştirilmiş Metin:** Simensen'e (1987) göre basitleştirilmiş metinler, belirli bir dil özelliğini göstermek için yazılmış metinlerdir.
- **Metin Değiştirim:** Kaynak metin ile bu metin üzerinde yapılan birtakım dilbilimsel değişiklik sonucunda ortaya çıkan hedef metin arasındaki ilişkiyi karşılamaktadır (Durmuş, 2013a: 392).

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Metindilbilim (Text Linguistics)

1960'lı yılların sonunda gelişmeye başlayan metindilbilim sözlü ve yazılı metinlerin dil bilgisel ve anlamsal yapılarıyla iletişimsel boyutunu ele alır. Başka deyişle metinleri üretilme ve alımlanmasındaki düzenlilikleri saptamaya çalışır (Oraliş ve Ozil, 1992: 37). Aytaş'a (2008: 56) göre metin dil bilimi, bir metni yapısal ve anlamsal bütünlükleri açısından değerlendirerek ve bu değerlendirme sonucunda metni oluşturan temel unsurları anlamaya yönelik yeni bir yaklaşımdır. Anlam bilimi ve belagat, anlamın gücüne yönelirken metin dil bilimi, bu anlam öbeklerinin birbirleriyle olan bağlantılarını ve ilgisini ortaya koymaktadır.

Metindilbilimin amacı, metinlerin yapılarını, yani dil bilgisel ve içeriksel kurgulanış biçimlerini ve bildirimsel işlevlerini ortaya çıkarmak ve uygulamalı örneklerle göstermektir. Böylece metindilbilim, metin oluşturma'nın genel koşullarını ve kurallarını belirleyerek ve bunların metnin anlaşılması için taşıdığı önemi açıklamaya çalışır. Metindilbilimin en önde gelen görevleri arasında, metin olanı metin olmayandan ayırmak ve metinleri sınıflandırmak için ölçütler oluşturmak olduğunu ve bu nedenle metindilbilimin, metinlerin yerine getirmesi gereken ölçütleri belirlemeye, metin türleri arasındaki ortak ve farklı özellikleri betimlemeye ve açıklamaya çalıştığını ifade eder (Ayata, 2005: 22-24). Dolayısıyla metinlerin birbirleriyle olan bağlantıları, metin ev dil arasındaki ilişkiler, metin ve metnin okuyucusu arasındaki bağlantılar söz konusu bilimin araştırma alanlarını oluşturmaktadır.

Metin dilbilim yöntemlerini geleneksel yazın incelemelerinden ayıran en önemli özelliklerden birinin metnin kendi iç yapısı içerisinde değerlendirilmesi olduğunu; eğer metnin anlamı metnin dışında, yazın tarihi içerisinde aranacak olursa öznel yargıların ortaya çıkacağını; sürekli kabul görmüş yargılarla tek boyutlu bir incelemenin söz konusu olacağını belirtmektedir (Demir, 2008: 52). Ayata'ya (2005: 58) göre metin dil bilimi, metinlerin içeriğinden ziyade, bizzat metnin oluşturulmasında etkili olan kuralları, metinlerin üretimi ve iletişimsel işlevleriyle ilgilenir. Günay (2007: 43) ise bu durumu “metin dilbilim, metnin örgütleniş biçimini, onun bünyesinde yer alan toplumsal, düşünsel, imgesel ve daha nice yapıların belirlenimlerini inceler” şeklinde ifade etmiştir. Dolayısıyla metindilbilim daha geniş bir kapsamda metnin kedisini değil oluşturuluş sürecini kapsayarak gerek dilsel gerekse bilişsel yapıları tespit eder.

2.2. Metin Kavramı

Metin kavramı, Türkçe Sözlük'te: "1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst; 2. Basılı veya el yazması parça, tekst" (TDK, 2005: 1382); "sözcüklerin, bir duygu ya da düşünceyi ortaya koymak üzere bir araya gelmesi"(Mowitt,1992); "fikir veya tecrübenin yazılı şekilde ifade edilmesi" (Hartman ve Allison 1996); "tümce birliklerinden oluşmuş bir bütün" (Brinker, 1985); "bir iletişim sırasında gerçekleşen birbirleriyle ve dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözceler bütünü" (Aksan, 1993: 257); "birbirlerine bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütleriyle bağlanmış olan tümce dizilerinin bir anlam bütünü oluşturmaya meydana gelen, belli bir iletişim amacı ile üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle belirlenmiş yazılı ya da sözlü en büyük dil ürünü" (Onursal, 2003: 6); "kendisinden anlam çıkarılan varlık alanı" (Mckee, 2003: 4); "kültürel değişim süreci içinde bilginin kurgulandığı ve düzenlendiği dile dayalı biçimler" (Şenöz, 2005: 13); "belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü" (Günay, 2003: 35); "okumaya konu olan, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcelerin oluşturduğu somut bir varlık" (Özdemir, 1983: 32) şeklinde tanımlanmıştır. Vater (2001: 23) ise metni, "tanımın tasarısı" olarak görmüştür. Ona göre ifade ve söz, anlatımı sağlayarak, tanımın esas temelini oluşturmaktadır. Metin, aynı zamanda metinler arasındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koymaktadır. Bahsi geçen tanımlardan hareketle metin, en genel anlamıyla harflerin, kelimelerin veya cümlelerin birtakım dil bilgisel göstergelerle, anlamlandırılabilir bir ilişki sonucu bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yapı olarak tanımlanabilir.

Öztoğat (2005: 22-23) metni özerk ve kapalı bir yapı olarak görür. Ona göre bir cümle de bir kitap da metin olabilir. Metnin, sözel (mutlak dil öğeleri), dizimsel (metin öğeleri arası ilişki), anlamsal (dil öğeleri arası ilişki) olmak üzere üç boyutu vardır. Metnin tutarlı ve bütüncül bir yapıya ulaşması dil öğelerinden oluşması, ilerleme, süreklilik ve yinelenme gibi süreçlerle gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Metni oluşturan öğeler birbirleriyle ilişkili olduğundan ve öğelerin değeri, öğeler arası ilişkilere göre belirlenmektedir. Bu yüzden metnin birbirine bağlı öğelerden oluşması ve belli bir sonuca doğru ilerleyen bir düzeneğinin olması gerekir. Akbayır'a (2006: 215) göre metin oluşturmak bir kumaşı dokumak gibidir. Dokuyucu, kumaşı ilmek ilmek dokurken metin yazarı da metni oluşturan öğeleri aşama aşama ekleyerek metnini inşa eder. Dolayısıyla inşa edilen her metin, kendisini oluşturan öğelerin toplamından oluşan bir

bütüne karşılık gelmektedir. Günay (2007:45) metnin başı-sonu kapalı anlamlı bir yapıya sahip olmasını metni oluşturan göstergelerin ardı ardına gelmesine bağlamıştır. Bu yüzden metin ardışık, anlamlı ve sıralı bütünlerden oluşan cümleler dizisi olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu ardışıklık ise istem dışı veya rastgele değil bilinçli olarak belli bir mantıksal düzene göre bir araya getirilmiştir. Rifat (2007: 4-5) metin tanımını daha fazla genişleterek farklı bir tanımlama yapar. Ona göre metin her şeydir. Yani dilsel üretimi tamamlanmış bir ürün; bir üretim sürecinin izlerini taşıyan son biçim; okurların kavrama kapasitesine göre yorumlanacak bir üretim kaynağı; kurcalandıkça çoğalarak açılan, okuruna haz veren bir dokudur.

Metin tanımlamalarının çoğunda metin, dilsel göstergelerin ve cümlelerin belli ölçüler ve belli biçimlerde dizilişi olarak tanımlanmış ve metnin daha çok dil bilgisel bileşimi ön plana çıkarılmıştır. Söz konusu yaklaşım doğrultusunda, söz dizisinde var olması gereken bütünlük koşulu öne çıkarılmış ancak buna karşın bütünlüğü sağlayacak olan düzenlemelere tanımlarda pek fazla yer verilmemiştir. Metinsel bağdaşırlığın öne çıkarıldığı tanımlarda ise metinsel bütünlüğün, olduğu gibi sadece belirli bir koşula bağlandığı görülmüştür (Uzun, 1995:102). Metin sözcüklerin rastgele bir araya gelmesi ile oluşmuş bir yapı değildir. Cümleler arası ilişkilerle oluşturulmuş bütün, bağdaşık, tutarlı bir yapıdır (Yılmaz, 2005:275). Söz konusu tanımlamalardan hareketle tanımların bir kısmında tek başına dil bilgisel bileşimin metin dizgesinin oluşturulması için yeterli görüldüğü; bazı tanımlarda ise metinsel bağdaşırlık ve metinsel bütünlüğün ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Dolayısıyla metnin oluşturulma aşamasında her iki unsurun da rolü büyük önem arz etmektedir.

Erdem ve Çelik (2011: 1036) metni, dil becerilerinin kazanılması konusunda ana malzeme olarak görür ve bu doğrultuda dil bilgisinin metnin kavranmasında dil becerilerini destekleyeceği görüşünü savunur. Günay'a (2007: 44) göre bir metnin doğruluğundan veya yanlışlığından söz edilemez ancak metinselliği sorgulanabilir. Benzer şekilde bir tümcenin doğru ya da yanlış olması dil bilgisellik ölçüsünde değerlendirilebileceğini ifade eder. Çünkü tümce, sadece sözcüklerin art arda gelmesi ile oluşan bir yapı olmadığı gibi metin de tümcelerin art arda gelmesi ile oluşmuş bir yapılar bütün değildir.

2.3. Metinsellik Ölçütleri

Metinsellik ölçütleri, “metni, metin olmayan cümle ya da sözce topluluğundan ayırmak için başvuru olan ölçütler ya da bir metnin oluşması için gerekli koşullar bütünü” (Toklu, 2003: 124) olarak tanımlanabilir. Bir cümle dizisinin metin olabilmesi için birtakım ölçütler gerekmektedir. Beaugrande ve Dressler (1981) bu ölçütleri şu şekilde sıralamışlardır. Metni meydana getiren cümle dizilerinin ‘bağdaşıklık/tutarlılık’ (coherence) metnin mantıksal tutarlılığı, ‘bağlaşıklık’ (cohesion) metnin sözdizimsel yapısı, ölçütleriyle birbirlerine bağlanarak anlamlı bir bütünlük oluşturması, söz konusu bütünlüğün belli bir ‘amaç’ (intentionality) doğrultusunda ortaya konulması, ‘kabul edilebilirlik’ (acceptability) özelliğini taşıması yani okuyucu tarafından benimsenebilir olması, ‘bilgisellik’ (informativity), okuyucuya yeni bilgiler verecek yapıda olması ‘durumsallık’ (situationality) yani metnin durumu yansıtmaması, mevcut duruma aykırı olmaması ve ‘metinlerarasılık’ (intertextuality) yani diğer metinler ile olan ilişkisi gibi ölçütlere sahip olması, başlangıcı ve bitişi açık bir şekilde belirlenmiş yazılı veya sözlü bir dil ürünü olması gerekir.

Metindilbilimde kabul görmüş yaygın bir anlayış vardır. Söz konusu anlayışın temelini metnin metinselliği oluşturmaktadır. Dolayısıyla dilsel bir yapı olan metnin kendisini meydana getiren birtakım metinsellik ölçütlerini taşıması gerekmektedir (Brinker, 1985:110-138). “Metinsellik ya da daha dar bir ifadeyle bir metnin metinselliği, esasen dilsel/dilbilimsel bağlantılara dayanırken ekseriyetle de metindeki söz dizimsel ve anlambilimsel ilişkilere dayanmaktadır (Aytaç,1999:13). Metinsellik ölçütleri göz ardı edilerek oluşturulan bir metnin meydana getireceği yetersizlik veya kopukluk metinsel bütünlüğü bozacak ve metnin asıl işlevini yerine getirmez duruma gelmesine sebep olacaktır.

Beaugrande ve Dressler (1981: 13) metinsellik ölçütlerini aşağıdaki şekilde yedi temel başlık altında sıralamıştır:

- *Bağdaşıklık*
- *Tutarlılık*
- *Amaçlılık*
- *Kabul edilebilirlik*
- *Bilişsellik*
- *Durumsallık*
- *Metinlerarasılık*

2.3.1. Bağdaşıklık (Cohesion)

Metnin, sözcük yapısı ile ilgilidir. Metni meydana getiren yapıların anlamlı bir bütün oluşturabilmesi amacıyla birbirleriyle kurdukları sözcüksel bağı ifade eder. Gutwinski (1976: 26), bağdaşıklık, metindeki cümleler arası ilişkiler olarak tanımlamıştır. Söz konusu cümleler arası ilişkiler anlam tabakalarının genişlemesiyle daha büyük bir yapıya karşılık gelmektedir. Bağdaşıklık, yorumlanması öğelerin yorumuna bağlı olan ve metin içerisindeki anlam ilgisine gönderme yapılan bir kavramdır. Bağdaşıklık, sadece yüzeysel bir dil bilgisel kurallar bütünü değil aynı zamanda anlamsal bir kavramdır ve bu kavram, dil ve sözcük sistemleri ile ortaya konulur (Halliday ve Hasan, 1976:4-6).

Metinsellik ölçütlerinden sadece bağdaşıklık ve tutarlılık doğrudan doğruya metin merkezlidir (De Beaugrande ve Dressler, 1981). Bağdaşıklık, anlam veya gönderge bakımından birbiriyle ilintili olan cümleler arasındaki çizgisel bağlantıyı ifade eder (Reinhart,1980: 168). Bir metnin gerçek anlamda doğrulanabilir olması bağdaşık olmasına bağlıdır (Giona,1985'ten Aktaran Lüleci, 2010:41). Dolayısıyla doğrulanabilir olmaktan uzak bir metin aynı zamanda bağdaşık olmaktan da uzaktır.

2.3.2. Tutarlılık/Bağdaşırlık (Coherence)

“Bağdaşırlık/tutarlılık, göndergesel veya anlamsal olarak birbirine bağlı cümleler arasındaki çizgisel ilişkileri ifade etmektedir” (Reinhart,1980: 168). Bağdaşıklık ölçütü, “önergelerin birbirlerine bağlanmasıyla metnin çizgisel biçimde düzenlenmesi sonucu ortaya çıkar” (Maingueneau, 1996: 16). Halliday ve Hasan’a (1976: 2-4) göre metin olmanın tek koşulu, tutarlılıktır. Tutarlılık, bir metni meydana getiren sözcükler arasındaki anlam bağlantılarının dil bilgisel bağlantılarla ilişkili olması durumudur. Söz konusu ilişkiler, uygunluk durumuna göre gönderimlerle sağlanır (Aksan,1999: 151). Bu yüzden bir metnin tutarlılığının tespitinde metindeki dil bilgisel yapının mantıksal yapı ile olan bağlantılarının saptanması belirleyicidir.

Bağdaşıklık, metni oluşturan sözcükler arasındaki dil bilgisel bağlantıları; tutarlılık ise sözcüklerin anlam ve mantık olarak birbiriyle bağlı olmasıdır. Tutarlılık ve bağdaşıklık arasındaki fark her iki ölçütün birbiriyle olan ilişkisine göre açıklanabilir. Bu doğrultuda tutarlılık, metin oluşturabilme özelliği bakımından metin parçaları arasındaki mantıksal düzen ve bağlantıya dayanır. Bunu gerçekleştirirken de bağdaşıklıktan faydalanır (Aksan, 1999). Yani metin parçaları arasında dil bilgisel ve

mantıksal ilişkilerin bulunması gereği vardır. Benzer durumu ifade eden Aytaş'a (2008: 57) göre bir metinde bağdaşıklık unsurlarından ziyade tutarlılık ölçütü aranmakta ve tutarlı olmayan metinler yetersiz ve eksik kabul edilmektedir. Karatay (2010: 375) ise tutarlılığı, metindeki bilgilerin belli bir birlik ve bütünlük içinde zihinde anlam bakımından bir şema yaratması, canlanması, metinde işlenen konu etrafında adeta kalıplaşarak şekil alması olarak tanımlar.

Gutwinski (1976: 26), bağdaşıklık terimini, metindeki cümleler ve cümlecikler arasında bulunan ilişkileri ve bu ilişkilerin dil bilgisi tabakası üzerinde meydana getirdiği, göstergebilim tabakasındaki yapıları yansıtan dil bilgisel özellikleri işaret etmede kullanmıştır. Toklu (2003:124-125) tutarlılık kavramının metin içindeki anlamsal ve mantıksal bağlantı olarak görüldüğünü söyler. Günay'a (2007: 100) göre bir metnin tutarlı olması, her yeni bilginin öncekilerle ilintili olması ve önceki bilgilere katkı yapmasıyla gerçekleşir. Balcı'ya (2009: 253) göre bağdaşıklık metnin yüzeysel yapısında, dile ait öğeler vasıtasıyla tespit edilebilirken tutarlılık daha derinlemesine çözümleme gerektiren dilsel öğelerin anlamlı ve mantıksal ve bağlarla kurulmasıyla oluşmuş bir kavrama karşılık gelmektedir.

Tutarlılık kavramının esasen paragrafla ilgili olduğunu söyleyen Gutwinski, (1976: 26-27) tutarlılığı paragraflar arasındaki ilişkiye göre açıklamaya çalışmıştır. Ona göre "iyi kurulmuş bir paragraf tutarlı ve bütün olmak zorundadır". Paragrafın tutarlı olması okuyucunun okuyuş sürecini sekteye uğratmadan okuma sürecini sürdürmesini sağlayacaktır. Söz konusu bütünlüğün sağlanması, paragraftaki cümlelerin esas düşünce ile ifade edilebilmesine bağlıdır. Metin yapısı gereği, metin çözücüler tarafından anlamlandırılabilir bir yapıda olmalıdır (Hüner ve Uzun, 2001: 9-10). Metnin anlamlandırılabilir bir yapıda olmasında ise bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerinin metindeki kullanımı belirleyici olmaktadır. Günay (2001: 100) bir metnin tutarlı olmasını, yeni eklenen bilgilerin mevcut bilgilerle alakalı olması ve onlara katkı sunmasına bağlamıştır. Dolayısıyla birbiriyle alakasız olan ve metnin oluşum sürecine katkı yapmayan bilgiler tutarsızlık nedenidir.

2.3.3. Amaç (Intentionality)

Metinsellik ölçütlerinden biri olan amaç, metnin yazılma işlevini ortaya koyması bakımından önemli bir rol üstlenmektedir. Beaugrande ve Dressler'e (1981: 112-122)

göre amaç, metin üreticilerinin metni yazma süreçlerindeki niyetlerinden bağımsız değildir. “Metin üreticisinin amaçlarını metne aktarmak ve gerçekleştirmek için kullandığı araçların tümü” biçiminde tanımlanabilir. Yani metin üreticileri kendi niyet ve amaçlarını yazınsal metinler aracılığı ile okuyucuya sunmaya çalışır.

İletişimsel bir mesaj taşıyan her hareket belli bir amacın neticesi olarak ortaya çıkar. Metni oluşturanın öncelikli amacı kendi hayal dünyasını açığa çıkarmaktır. (Kundera, 1989: 31). Dolayısıyla metnin, kendisini meydana getiren fikir ve niyetinden bağımsız olması beklenemez. Söz konusu durum, kimi zaman doğrudan doğruya metnin üretiliş sürecinin şekillenmesinde de belirleyicidir.

Günay (2007: 230-242) yazarın metni oluştururken taşıdığı niyeti “metnin işlevi” olarak tanımlar. Bu niyet, ‘bir öykü anlatmak’, ‘betimleme yapmak’, ‘bir şeyi kanıtlamak ya da eleştirmek’, ‘bilgi vermek’, ‘bir öneride bulunmak’, ‘bir düşünceyi açıklamak’, ya da ‘gelecekte haber vermek’ olabilir.

2.3.4. Bilgisellik (Informativity)

Okuyucunun, okuyacağı metinden beklentisi metnin kendisine vereceği bilginin içeriğidir. Metnin bilgisel boyutu okuyucunun mevcut belleğinde olmayan ve ona farklı bir bakış açısı kazandıracak nitelikte bir yapıya sahip olursa okuyucudaki merak ve okuma heyecanını bu doğrultuda artış gösterecektir. Beaugrande ve Dressler (1981, 160-161) bir metnin metinsellik ölçütünü karşılar nitelikte olmasını okuyucuya yeni, beklenmedik/öngörülmedik bilgiler sunmasına bağlamıştır. Yani bir metin okuyucuya mevcuttan farklı bir bilgisel yapı veremiyorsa ve okuyucuda bu doğrultuda bir merak uyandıramıyorsa metnin bilgiselliği tartışmaya açıktır.

2.3.5. Kabul Edilebilirlik (Acceptability)

Bir metinde yazarın niyeti ne kadar açıksa, okurun o metni kabul edip anlaması/anlamlandırması o kadar kolay ve iletişim de o denli etkili olur (Alan, 2000). Beaugrande ve Dressler’e (1981:178-180) göre bir metnin kabul edilebilir nitelikte olup olmaması metnin dış dünyaya karşı olan gönderiminin doğruluğuna bağlı değildir. Söz konusu metnin inanılır olup olmadığına ve metne katılanların bakış açılarına uygun olup olmadığına bağlıdır.

Dilidüzgün'e (2008: 38) göre bir metnin "kabul edilebilir" olması için iletişimsel amacına uygun bir şekilde bağlaık ve tutarlı olması gerekmektedir. Dolayısıyla bağdaşıklık ve tutarlılık ilkelerinden uzak bir metnin, metinsellik ölçütleri bakımından kabul edilebilir olması mümkün değildir. Ayrıca sadece metin içi -dil bilgisel göstergelerden oluşmuş- ögeler okuyucu tarafından kabul görmeyebilir. Bu yüzden yer, zaman, kültür, toplum gibi metin dışı ögelerin de metne dahil edilmesi gerekebilir. Kabul edilebilirlik, sadece bütünü oluşturan parçaların anlamlandırılması değil metnin bütününde aynı tutarlılığın sağlanması gereken bir ölçüttür. Okuyucu ancak kendi dünyasına hitap eden metni anlayabilir. Bu nedenle metin, yalnızca dilsel göstergelerden oluşmuş bir kapalılık içinde değil, yer ve zaman, toplum ve kültür gibi metin dışı ögelerin de değerlendirilmesiyle anlamlandırılabilir.

2.3.6. Durumsallık (Situationality)

Metindeki anlatıların mevcut duruma uygun olup olmaması ile ilgili olan metinsellik ölçütüdür. Metnin konusunun, yapısının, içeriğinin hedeflerinin metin okuyucularının beklentilerine yönelik hazırlanması olarak tarif edilebilir. Beaugrande-Dressler'e (1981: 163) göre durumsallık, metnin içeriğinin okuyucu kitlesine göre uyarlanmasıdır. Bir metni, süregiden bir olay veya durumla alakadar eden etkenlerden oluşmuş genel bir yapı olarak tanımlanmasıdır.

2.3.7. Metinlerarasılık (Intertextuality)

Mevcut hiçbir metnin orijinal olmadığı görüşüne dayanan ve okurun zihnindeki diğer metinlerle ilişki kuran bir metinsellik ölçütüdür. Metinlerarasılık aynı zamanda bir yapıt ile ondan önce veya ondan sonra gelen yapıtlar arasındaki ilişkiyi okurun kavraması olarak tarif edilebilir (Aktulum, 2000: 41-60). Yine Aktulum (2007: 17) metinlerarasılığı "kabaca iki ya da daha çok metin arasında bir alışveriş, bir tür konuşma ya da söyleşim biçimi" olarak tanımlar. Beaugrande ve Dressler'e (1981: 182) göre bir metne metinsellik niteliği kazandıran en önemli unsurlardan biri mevcut metnin diğer metinlerle olan ilişkisidir. Çünkü bir metin tek başına bir varlık ifade edemez, kendisi dışındaki metinlerden bağımsız olarak meydana getirilemez. Dolayısıyla metinlerarasılık, genel bir tanımlamayla okurun yeni bir metin okurken okuma sürecinde edinmiş olduğu bilgi birikimini daha önceden edindiği bilgiler ile karşılaştırarak,

analizler yapması böylece yeni okumalar ve yorumlamalarla metni zihninde yeniden şekillendirmesine dayanan zihinsel bir süreç olarak tanımlanabilir.

Kristeva'ya (1972: 348) göre her metin, başka bir metnin değiştirilmesiyle elde edildiğinden alıntılamalardan oluşan bir mozaik olarak nitelendirilir. Yani her metin, bir başka metnin dönüştürülmesi ve bir başka metnin kendi içinde yeniden yorumlanması ile meydana gelmektedir. Gökalp-Alpaslan (2009: 461) hiçbir edebî ve sanatsal yapının başka yapıtlardan bağımsız olmadığını; sanatçıların, metnin üst okumalar gerektiren derinliklerinde metnini var eden diğer sanatsal ve edebi yapıtlardan izler taşıdığını ifade ederek metinlerarasılığın üretilen metinlere ne derece yön verdiğini ifade eder.

Aktulum (2004: 304) metinlerarasılığı “ayrışık unsurları, başka bir deyişle, başka metinlere ait parçaları tutarlı bir bütün oluşturacak biçimde bir araya getirmek, onları düzenleyerek aralarında uyum sağlamak, böylelikle yeni bir metin ortaya çıkarmak” şeklinde tanımlar. Genette, metinlerarası ilişkileri, okuyucunun eserin kendisinden önceki ve sonraki eserlerle kurduğu anlamsal ilişki olarak ifade ederek yazarların tek bir kitap yarattığını ve tüm kitapların geniş, sonsuz ve tek bir kitap olduğunu ifade eder (Kıran vd. 2007: 359). Bu durumda meydana getirilen bütün eserler aynı bütünün birer parçası olarak nitelendirilebilir. Okuyucunun bütüne ulaşabilmesi için bütün oluşturan parçaları anlamlandırabilmesi gerekmektedir. Bu aşamada okuyucu metnin anlamına nüfuz edebilmek için diğer metinlere de ihtiyaç duyar. Bu durumu Aktulum (2007: 60-61) “metinler, okuyucuyu metin dışı bir gerçekliğe değil başka metinlere gönderirler” şeklinde ifade eder. Yani okuyucu metnin anlamını sadece okuduğu metinde bulamaz. Bu durum okuyucuyu, metnin anlamına ulaşabilmesi için metinle ilişkili diğer metinleri okuyup anlamaya sevk eder.

Metinler arası aktarımlar, metinlerin anlam evrenlerinin zenginleşmesini sağlar. Bir metnin başka metinlere gönderme yapması metni zenginleştirir. (Akyıldız, 2010: 716) Metinlerarasılığın iletişimsel boyutuna dikkat çeken Aktulum'a (2018: 238) göre “bir metnin iletişimsel işlevi yalnızca başka metinlere gönderme yaparak gerçekleşmez, çünkü metnin göndergesi yalnızca öteki metinler değildir. Metin, gerçekliği gönderme yapmakla birlikte bazen gerçeklik metnin yapılanmasına yön verir. Dolayısıyla söz konusu süreci iki yönlü etkileşim tarafından belirlenen bir süreç olarak nitelendirmek mümkündür.

2.4.Yabancılar Türkçe Öğretiminde Metin Kullanımı

Yabancılar Türkçe öğretiminin en temel sorunlarından biri metin seçimidir. Bu noktada “özgün”, “oluşturulmuş”, “uyarlanmış” ve “genişletilmiş” metin olmak üzere dört metin türü karşımıza çıkar. Özgün metinler, dilin doğal seyri içerisinde dil öğretim amacı gözetmeksizin oluşturulmuş metinlerdir. Uyarlanmış metinler, özgün metinlerin dil öğretimine uygun hâle getirilmiş hâlidir. Oluşturulmuş metinler, belli bir hedefe yönelik olarak üretilen metinlerdir. Genişletilmiş metinler ise özgün veya oluşturulmuş metinlerin satır aralarının uygun dil bilgisel ve anlamsal bağlantılarla genişletilmesi sonucu ortaya çıkarılmış metinlerdir.

2.4.1. Özgün Metinler (Authentic Texts)

Araştırmacılar özgün metni: “pedagojik amaçlar için tasarlanmayan” (Jordan, 1997); “dil öğretmekten başka amaçlar için üretilmiş” (Nunan, 1988); “üretildiği dil topluluğundaki bazı sosyal amaçları yerine getirmek için yaratılmış” (Little and Singleton, 1988: 21); “dil öğretimi amacıyla yazılmayan veya konuşulmayan” (Tomlinson, 1984); “pedagojik amaçlar için yazılmamış gerçek hayat metinleri” (Wallace, 1992: 145); “özgün iletişimi sırasında üretilen ve dil öğretim amacı taşımayan sözlü veya yazılı dil verileri” (Nunan, 2001); “gerçek dünya durumlarını taklit etmek için tasarlanan metinler” (Herod, 2002); “gerçek bir dinleyici için gerçek bir konuşmacı veya yazar tarafından üretilen ve gerçek bir mesaj iletmek üzere tasarlanmış gerçek bir metin” (Morrow, 1977); “günlük yaşam dilinin gerçek kullanımına maruz kalma” (Kılıçkaya, 2004: 1-6); “ana dili konuşanların ürettiği gerçek dil örnekleri” (Cook, 1981); “özellikle dil öğretimi amacıyla üretilmeyen sıradan metinler” (Carter ve Nunan, 2001: 68); “dil toplumunda bazı sosyal amaçları yerine getirmek amacıyla ana dili konuşucuları için yazılmış, gerçeği içeren metinler” (Peacock, 1997: 144-156); “pedagojik süreçler için yazılmamış gerçek hayat metinleri” (Wallace, 1998:145) şeklinde tanımlarlar.

Özgün metinler, dil öğretim kaygısı ile yazılmadıklarından oluşturuldukları dilin özgün biçimlerini, edebî-estetik özelliklerini, çeşitli dil bilgisel yapılarını, kültürel ve yerel unsurlarını kendi içlerinde barındırırlar. Brown, özgünlüğün ölçütünü herhangi bir amaç gözetmeksizin ortaya ürün koymak olarak belirler. Doğrudan doğruya dil öğretmek amacıyla meydana getirilen hiçbir şey özgün değildir. Ancak bunun tam

aksine, dil öğretimi dışında herhangi bir amaç için üretilen her şey özgündür (Brown, 2011: 2). Özgün metin kullanımı, “öğrencilerin geniş bir yelpazedeki farklı, karmaşık, basitleştirilmemiş konu materyallerine erişebilmesi” anlamına gelir (Barnand ve Burgess’ten aktaran, Rix, 2006:1146).

Özgün metinlerin en belirgin ve ayırt edici özellikleri dilin, doğal gelişim süreci içerisinde, gerçek konuşucuları tarafından üretilmiş, gerçek ve özgün yapıları olmalarıdır. Apsari (2014: 89) otantik metinleri gerçek, doğrulanmış ve gerçek otantik kullanım örneklerine sahip metinler olarak tanımlar. Otantik metinler, gerçek yaşam kaynaklarından alınanlara atıfta bulunmakla birlikte bunları öğretme ve öğrenme amaçlı tasarlanmamıştır. Sınıflarda dil öğretimi esnasında kullanılabilecek ve en yaygın kullanıma sahip özgün materyal kaynakları; gazete, dergi, şarkı, edebiyat ve internet materyalleridir. Bu materyaller, gerçek hayatta kullanıldıkları gibi sınıf ortamında kullanılabilirler.

Brown (1999) “dil öğrencilerine dil öğretme amaçlı kullanılacak metnin niteliğinin, dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine/heveslerine doğrudan doğruya etki edeceği” görüşünü savunur. Ona göre öğrenilecek dil materyali anlamlı ve özgün olursa öğrenciler dil öğrenmede daha istekli ve hevesli olurlar. Bu doğrultuda çalışmalar yapan Herrington ve Oliver (2000), özgün öğrenme adını verdikleri yeni pedagojik bir terimle gerçek dünya durumlarını ve gerçek öğrenme süreçlerini çalışmalarının merkezine taşımışlardır. Bu terim, öğrencilerin gerçek yaşamıyla doğrudan ilgilidir ve onları gerçek dünya durumlarıyla yüzleşmeye ve ilgilenmeye hazırlar. Söz konusu öğrenme süreci içinse en uygun ve en kullanılabilir materyallerin özgün metinler olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir.

Kramsch (1993: 200) özgün metinlerin öğrenciye, metin ile uğraşırken ilişkisel düşünmeyi teşvik etmeyen ve organize olmayan gerçek yaşam materyalleri sunduğunu savunur. Ona göre ders kitapları, genellikle doğru ve yanlış bir cümle, dil bilgisi veya kelime söz konusu olduğunda okuyucuya bunu fark ettirir. Ancak, bir öğrenci bu bilgiyi daha geniş bir içeriğe yerleştirebilmelidir; örneğin, farklı bağlamda ortaya çıkan ancak aynı anlama sahip ya da olmayan cümleler verildiğinde aynı yöntemi uygulayabilmelidir. Yine Kramsch’a (1993) göre, ders kitabı söz konusu olduğunda öğretmenler, öğrencilerin neleri okuması gerektiğine kendilerinin karar vermesine izin verirken, orijinal metinler söz konusu olduğunda öğrencilerin farklı bilgi düzeylerini araştırmasını ve aynı zamanda kendi bilgi farklılıklarını ve niteliklerini bilmelerini

gerektiğini belirtir. Bu doğrultuda özgün metinlerin gerek sözcük gerekse söz dizimi bakımından herhangi bir düzenleme/basitleştirme işlemi yapılmaksızın yabancı dil öğretiminde bir materyal olarak kullanılması dil öğrencilerinin mevcut dil yeterlilikleri ile bu metinleri anlamalarını zorlaştıracak aşıkârdır.

2.4.1.1. Yabancı Dil Öğretiminde Özgün Metin Kullanımının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Yabancı dil öğretiminde özgün metin kullanımının, metnin kullanılış durumuyla ilgili olarak öğrenme sürecine olumlu ve olumsuz etkileri olması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu noktada özgün metnin, dil öğretiminde ne şekilde kullanılacağı konusu son derece önemlidir. Harmer (1994) yabancı dil öğretiminde gerçek hayatta karşılığı olan gerçek metinlerin kullanımının dil öğrencilerinin, kendilerine olan güvenini artırarak dil öğrenimi ve ediniminde büyük faydalar sağlayabileceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Nuttall (1996: 172) ve Peacock (1997: 144), özgün metin kullanımının, görev içi davranış, konsantrasyon ve katılım düzeylerinin artırılabilirliğini ve dil öğrencilerini motive edeceğini vurgulamışlardır.

Yabancı dil öğretiminde üzerinde durulması gereken en önemli hususlardan biri dilin ne şekilde öğretildiğidir. Bu noktada Crossley vd. (2007: 17) dilin etkili ve kalıcı bir şekilde öğretilmesinin gerekliliğini vurgularlar. Ortaya koydukları iletişimci dil öğretim yaklaşımında dilin etkin bir şekilde öğretilmesi için özgün metinlerden faydalanılması gerektiği hususu belirtilmiştir. Bu yaklaşıma göre dil öğrenme süreci, öğrenilen dilin özgün metinleri üzerinden gerçekleştirilir. Apsari (2014: 90) özgün metin kullanımına farklı bir bakış açısı getirerek, özgün metinlerin dil öğretiminin yapısı için yararlı olduğunu ancak özgün metinlerin dilin kendisinden ziyade biçimine daha çok odaklandığından okuma becerilerini geliştirme noktasında çok fazla kullanışlı olmadığı görüşünü savunur.

Bazı araştırmacılar özgün metinlerin anlaşılması zor metinler olduklarından bu tür metinlerin dil öğretim sürecinde kullanılmasının dil öğrencilerinin motivasyonlarını azalttığı ve dil öğrenme heveslerini düşürdüğü görüşünü savunmaktadırlar. Peacock (1997: 144) konuyla ilgili olarak özgün metinlerin dil öğrencilerinin öğrenme heveslerini kırarak motivasyonlarını düşürdüğü görüşünün aksine dil öğrencilerini motive ederek eğitim sürecini zevkli ve eğlenceli hâle getirdiğini söz konusu durumun dil öğrencilerini, hedef dilin kültürüne daha fazla yaklaştırdığı görüşünü savunur.

Dolayısıyla özgün metin, bir taraftan dil öğretme işlevi ile dil öğrencisinin dil öğrenme amacına hizmet ederken diğer taraftan hedef dile ait kültür unsurlarının da dil öğrencisinin merakına sunulmasına aracılık eder.

Bakan (2012: 36) özgün olmayan metinlerin, sadece öğretilmesi gerekenlere odaklandığı için dil dizgelerinin, dil öğrencilerinin seviyelerine uygun olarak seçilmesi sonucu çeşitlilikten yoksun, yapay bir görüntü sergileyebileceğini bu yüzden de uyarlanmış metinlerin, sadece dil öğrencisini gerçek metinleri okumaya hazırlama noktasında kullanılabilir olabileceğini ifade etmiştir. Benzer şekilde Crossley vd., (2012:90) yaygın kullanıma sahip sözcüklere bağlı kalmanın, istemsizce de olsa daha anlamsız sözcük kullanımlarına yol açabileceğini; bunun yanında sözcüklerin sadeleştirilmesinin, daha karmaşık sözdizimsel yapıların kullanılmasına yol açabileceğini ifade etmiştir.

Özgün metnin dil öğretiminin yanı sıra kültür aktarımı noktasında önemli bir işleve sahip olduğunu vurgulayanlardan biri diğeri de Lundahl'dır. Lundahl (1998: 61) özgün metinlerin okuyucuyu okuma sürecine dahil etmede daha iyi bir seçenek olabileceği görüşündedir. Çünkü özgün okuma metinleri, hayatın içinden 'gerçek' bir mesaja sahiptir ve aynı zamanda daha gerçek olarak algılanabilirler. Özgün metinlerde argo ve günlük dil çoğu kez kullanıldığı için dilin kültürel boyutları daha canlıdır. Dil, belirli bir amaç (mesela: dil bilgisel amaç) için yazılmadığından dil öğrencisi tarafından daha canlı olarak algılanabilir bu da dil öğrencilerin dikkatini çekmeyi kolaylaştırır.

Phillips ve Shettlesworth'a (1978) göre özgün metinlerin bazı avantajları vardır. Özgün metinlerin ilk olarak, öğrencilerin motivasyonu üzerinde olumlu bir etkisi vardır. İkincisi, hedef kültür hakkında özgün kültürel bilgi sağlarlar. Üçüncü olarak, gerçek dile maruz kalmayı sağlarlar. Dördüncüsü, özgün metinler öğrencilerin ihtiyaçlarıyla daha yakından ilişkilidir. Son olarak, daha yaratıcı bir öğretim yaklaşımı sergilerler.

Özgün metinler hayati önem taşır, öğrencileri motive eder, gerçek bir bağlam sunar. Hedef dilin kültürünü aktarır ve öğrencileri ders dışı okumalara hazırlar. Barnett, (1989:145) özgün metin kullanmanın başlıca avantajlarını şu şekilde sıralamıştır:

- *Öğrenci motivasyonu üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmak;*
- *Özgün kültürel bilgi vermek;*
- *Öğrencileri gerçek dile maruz bırakmak;*
- *Öğrencilerin ihtiyaçlarıyla daha yakın ilişki kurmak;*
- *Daha yaratıcı bir öğretim yaklaşımı desteklemek.*

Martinez'e (2002) göre özgün metinler:

- Öğrencileri gerçek dile maruz bırakır.
- Metinlerin çoğunda gerçek bir edininim vardır.
- Bazı öğrenciler için ilham verici olabilir.
- Bir metin parçası çeşitli etkinlikler ve görevler için kullanılabilir
- Otantik metinlerde geniş bir yapı, bağlam ve çeşitlilik vardır.
- Öğrencileri, zevk için okumaya heveslendirebilirler.

Berardo'dan (2006) aktaran Martinez, özgün materyallerin kültürel olarak çok yanlı bir yapıya sahip olabileceğine inanmaktadır. Bu yüzden metni anlamak için iyi bir kültürel altyapı bilgisi gereklidir. Guariento ve Morley (2001: 347-353), otantik materyallerin kullanılmasının, özellikle en basit orijinal metinlerin öğretmenler tarafından özenle seçilmediği sürece, özellikle düşük seviyeli öğrencilerin dil ve performans koşullarının karmaşıklığı yüzünden şaşkınlık ve karmaşıklık yarattığını hatırlatır. Guariento ve Morley (2001), özgün materyallerin sadeleştirilmesinde de bir sorun olduğunu belirtmektedir. Onlara göre, eğer gerçek materyaller düzenlenir ve basitleştirilirse, özgün olma özelliklerini kaybeder.

Martinez (2002) özgün metin kullanımının olumsuz yönlerini şu şekilde sıralar:

- Özgün metinlerin, dil öğrenendeki kültür boşluğu nedeniyle anlaşılması zor olabilir.
- Kelimeler öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamayabilir.
- Yeni başlayanlar için zorlayıcıdır.
- Metinlerin ve faaliyetlerin hazırlanması genellikle zorlu ve zaman alıcıdır.
- Aksanlar ve lehçeler anlamayı güçleştirebilir.
- Metinlerin modası hızla geçebilir.

Berardo (2006: 65) özgün metinlerin dezavantajlarını şu şekilde belirtmiştir:

- Özgün metinler, kültürel olarak çok yönlü olduğu için dil topluluğu dışındayken anlamak zordur.
- Özgün metinlerdeki sözvarlığı öğrencinin acil gereksinimleri ile ilişkili olmayabilir.
- Özgün metinlerde yer alan çok sayıda yapı metinleri karmaşıklaştıran başlangıç düzeyi öğrencileri için bu metinleri çözümlemede sorun yaşarlar.
- Özgün metinler özel bir hazırlık gerektirir, çok zaman alabilir.
- Özgün metinler kolayca güncelliklerini kaybedebilirler (hikâye, gazete yazıları gibi).

Berardo'nun (2006) ifade ettiği dezavantajlar da göz önünde bulundurulsa, özgün metinlerin herhangi bir uyarılma yapılmaksızın yabancı dil öğretim sınıflarında kullanılmasının öğrenci açısından zorlayıcı olduğu söylenebilir.

Ek olarak, Richard (2001) özgün materyalleri kullanmanın öğretmenler için bir yük olduğunu söyler. Çünkü öğretmenlerin, faaliyetleri, ödevleri ve değerlendirmeyi içerecek şekilde öğrenme hedeflerine uygun malzemeleri hazırlaması için önemli bir zaman harcaması gerekmektedir. Özgün metinlerin en büyük olumsuz tarafı söz konusu metinlerin ana dili konuşucularına yönelik olarak hazırlanmış olmalarıdır. Hedef kitlenin dilin karmaşık dil bilgisel bağınıtlarını bildiği veya bilmesi gerektiği varsayılmıştır. Bu yüzden dil öğrencisi, bu tür metinlerde birçok yapıyı karıştırabilir. Bu durum dil öğrencisi için metnin anlaşılabilirlik düzeyini düşürür.

2.4.1.2.Özgün Okuma Malzemelerinin Seçilmesinde Önemli Faktörler

Yabancılar dil öğretiminde kullanılması düşünülen özgün okuma metinlerinin seçimi son derece önemlidir. Seçilecek metnin türü, içeriği, dilbilgisel yapısı vs. gibi unsurlar okuma süreçlerini ve okuyucu ilgisini etkileyebilecek niteliktedir. Berardo (2006:63-64) yabancı dil öğretiminde kullanılması muhtemel olan okuma materyallerinin seçiminde dikkat edilmesi gereken hususları aşağıdaki gibi belirtmiştir.

2.4.1.2.1. Metin ve İçeriğin Uygunluğu

Bu bölüm, metin ve metnin içeriğinin yabancı dil öğretim sınıflarında dil öğretim materyali olarak kullanılabilir olup olmadığının sorgulandığı bölümdür.

Aşağıdaki sorulara cevap arar:

- *Metin öğrenciyle ilgileniyor mu?*
- *Öğrencinin ihtiyaçları ile alakalı mı?*
- *Öğrencinin sınıf dışında kullanacağı materyal türünü temsil ediyor mu?* (Berardo, 2006: 63-64).

2.4.1.2.2. Metinden Yararlanma

Yabancı dil öğretim sınıflarında dil öğretim materyali olarak kullanılmak üzere seçilecek metnin, öğretim sürecine ne gibi katkılar sağlayacağını araştırdığı bölümdür. Verimli bir öğretim süreci için aşağıdaki soruların cevaplarını arar:

- *Metin öğretim amaçları için kullanılabilir mi?*
- *Metin hangi amaçla kullanılmalıdır?*
- *Metni kullanarak hangi beceriler / stratejiler geliştirilebilir?* (Berardo, 2006: 63-64).

2.4.1.2.3. Metnin Okunabilirliği

Yabancı dil öğretim materyali olarak seçilen metnin öğretim sürecindeki okunabilirliğinin sorgulandığı bölümdür. Verimli bir okuma süreci için aşağıdaki soruların cevaplarını arar:

- *Metin öğrenci için çok kolay mı / zor mu?*
- *Yapısal olarak çok mu zor / karmaşık mı?*
- *Ne kadar yeni kelime içerir? İlgili mi?* (Berardo, 2006: 63-64).

2.4.1.2.4. Metnin Sunumu

Yabancı dil öğretim sınıflarında dil öğretim materyali olarak kullanılacak metnin dil öğrencilerine ne şekilde sunulacağını sorgulayan bölümdür. Verimli ve dil öğrencisi açısından eğlenceli bir dil edinim süreci için aşağıdaki soruların cevaplarını arar:

- *Metin özgün görünüyor mu?*
- *Metin çekici mi?*
- *Metin dil öğrencisinin dikkatini çekiyor mu?*
- *Dil öğrencisi metni daha fazla okumak ister mi?* (Berardo, 2006: 63-64).

2.4.2. Oluşturulmuş Metin

Bu metinler, dil öğretim sürecinde kullanılmak üzere dil yeterlilik seviyelerine göre yazar tarafından oluşturulmuş metinlerdir. Yabancılar dil öğretiminde oluşturulmuş metinlerden fazlasıyla yararlanılmaktadır. Bu tür metinler, eğitimin amaçlarına, hedeflerine; öğrenenlerin ilgi, beklenti, hazır bulunuşluk durumlarına göre belirli amaçlar doğrultusunda oluşturulur. Bu metinlerdeki yapılar, dil öğrencilerinin öğrenme düzeyleri göz önünde bulundurularak oluşturulduğundan oluşturulmuş metinler özellikle sözcük varlığı, söz dizimi ve dil bilgisel yapılar bakımından özgün metinlerden farklılık göstermektedirler. Oluşturulmuş metinler, genel olarak ders programına dayalı olarak tasarlanmıştır ve öğretim öğelerinin sistematik bir kapsamını içermektedir. Oluşturulan materyal, öğrenim amaçlı özel olarak tasarlanmış ders kitaplarına ve diğer metinlere atıfta bulunur. Oluşturulan materyallerin dili genellikle öğrenme hedeflerine, öğrenenlerin seviyesine ve yeteneklerine göre değiştirilmiş ve düzenlenmiştir. Özgün metinler ve oluşturulmuş/yaratılmış metinler arasındaki ana fark, kullanılan dilin doğallığına dayanmaktadır. Özgün metinler daha doğal bir dile sahiptir ve gerçek hayatı yansıtır (Apsari, 2014: 90).

2.4.3. Uyarlanmış/Sadeleştirilmiş Metinler (Adapted Texts)

Yabancılar Türkçe öğretiminde cevaplanması gereken iki temel soru vardır: -Dil öğretiminde özgün metinler mi kullanılmalıdır? - Öğrenci seviyelerine göre tamamen kurmaca olarak üretilmiş metinler mi kullanılmalıdır? Eğer özgün bir metnin kullanımına karar verildiyse özgün metnin nasıl kullanılacağı konusu gündeme gelir. Özgün metin, ya olduğu gibi herhangi bir uyarlama/sadeleştirme/basitleştirme işlemi yapılmaksızın ya da dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olarak belli ölçütler (metinsellik/metin değiştirim) doğrultusunda yeniden uyarlama/ sadeleştirme/ basitleştirme işlemi yapılarak dil öğrencisinin kullanımına sunulur.

Özgün metinlerin uyarlama/sadeleştirme/basitleştirme işlemi yapılmaksızın dil öğretiminde kullanılması birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar, dil öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyleri ile yakından ilgilidir. Özgün metinlerin ana dili konuşucularına yönelik olarak hazırlanmış olması bu tür metinlerin dil öğretim sürecinde kullanımını sınırlamaktadır. Bu noktada devreye özgün metinlerin dil öğrencilerinin seviyelerine uygun şekilde yeniden uyarlanması girmektedir. Crossley (2012: 91) metin sadeleştirme işleminde okuyucunun üzerindeki bilişsel yükü azaltmaya odaklanmıştır. Metin sadeleştirme işleminin hedefi, okuma ve anlama düzeyi arasındaki ilişkiye bağlanmıştır. Ona göre amaç, okunacak metnin okunabilirlik düzeyini artırmak ve bu sayede aynı oranda okunan metnin anlaşılabilirlik seviyesini de yükseltmektedir. Dolayısıyla okunabilir olmaktan uzak olan bir metnin anlaşılır olması da son derece güçtür.

Uyarlanmış/sadeleştirilmiş/basitleştirilmiş metinler, dil öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak, dil öğrenme amaçlarını gerçekleştirmek, dil öğrenme seviyelerine uygun materyaller sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Basitleştirilmiş metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanılması bazı ihtiyaçların zorunlu bir sonucudur. Simensen'e (1987) göre basitleştirilmiş metinler, belirli bir dil özelliğini göstermek için yazılmış metinlerdir. Bağlaç kullanımı, üçüncü tekil şahıs kullanımı, öğrencilere sunulan yeni sözcük girişi miktarını değiştirmek; öneri girdilerini veya bunların bir kombinasyonunu kontrol etmek bu tür özelliklerin başında gelmektedir. Krashen (1981, 1985) yabancı dil ediniminde anlaşılabilir girdinin önemine dikkat çeker. Anlaşılır girdinin dil öğrencilerinin dil öğrenme süreçlerini olumlu etkileyeceğini savunmakla birlikte bu durumu tek başına yeterli görmez. Çünkü dil öğrencilerinin söz konusu girdiyi etkin ve verimli olarak kullanabilmeleri için motivasyonlarının sağlanması gerektiğini

vurgulamaktadır (Crossley, McCarthy vd., 2007: 16). Dolayısıyla öğrenci motivasyonu, yabancı dil öğretiminde, öğretim sürecinin verimliliğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Günay (2007: 45) yabancı dil öğreniminde anlaşılır girdi kavramını savunmaktadır. Ona göre okuyucu, okuma ve anlamlandırma sürecine dahildir. Bu yüzden yazarın oluşturduğu bir ürün olan metnin okuyucu tarafından anlamlandırılabilir olması gerekmektedir. Dolayısıyla okuyucunun anlamlandıramadığı bir metinle karşılaşması okuyucunun, okuma/anlama sürecine dahil olamaması anlamına gelmektedir. Widdowson (1990: 67) da benzer şekilde anlaşılır girdi kavramını destekleyenler arasındadır. Geleneksel olarak öğrencilere sunulan gerçek dilin, bir şekilde kolay erişim ve kolay edinim için basitleştirilmesi gerektiğini savunarak dil edinimi için girdinin okuyucu tarafından erişilebilir/anlamlandırılabilir olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Hulstijn ve diğerlerine göre (1996: 54) anlamamanın gerçekleşmesi metindeki sözcüklerin anlaşılabilir olmasına bağlıdır. Okuyucu, bir metni meydana getiren sözcüklerin anlamını bilmiyorsa, anlama ciddi bir şekilde gerçekleşmez. Dolayısıyla basit ve anlaşılır olmayan dilsel girdi, dil öğrencisine hitap etmez. Sadeleştirme/uyarlama işleminin asıl amacı, var olan özgün metni anlaşılır kılıp öğrenme sürecine hazır hâle getirmek ve de bu sayede dil öğrencisini bu öğrenme sürecine dahil etmektir.

Erdem ve Altunkaya'nın (2016: 70) yaptığı bir araştırmaya göre, yabancı dil okuma kaygısı yükseldikçe okuduğunu anlama başarısı düzeyinde azalma gözlemlenmiştir. Özellikle yabancı dil öğrencileri için ana dilden farklı harf sistemi, farklı ses ve cümle dizimi, kelime bilgisi, dil yapıları, hedef kültüre olan yabancılık gibi unsurların okuma /anlama kaygısını artırdığını ifade etmiştir. Dil öğrencisindeki bu kaygıyı gidermek için basitleştirilmiş metinler iyi bir çözüm yolu olabilir. Dolayısıyla yabancı dil öğretiminde basitleştirilmiş metin kullanımı okuma-anlama ve öğrenme sürecini olumlu etkilemektedir.

Goodman ve Freeman'a (1993) göre sadeleştirmede yaygın olan dilsel değişiklikler, metnin anlaşılabilirliğini ve dolayısıyla okuyucunun bir metni anlama ve etkileşimde bulunma yeteneğini artırmaktadır. Claridge (2005: 145) sadeleştirilen bir metnin özgün olma ölçütünü metnin amacına bağlamıştır. Ona göre sadeleştirilmiş bir metin, özgün bir metnin taşıdığı anlaşılabilir olma amacına hizmet ediyorsa özgün metin olma özelliği taşıyor demektir.

Widdowson'a (1990: 67) göre sadeleştirilmiş metinler, yabancı dil ediniminde, dil öğrencisinin bilgiye kolay erişiminde çok büyük öneme sahiptir. Bu doğrultuda geleneksel olarak öğrencilere sunulan dilin bir şekilde kolay erişim ve kolay edinim için basitleştirilmesi gerektiği düşüncesini savunmuştur. Tweissi (1998:201) basitleştirilmiş metinleri, dil edinimine katkı sağlayan mekanizmaları bünyelerinde barındırdığı ve anlaşılabilirliği artırdığı gerekçesiyle yabancı dil öğretiminde kullanılabilir niteliğe sahip metinler olarak görür. Söz konusu durumun ortaya çıkmasında sadeleştirme işleminden ziyade sadeleştirme türünün önemine de dikkat çeker.

Long ve Ross (1993), sadeleştirilmiş/basitleştirilmiş ve özgün metinlerin dil öğrencilerin ikinci bir dil öğrenme durumlarına etkisini ortaya çıkarmaya yönelik yapmış oldukları araştırmada dilsel olarak sadeleştirilmiş/basitleştirilmiş metni okuyan yabancı dil öğrencilerinin, özgün metin okuyanlara göre, daha iyi sonuçlar aldıklarını gözlemlemişlerdir. Ancak buna karşın Long ve Ross (1993), anlaşılır dilsel girdi sunmak amacıyla karmaşık dil bilgisel yapılar ve bilinmeyen sözcükler yerine daha basit yapıları ve kelime gruplarını yerleştirmenin, dil öğrencileri dilin özgün yapılarından mahrum bıraktığını ve söz konusu durumun karşı konulmaz bir şekilde dili özgün biçiminden uzaklaştırarak yapaylaştırdığını ileri sürmüşlerdir. Crossley, McCarthy ve diğerlerine (2007:15-18) göre diğer taraftan yapay olduğu hâlde anlaşılır olan sadeleştirilmiş/basitleştirilmiş metnin karşısında yer alan özgün bir metni anlamak fazladan araç gereç ve çaba gerektirmektedir. Dil öğrencilerini okuma-anlama düzeylerini aşan ve onlara bu metinleri anlamaları için fazladan kaynak taramaya yönelten metinlere maruz bırakmak dil öğrencilerinin okuma-anlama süreçlerini olumsuz etkilediği gibi dil öğrenme motivasyonlarını kaybetmelerine de neden olabilir.

Özgün metinlerin gerek sözcük yapısı gerekse dil bilgisel özellikler nedeniyle zor ve karmaşık bir yapıdadır, söz konusu durumun hem dil öğrencisi hem de dil öğreticisi için zorlayıcı bir etkidir ve bu tarz metinlerin öğrenci ihtiyaç ve beklentilerini karşılayamayacak metinlerdir (Richards 2001'den Aktaran Berardo, 2006: 65). Davies ve Widdowson (1974) söz konusu durumun çözümünü basitleştirilmiş metin kullanımında görmüştür. Basitleştirilmiş metinlerin, okuyucunun dil hakkında önceden bildiklerini doğru bir şekilde yansıttığını ve bu durumun mevcut bilgiyi genişlettiğini ve öğrenme kapasitesini artırdığını savunmuştur.

Metin sadeleştirmenin amacı, yabancı dil okuyucusuna daha erişilebilir ve daha anlaşılır bir metin sağlayarak okuma anlama süreçlerini hızlandırmaktır. Allen ve

Widdowson (1979) basitleştirilmiş metin kullanımının, dil öğrencilerine fayda sağladığı; basitleştirilmiş metinlerin, gerçek metinlerde var olan gereksiz, dikkat dağıtıcı yapıyı devre dışı bırakıp zaman ve kavram kaybını önlediği görüşünü savunurlar. Yabancı dil öğrenme ortamlarında basitleştirilmiş metinlerin kullanımını destekleyen en etkili hipotez, Krashen'in (1981, 1985) (Crossley vd., 2007: 16-17) "anlaşılabilir girdi" teorisidir. Bu teori esasen, öğrencilerin doğal bir düzen boyunca dillerini geliştirdiğini ve mevcut dil yetenek düzeylerinin biraz daha ötesinde olan girdileri de anlayabilir hâle geldikleri görüşünü savunmaktadır. Teoriye göre girdi anlaşıldığı ve yeterli olduğu sürece, öğrenci gerekli dil özelliklerine (dil bilgisi, morfoloji ve semantik...) maruz kalacaktır. Bu noktada ortak dil ve öğretmenin konuşması da belirleyici bir etkidir.

Bakan'a (2012: 39) göre dilsel yapılara odaklanmak, dil öğrencisini metnin anlamından uzaklaştırarak bir problem çözme sürecine götürmektedir. Öğrenciyi dil bilgisel yapılarla ve bilinmeyen söz varlığıyla mücadeleye sokmak, metnin anlaşılmasını ve dolayısıyla dilin öğrenimini zorlaştıracaktır. Bu doğrultuda bilinen yapıların arasında bilinmeyen az sayıdaki yapıya yer vermek sadeleştirilmiş bir metni çözümlemek için yeterli bilgi, donanım, bilişsel hazırlık ve güdüye sahip dil öğrencisinin, problem çözücü konumundan sıyrılıp daha rahat ve kolay bir anlama süreci yaşamasına imkân sağlayacaktır. Dolayısıyla sadeleştirilmiş bir metin sadece pekiştirme görevi değil, aynı zamanda öğreticilik yönü ile yabancı dil öğrenimine katkı sağlamaktadır.

Kramsch (1993: 177) okuyucunun metin ile arasında kuracağı ilişkinin önemine dikkat çekerek "anlamın sözlü veya yazılı dilden değil, okuyucu ile metin arasında yaratılan diyalogdan elde edileceğine inanır". Söz konusu diyalogun anlaşılır olabilmesi içinse okuyucunun okuduğu metnin anlamını kavrayabilir nitelikte bir metne maruz kalması gerekmektedir. Young'a (1999: 350) göre yabancı dil öğrencileri özgün metinlerdeki karmaşık sözcüksel ve dil bilgisel bağıntılar ve kavramları sınırlı işlem yetenekleri yüzünden eş zamanlı olarak işleyemezler ve anlamlandıramazlar. Bu durum, dil öğrencisinde bilişsel aşırı yüklenmeye yol açabilmektedir. Bunun neticesinde dil öğrencisinde güdülenme sorunları ortaya çıkabilecektir. Diğer taraftan Sarab ve Karimi'ye (2008: 194-195) göre metinlerin sadeleştirilmiş olarak dil öğrencilerine sunulması girdinin anlaşılabilir olmasını kolaylaştırır da söz konusu sadeleştirme işleminin yabancı dil öğrencisini dilin doğal biçimlerini öğrenme fırsatından mahrum bıraktığı ve öğrenmesi gereken yapıları öğrenememesine sebep olduğu düşüncesini öne sürmektedir. Söz konusu durumun çözümü olarak girdiyi daha anlaşılır hâle getirmek

için Krashen'in “bağlam kullanımı” ve “anlaşılabilir girdi” kullanımını desteklemişlerdir. Bu teoriyi destekleyici olarak Alderson ve Urquhart (1984: 190) metnin özgün yapısındaki dil bilgisel, sözcüksel ve anlamsal yapıların bozulmaması kaydıyla anlaşılır girdi teorisine destek vererek basitleştirilmiş metinlerin özgün metne göre daha anlaşılır olduğu görüşünü savunmuştur.

Bazı araştırmacılara göre özgün bir metni sadeleştirmenin metnin dil bilgisel ve anlamsal yapısını bozacağından metnin tutarlılığını ve bağdaşıklığını da olumsuz etkileyebileceği görüşünü ileri sürmektedirler. (Honeyfield; Lautamatti'den aktaran Young, 1999: 351). Konuyla ilgili olarak, Long ve Ross (1993), anlaşılabilirliğin sağlanması adına özgün metin içerisindeki karmaşık dilbilimsel yapıların daha basitleştirilmiş ve yaygın kullanılan yapılarla değiştirilerek metinden çıkarılmasının öğrencilerin doğal dil biçimlerini öğrenme fırsatını engellediği görüşünü desteklemektedir (Young, 1999: 351).

Sadeleştirme işlemi, genellikle orijinal metni değiştirir, öğrencilerin metni kültürel ve sözcüksel bir bütün olarak anlamalarını engeller. Zor sözcüklerin daha kolay kelimelerle değiştirilmesiyle kalıplaşmış sözler veya deyimlerin öğrenilme ihtimali azalacaktır. Eş anlamlı sözcüklerin ve diğer dilsel öğelerin değiştirilmesi ile de öğrencinin yeni sözcükleri benimseme yeteneğini değiştirebilir Crossen (2007: 16) Arens, Byrnes ve Swaffar (1991: 58). Uygulanan sadeleştirme yöntemleri ile metnin anlaşılabilirliğinin yükseltilmesi hedeflenirken diğer taraftan uygun olmayan sadeleştirme yöntemleri ile metnin özünden uzaklaşması, sözcük zenginliğinin azalması, dilin en etkin yapıları olan deyim ve mecaz yapılarının metinden çıkarılması sadeleştirme işleminin eleştiriye açık ve sorgulanabilir bir yapıya bürünmesinde etkilidir.

Yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin kullanımı dili yapaylaştırmakta ve öğrencilere gerçek hayatta hiç rastlamayacakları yapay bir ortam sunmaktadır. Bu yüzden söz konusu metinler, anlaşılabilir girdi sağlanmasına katkı sağlarken diğer taraftan dil öğrencilerinin okuma becerilerini köreltmektedir (Berardo, 2006: 62). Bu durum her ne kadar olumsuz bir eleştiri gibi görülse de Berardo bu görüşleriyle yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin kullanımını, anlaşılabilirliğin sağlanması noktasında gerekli görmektedir. Crossley vd. (2012: 90) özgün metnin anlaşılabilirliği noktasında Berardo'dan farklı bir görüş ortaya koyarak yabancı dil öğretimi amacıyla özellikle sezgisel yolla yapılan sadeleştirme işlemlerinin anlaşılabilirlik yönünde beklentilerin altında bir sonuç verebileceğini ifade etmiştir.

Young (1999: 361), dil öğretiminde kullanılacak metinlerin mümkün olduğunca sadeleştirme işlemi yapılmaksızın özgün hâlleri ile kullanılmaları gerektiğini savunanlardandır. Çünkü ona göre okumanın amacı, kullanılacak metnin türünü belirlemede en önemli ölçüttür. Genel bir anlam çıkarılması yeterli olan okumalarda özgün metinlerin kullanılması gerektiğini belirtirken dil öğrenme amaçlı okumalarda sadeleştirilmiş metinlerin kullanımının daha faydalı olacağını ifade etmiştir. Benzer bir görüşü dile getirenlerden bir diğeri olan Brown (1994: 299) konuyla ilgili olarak düşüncelerini: “Mevcut bir kısa öyküyü veya açıklamayı basitleştirmek ya da dönüştürmek sadece gereksiz değil, aynı zamanda doğal tekrarlar, mizah, zekâ ve diğer yaratıcı özellikleriyle orijinal materyalden mahrum bırakılan öğrencilere de bir talihsizliktir” şeklinde açıklayarak sadeleştirme/basitleştirme işleminin özgün metni doğal yapısından uzaklaştırdığı görüşünü savunmuştur.

Araştırmacıların sadeleştirilmiş/basitleştirilmiş metinler üzerine yaptıkları yorumlardan hareketle sadeleştirilen metinlerin olumlu ve olumsuz yönleri aşağıdaki gibi maddeleştirilmiştir.

2.4.3.1. Metin Sadeleştirme Ölçütleri

Bir metni sadeleştirirken göz önünde bulundurulması gereken temel ölçütleri Berardo (2006: 63) şu şekilde sıralamıştır:

- **Dilsel Sadelik:** Okunabilirliği sağlamak adına dil bilgisel yapılar ve sözcüksel öğelerin sadeleştirilmesi.
- **Bilişsel Sadelik:** Sadeleştirmede yaş, eğitim hazırbulmuşluk gibi öğrenci çıkarlarının gözetilmesi.
- **Psikolojik Sadelik:** Geleneksel sosyal normların takip edilmesi.

Başka bir olası çözüm, metinle ilgili görevler vermektir. Bunlar üç temel tiptir:

- **Ön Okuma:** Sadece dilsel / sosyo-kültürel yetersizlikleri test etmek veya telafi etmek için değil, aynı zamanda mevcut şemaları etkinleştirmek için de kullanılır.
- **Okuma-Okuma:** Okuyucuyu, okuyucu ve yazar arasındaki bir diyaloga teşvik ederek okuyucunun okuma sürecinde aktif bir rol almasını sağlamaya çalışır.
- **Okuma Sonrası:** Genellikle bir metni takip eden anlayışı test etmek için kullanılan ölçüttür. Genellikle şema şeklinde karşımıza çıkar.

Metin sadeleştirme, özetlemeden farklıdır. Özetlemede metin içindeki gereksiz ve ayrıntı bölümler ayıklanarak metni açıklama esastır (Günay, 2007: 133). Metin sadeleştirme ise bir metni daha anlaşılabilir olan bir eşdeğer hâline dönüştürme

işlemidir. Anula'nın (2007: 45-61) yazılı dilde karmaşıklığın azaltılmasına katkıda bulunduğu kanıtlanmıştır.

Burada iki tip basitleştirme göz önünde bulundurulur:

- Kelime sadeleştirme;
- Sözdizimsel yapıların sadeleştirilmesi

2.4.3.2. Metin Sadeleştirme Yaklaşımları

Özgün metinlerin mevcut hâlleri itibariyle yabancı dil öğretimi sınıflarında kullanılmaları birtakım güçlükleri beraberinde getirmektedir. Söz konusu güçlükleri aşmak için metin sadeleştirme yaklaşımlarından faydalanılmaktadır. Bu doğrultuda sözcük, sözdizimi ve anlam boyutlarında sadeleştirme işlemi yürütülmektedir. Amaç dil öğrencisine daha anlaşılabilir bir dil girdisi sunabilmektir.

2.4.3.2.1. Sezgisel Yaklaşım

Yabancı dil öğretiminde metin sadeleştirme işleminde en çok kullanılan sadeleştirme yöntemlerinden biridir. Sadeleştirmeye yönelik olarak geliştirilen yaklaşımlardan sezgisel yaklaşımların, yapısal yaklaşımlarla karşılaştırıldığında daha yaygın bir kullanıma sahip olduğu görülmüştür (Young (1999), Blau (1980) ve Carrell'den (1987) Aktaran Crossley, Allen vd.2011: 86).

Sezgisel yaklaşımın temeli, sadeleştirme işlemini gerçekleştiren kişinin sezgilerine dayanmaktadır. Dolayısıyla sezgisel yaklaşımda yazar “bir metni daha okunabilir hâle getirebilmek için kişisel inançlardan ve basit önsezilerden istifade edebilir” (Lotherington-Woloszyn, 1993). Allen'e (2009) göre sezgisel bir yaklaşım yazarın, bir dil öğretmeni, dil öğrencisi, materyal yazarı veya bunların herhangi bir bileşimi olarak deneyimleri, basitleştirme sürecini yönlendirir. “Bu yaklaşım daha çok yazarın kendi öznel tecrübelerine dayanmaktadır.” Young (1999) basitleştirme işlemini yapan kişinin, referans için kelime ve yapı listelerine başvursa bile yapısal bir yaklaşımı takip ettiğinden çoğunlukla sezgilere dayalı bir basitleştirme işlemi yürüttüğü görüşünü destekler. Yine Simensen (1987) tarafından yapılan bir araştırmada, yayıncılara metinleri nasıl uyarlayacakları konusunda tavsiyelerde bulunulsa bile yazarların çoğunun kendi sezgilerine göre basitleştirme işlemini gerçekleştirdiği görülmüştür.

Crossley ve diğerlerine (2011:86) göre sezgisel metin sadeleştirme süreci, başlangıç

seviyesindeki öğrenciler için teorik olarak daha anlaşılır olan okuma metinleri ortaya koymayı hedefler. Bu anlaşılabilirlik, daha az sözcüksel çeşitliliğin, daha az karmaşık sözcüklerin (örneğin, daha seyrek, daha tanıdık, daha akılda kalıcı ve daha somut olan kelimeler), daha az sözdizimsel karmaşıklık ve daha fazla uyumun (örneğin, daha fazla bilgi, daha geniş anlam evreni) sonucudur. İleri düzeyde sezgisel olarak sadeleştirilmiş metinlere kıyasla, başlangıç seviyesindeki sezgisel olarak basitleştirilmiş metinler daha fazla kaynak, daha fazla isim çakışması ve daha büyük nedensel bağlanma içerir. Bununla birlikte, sezgisel metin sadeleştirilmesi hata içermez, çünkü daha fazla kelime belirsizliği (örneğin, daha fazla polislik kelimeler) ve daha az kelime özgüllüğü (örneğin, daha düşük kullanıma sahip olan fiiller) içeren metinlerin oluşturulmasına da yol açabilir.

2.4.3.2.2. Geleneksel Okunabilirlik Formülleri

Metin sadeleştirmede kullanılan bir başka yaklaşım, geleneksel okunabilirlik formülleridir (Bamford, 1984; Brown, 1998; Carrell, 1987; Greenfield, 2004). Geleneksel okunabilirlik formülleri, sezgisel yaklaşımdan farklı olarak cümle uzunluğu ve kelime uzunluğuna dayalı olarak metin okunabilirliğini ölçen basit algoritmalarlardır. Geleneksel okunabilirlik formülleri, ana dil metin okunabilirliğini tahmin etmede başarılı sonuçlar elde etmiş olmasına rağmen Davison ve Kantor (1982) gibi söylem analizcileri tarafından anlaşılabilirliğinin zayıf olduğu gerekçesiyle ve metin kavrayışında yer alan bilişsel süreçlerle yakından uyuşmadığı için birçok eleştiriye maruz kalmıştır (Dufty, McCarthy ve McNamara, 2007; McNamara ve Magliano, 2009).

Carrell (1987), geleneksel okunabilirlik formüllerinin yabancı dil öğretiminde kullanılacak metinlerde kullanımının hatalı olduğunu savunur. Çünkü ona göre geleneksel okunabilirlik formülleri, sözdizimsel karmaşıklık, retorik örgütlenme ve öneri yoğunluğu gibi okur özelliklerini veya metin tabanlı faktörleri hesaba katmazlar. Carrell bu duruma çözüm bulabilmek için yabancı dil öğrencileri için oluşturulacak okuma metinleri ve dil öğrencileri arasında iyi bir eşleşme sağlamak amacıyla daha doğru okunabilirlik formülleri gerektiğini ileri sürmüştür.

2.5. Metin Değiştirme

Metin değiştirme (text modification) terimi, kaynak metin ile bu metin üzerinde yapılan birtakım dilbilimsel değişiklik sonucunda ortaya çıkan hedef metin arasındaki ilişkiyi karşılamaktadır. Kaynak metnin içerisinde okuyucunun anlamasını zorlaştırabilecek, sözcüksel, sözdizimsel ve anlamsal unsurların, çeşitli dilbilimsel işlemler yoluyla daha kolay okunabilir, daha kolay anlaşılabilir metinlere dönüştürülmesi işlemidir. Söz konusu değiştirme süreci, hedef metnin, esas metne gerek sözcüksel veya sözdizimsel eklemeler yapılması, gerekse kaynak metinden belirtilen düzeylerde bazı dilsel yapılar çıkarılması veya esas metindeki yapıların hedef metnin amacına göre eş veya yakın değerli dilsel yapılarla değiştirilmesine dayanır (Durmuş, 2013a: 392).

Durmuş (2013a: 393-394) sadeleştirme (simplification) ve genişletmeyi (elaboration) metin değiştirimin iki temel ögesi olarak tanımlar. Genişletilmiş (elaborated) metinde dil öğrencilerinin anlayamayacağı varsayılan sözcük veya sözcük grupları dil öğrencilerinin anlayacağı varsayılan eş, yakın anlamlı veya açıklaması olan yapılarla birlikte verilirken; sadeleştirilmiş (simplified) metinlerde, öğrencinin anlayamayacağı varsayılan yapıların yerine bazen daha kısa veya uzun olan eş veya yakın anlamlı yapıları koymakta, bazen de kaynak metinde yer alan ve metnin anlamını çok fazla değiştirmeyeceği varsayılan yapıları tamamen çıkarma yoluna gidebilmektedir.

Bir başka çalışmada, önceden belirlenmiş sadeleştirme (değiştirme) işlemleri şöyle sıralanmaktadır:

- *Sadeleştirilmemiş olan yapıları korumak*
- *Bilinmeyen veya karmaşık olan sözcüksel yapıları bilenen, daha az karmaşık olan sözcüksel yapılarla değiştirmek*
- *Deyim veya bağdaştırma şeklindeki sözcük gruplarını; söylemin, konuşmanın anlamayı güçleştirecek bazı belirteçlerini/işaretleyicilerini değiştirmek*
- *Sözdizimini kurallı yapı hâline getirmek*
- *Edilgen yapı cümleleri etken çatılı hâle getirmek*
- *Cümleciklerin yerini değiştirmek veya karmaşık yapılar ise basit yapılara dönüştürmek*
- *Cümleleri bölmek*
- *Cümleleri birleştirmek*
- *Cümleleri veya cümlelerin bir kısmını düşürmek/atmak (Specia, 2010: 32) (Aktaran Durmuş, 2013a: 400-401)*

Metin değiştirme işlemi, söz varlığı veya sözdizimi düzeyinde gerçekleştirilebilir. Sözdizimi düzeyinde yapılan değiştirimlerde dil öğrencisinin öğrenme düzeyinin

üzerinde olduğu düşünülen sözcükler yerine öğrenme düzeylerine uygun sözcüklerin kullanımı tercih edilir.

2.5.1. Sözcük Düzeyinde Değiştirim

Yabancı dil öğretimi sürecinde kullanılacak dil girdilerinin, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması öğrenme sürecinin verimliliği açısından son derece önemlidir. Bu noktada Durmuş (2013a: 401) bu süreci “hedef kitlenin bilmediği veya anlamasını güçleştireceği varsayılan sözcük veya sözcük grupları metinden çıkarılması” olarak tanımlar. Bu doğrultuda kullanım miktarı oranı düşük; öğrencinin anlamasını güçleştiren, özel uzmanlık bilgisi gerektiren; deyimse anlamlar içeren sözcüklerin metinden çıkarılabileceğini ifade eder.

Özellikle günümüzde yaygın kullanıma sahip olmayan kelimelerin bu yöntem doğrultusunda daha yaygın kullanıma sahip kelimelerle değiştirilmesi metnin anlaşılır olması noktasında önemlidir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus bulunmaktadır. Sözcük değiştirimleri sırasında öğrencinin anlayamayacağı ihtimali düşünülerek sözcüksel basitleştirmeye gitmek, dil öğrencisinin kelime dağarcığının geliştirilmesini olumsuz etkileyecektir. Metin içerisinde çok sık tekrar edilen sözcükler için de benzer durum geçerlidir. Öğrencinin yorumlama ve analiz gücünü aşan soyut sözcüklerin yakın, eş veya benzer anlamlı sözcükler ile değiştirilmesi yoluna gidilebilir. Ancak deyimse ifadeler ve kalıplaşmış söz öbeklerinin mümkün olduğunca özgün hâlleriyle dil öğretimi için kullanılacak metinlerde yer alması önemlidir. Bu tarz ifadelerin basitleştirilmesi, anlatının özgün yapısını bozacağı gibi dil öğrencisinin dilin özgün, zengin ve doğal yapılarından mahrum kalmasına sebep olacaktır. Bu noktada söz konusu ifadelerin dil öğrencileri tarafından kavranması için okuma sonrası etkinliklerde özel olarak işlenmesinin söz konusu öğrenme sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

2.5.2. Sözdizim Düzeyinde Değiştirim

Yabancı dil öğretiminde kullanılan dil öğretim materyalinde, öğrencilerin öğrenme düzeylerinin üzerinde bulunan sözdizimlerin öğrenme seviyelerine uygun olarak basitleştirilmesi işlemidir. Sözcük düzeyindeki değiştirime benzemekle birlikte sözcük düzeyindeki değiştirimdeki parçacı yapıdan bütüncül yapıya odaklanması yönüyle farklılık; bütüncül yapıdaki parçalar üzerinden değiştirim yapılması yönüyle de benzerlik gösterir.

Cümleciklerin yerini değiştirmek veya karmaşık yapıları basit yapılara dönüştürmesi; içerikle ilişkili olarak cümleyi anlamayı kolaylaştırmak için bazı sözcüklerin öncelenmesi; uzun bir sıfat fiil grubuyla nitelenen sözcüklerin yalın olarak kullanılması; zamirli göndermelerin isimli ifadelerle dönüştürülmesi; kip eklerinin, olabildiğince aza indirilmesi bu süreçte uygulanacak yöntemlerden bazılarıdır. Eksiltili cümleler okuyucunun cümledeki göndermeleri veya tamamlayıcı dilsel unsurları karşılayamayacağı durumlarda uygun tamamlayıcı sözcük veya sözcük grubu, sezdirimler, çıkarımlar ve artgönderimler kullanılarak anlamın açık ve belirgin hâle getirilebilmesinde kullanılabilir (Durmuş, 2013a: 403).

2.6. Tarihsel-Edebî Metinler Yoluyla İkinci Dil Öğretimi

2.6.1. Tarihsel-Edebî Metinlerin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılmasının Tarihi

Türkçenin yabancılara ikinci bir dil olarak öğretilmesi üzerine yazılan ilk eser 19. Yüzyılda yazılan *Dîvânü Lugâti't-Türk* olmasıyla birlikte bu tarihi Uygur, Köktürk hatta Hun dönemine kadar götürenler de olmuştur (Biçer, 2012). Bu dönem eserleri daha çok sözlük ve dil bilgisi niteliğindedir. Dolayısıyla Türkçenin öğretimi o dönemlerde bu eserler üzerinden yürütülmüştür. Cumhuriyet dönemi ile birlikte bu alana yönelik yazılan eserlerde yeni yöntemler denenmesine rağmen edebî metinlerin dil öğretiminde kullanılmasına dair bir öğretim programı ortaya konulamamıştır. Bu alanda sistematik olarak yapılan çalışmalar, İngilizcenin yabancı dil olarak öğretilmesi çalışmaları ile başlar. Bobkina ve Dominguez'e göre (2014: 249) "20. yüzyılın başlarında yabancı bir dil öğrenmek, genellikle o dilde kabul edilmiş literatürü yakından incelemek anlamına geliyordu. İngiliz ve Amerikan edebiyatı, 100 yıldan fazla bir süredir İngilizce konuşmayan ülkelerin müfredatının bir parçası olmuştur" (Stern, 1985). "Hedef dili öğrenmek isteyenlerin amaçlarına ulaşabilmelerinde en etkili yöntemlerden biri o dilin edebî metinlerine yönelmekti" (Duff, 1990: 3). Söz konusu durum dil öğrencilerini dil bilgisel çeviri yöntemini kullanarak hedef dile ait metinleri kendi dillerine çevirmeye yöneltti. Ancak bu yöntem, sadece dil ve kelime yapılarına odaklanarak anlam ve içeriği geri plana attığı ve modern dillerin öğretiminde yetersiz kaldığı gerekçesiyle 20.yüzyılın sonlarına doğru ilgisini kaybederek 40'lardan 60'lara kadar, dil öğrenme müfredatından çıkarıldı.

Llach'e (2007: 7-17) göre 1960'ların ilk yarısı bu anlamda bir dönüm noktası kabul edilir. Edebî metinler üzerinden dil öğretimi konusu, ilk olarak King'in 1963'de Cambridge'de düzenlenen eğitim konulu konferansında ortaya çıkmıştır. Edebî metinlerin dil öğretme / öğrenme sürecinde faydalı bir araç olarak kullanılmasının önemi vurgulanırken, geleneksel yaklaşımın, dil ve iletişim becerilerini geliştirme konusundaki yetersizliği sorgulanmıştır. Bu çabalara rağmen, dil sınıfında edebî metinlerin kullanımı birkaç yıl boyunca göz ardı edilmiştir. 1960'ların ortasından 1980'lere kadar bir dil öğretme aracı olarak edebiyat konusunda neredeyse hiçbir araştırma yapılmamış ve dil öğretimindeki yapısal yaklaşımlar, edebiyatı eski moda bir araç olarak unutulmaya itmiştir.

Topping (1968: 97), Stern (1985), edebî metinlerin, yapısal karmaşıklık ve standart dil bilgisi kurallarını ölçüt alan yabancı dil öğretim programından tamamen hariç tutulmasını desteklemiştir. Çünkü ona göre, edebiyat yabancı dil öğrencilerine dil yeterliliklerini kazandırmada yetersiz kalmıştır. 1980'lerin ortasında, dil öğrencileri arasında tespit edilen temel içerik bilgisi ve becerilerin eksikliğinden endişe duymasından ötürü öğretim programında bazı değişiklikler yapılması ve yeni stratejiler geliştirilmesi konusu gündeme gelmiştir. Gajdusek (1988: 227-250), yeterli seviyeye gelmiş yabancı dil öğrencileri için yabancı dil sınıflarında edebiyatın daha geniş bir şekilde kullanılmasını savunmaktadır. Yine Brumfit ve Carter (1986), (Kramsch, 1993; Hess, 1999) dil sınıfında edebiyatın “doğru kullanımını” savunmaktadır. Edebiyat bu anlamda, “bilgi amaçlı” metinlerin sağlayamadığı türden bir tür beceri geliştirmeyi ve “okuma” tecrübesi sunmayı amaçlayan ideal bir araç olarak kullanılabilir.

Günümüzde, edebiyatın yabancı dil öğretim alanlarında kullanılmasının olumlu sonuçlarını göstermek için bu alanda daha fazla araştırma yapılmaktadır. Bu nedenle, kültür ve edebiyatın dil öğrenimindeki rolü; edebî metinlerin dil malzemelerinin, ders programlarının ve müfredatın geliştirilmesindeki rolü yeniden tanımlanmakta ve dil öğrencisi ile edebiyat arasındaki etkileşimin duygusal bağlantısını geliştirmek için birçok araştırma yapılmaktadır. Dil öğretimi için literatür kullanımına yönelik çok sayıda gelişmeye rağmen dil öğretmenleri ve eğitimciler arasında, yabancı dil öğretim sınıflarına edebî metinlerin dahil edilmesi konusunda hâlâ bir fikir birliği bulunmamaktadır (Bobkina ve Dominguez 2014).

Tarihsel-edebî metinlerin yabancı dil öğretim sürecinde dil öğretim materyalleri olarak kullanılması yeni bir olay değildir. Avrupa uzun yıllar önce, Shakespeare'i, Donkişot'u, Robinson Crusoe'ü yabancı dil öğretim sınıflarında öğretim materyali olarak kullanmıştır ve kullanmaya da devam etmektedir (Brigitta, 2005).

2.6.2. Tarihsel-Edebî Metinlerin Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri ve Önemi

Yabancı dil öğretim sınıflarında öğrenim süreci içerisinde edebî metinleri kullanmanın, öğrencilerin dikkatini çekmede etkili bir yol olduğu ve öğrenme hedeflerine ulaşmanın yanı sıra, edebî metinlerin öğretme / öğrenme sürecini hem öğretmenler hem de öğrenciler için eğlenceli ve çekici bir deneyim hâline getireceği düşünülür (Silva, 2001: 172). Yabancı dil öğrenme sürecinde edebî metin kullanılmasının üç ana nedeni vardır:

Birincisi, bir dilin öğretilmesi için özel olarak tasarlanmamış değerli özgün materyaller olarak kabul edilen edebî metinlerdir. Edebiyatın bir diğer önemli özelliği, kaç yaşında olursa olsun, anlamının sabit kalmamasıdır. Temel nokta, öğrencilerin çok çeşitli arka plan bilgi ve kültür çeşitliliğine dayalı olarak farklı yorumlar geliştirmeleridir (Collie ve Slater, 1997).

İkincisi, okuyucusuna kültürel ve dilsel açıdan bir zenginleştirme sunan edebiyattır. Bir dili öğrenmeye başlayanlar, kitle iletişim araçları ve kültürel unsurları yansıtan edebî metinleri okuyarak hedef dilin kültürüne ulaşabilirler. Romanlar veya kısa öyküler gibi edebî metinler icat edilmiş bir gerçeği sunsa da içerdiği karakterlerin geleneklerini ve dil kullanımını yansıtır, dolayısıyla "herhangi bir sosyal kökenden gelen karakterlerin gösterilebileceği tam ve canlı bir bağlam sunarlar" (Collie ve Slater, 1997). Buradaki asıl nokta, öğrencilerin, dilin çağrıştırdığı kültürel açıdan uygun imgelerin bir sözlükteki tanımların ötesine geçtiğini öğrenirken, sözcük ve cümlelerin kültürel çağrışımlarıyla yüzleşmeleridir (Seelye, 1987). Bir edebî eser o dili konuşanlara yönelik olarak hazırlanmış olsa da dil öğrencilerinin dilbilimsel ipuçlarından ve bağlamdan çıkarım yapma becerilerini geliştirebilir (Collie ve Slater, 1997). Dolayısıyla edebî metinlerin yabancı dil sınıflarında kullanılması gerekliliğinin gerekçeleri sunmuş oldukları zengin dil, sözcük, anlam, çağrışım ve kültür yapılarıyla yakından ilgilidir.

Üçüncüsü, edebî metinlerin geniş bir alana hitap etmesidir. Dolayısıyla bu metinler hem öğrenciler hem de dil öğreticileri için daha derin bir kişisel katılımı teşvik edebilir. Geleneksel öğrenmenin analitik özelliğinin aksine, edebî metinler aracılığı ile öğrenciler yeni bir dil öğrenme sürecine duygusal olarak katılma fırsatına sahip olurlar. “Öğrencilerin inançları, öğrenmenin sosyal bağlamından etkilenir ve hem dillere hem de genel olarak dil öğrenmeye yönelik tutumlarını etkileyebilir” (Tumposky'den (1991), Aktaran Silva, 2001:173). Bu durum, öğrencilerin dil öğrenimi sürecinde kendi kişisel yeteneklerinin farkına varmaları ve bu yeteneklerini yeni edindikleri tecrübelerle geliştirme imkânı sağlar. Dolayısıyla edebî metinlerin dil öğretiminin yanı sıra kültürlerarası bir etkileşim sağlayacağı düşünülür.

2.6.3. Tarihsel-Edebî Metinlerin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılmasının Faydaları

Shtepani'ye (2012:8) göre yabancı dil derslerinde edebî metinleri kullanmanın çok çeşitli faydaları olduğu yaygın olarak kabul edilmiştir. Edebî metinler, kullanılan dil yapısı ve dil bilgisi sebebiyle dilin orijinal bağlamında ortaya çıktığı gerçek bir kaynak işlevi görür. Edebiyat, öğrencilerin dil bilincini artırır, kültürel bilgi ve becerileri geliştirmelerini sağlar.

Dil öğrencileri için duygusal olarak ilgi çekici ve entelektüel olarak teşvik edici bir deneyim sunabilecek, öğrenme materyalleri kullanma ihtiyacını vurgulayan yeni bir hareket belirlenmiştir. Söz konusu hareket, edebiyatın öğretim materyalleri için ideal bir kaynak olarak kullanılmasıyla elde edilebilir. Ancak, edebiyatın dil öğrenme ve öğretmedeki işlevi değiştiğinden edebî metinler; okuyucular üzerinde dilin estetik ve mükemmel bir örneği olmasının aksine etkileşimleri, eleştirel düşünceyi ve dil girdisini teşvik etmenin bir aracı olarak kabul edilmektedir (Delanoy, 1997). Başka bir deyişle, edebî metinlerin dil öğrencilerini farklı yorumlar yapmaya teşvik ederek eleştirel düşünme yeteneğini ve dil becerilerini geliştireceği görüşü ortaya konulmuştur.

Brumfit ve Carter (1986), Littlewood (2005) dil öğretiminde, edebî metin kullanımının okuyucunun hayal gücünü daha güçlü bir şekilde geliştireceği görüşünü ileri sürmüştür. Ayrıca, bu tür metinlerin daha çok okuma becerilerini geliştirmek için kullanılabilir olabileceğini belirtmesine rağmen, dil bilgisi ve çeşitli dil kullanım türlerini gösteren amaçlar için de kullanılacaklarını ifade etmiştir. Lazar (1993:19) ise edebî metin kullanımının sosyal boyutuna dikkat çekerek “edebî metin kullanımı faydasız

değildir. Edebiyat dilbilimsel ve bilişsel becerileri geliştirerek öğrencilerin insani durumları anlamalarını artırır” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir.

Edebî metinlerin dil sınıflarında kullanılması gerektiğine dair görüşlerin odaklandığı noktalardan bir diğeri, edebî metinlerin sahip olduğu estetik yapılarıdır. Edebî metinler, gerek mükemmel sözdizimi gerekse kapsamlı ve estetik oluşu itibariyle tüm dil becerilerini geliştirebilecek niteliktedir. Özellikle sunmuş oldukları derin kelime hazinesi, diyaloglar ve nesirlerle, kültürel farkındalığı geliştirmeyi ve eleştirel düşünmeyi teşvik ederler. Çünkü edebî metinlerde dil, yalnızca bir tür bilgiyi iletme ya da temel işlevi olan ifadeleri karşılamak için kullanılmaz; aksine, dilsel birimler ve dilsel olanın ötesinde bir değeri ortaya koymak için de kullanılır. Genel olarak, edebî metinler dil öğretimi sürecinde farklı amaçlara hizmet eder (Delanoy, 1997 ve Van, 2009’dan Aktaran Shtepani, 2012: 9). Bu nedenle, edebî metinler yoluyla dil öğrenme, öğrencilerin metindeki ipuçlarından anlam çıkarma, satırlar arasında okuma gibi belirli dil becerilerini edinmelerini geliştirebilir. Söz konusu durumlar göz önünde bulundurulduğunda bütünsel bir bakış açısıyla edebî metinlerin dilin birçok işlevini yerine getirebilecek bir kapasiteye sahip olduğu görülmektedir.

2.6.4. Yabancılar Dil Öğretiminde Tarihsel-Edebî Metin Kullanımın Zorlukları

Yabancı dil öğretiminde edebî metin kullanmanın zorluklarından ilki, kelime hazinesi ve seviye üstü dil bilgisi yapılarıdır. McKay (2001) ve Savvidou (2004), yabancı dil öğretiminde en yaygın sorunun, dilin kendisi, daha özel olarak, sözdizimi ve kelime bilgisi olduğu görüşünü savunur. Edebî metinlerin kelime bilgisi ve gramer yapılarının çoğu zaman çok karmaşık olduğu kabul edilir ve bu da okumayı ve anlamayı oldukça zorlayıcı bir aktivite hâline getirir. Edebî metinlerin dilini öğrencilerin farklı seviyeleri için oluşturulan standart dil sözleşmelerinden uzak oldukları için eleştirmektedir.

İkinci olarak kültürel arka plan gelir. Her edebî metin oluşturulmuş olduğu dilin kültür ve geleneklerini yansıttığından bir edebî metnin kültürel unsurlardan tamamen bağımsız olması neredeyse mümkün değildir. Bu durum dile ait kültürel geçmişi bilmeyen dil öğrencisi için zorlayıcı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu McKay (2001), “edebî metinler, deneyimsiz okuyucuyu engelleyebilecek kültürel kavramlarla doludur” şeklinde özetler. Yine Duff ve Maley (1990), “kültürel

unsurların, bir yabancıнын içeriden öğrenenlerin referanslarını tam olarak anlamalarını ve paylaşımlarını açıkça imkânsız kılma noktasında zorluklar ortaya çıkarabilir” görüşünü savunur. Collie ve Slater (1987: 2) bazı edebî metinler tarafından aktarılan “telafi edilemez kültürel çağrışımlar” ın bazı metinlerin dil öğretim sınıflarında kullanımı kısıtlayabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu noktada dil öğrencisini en çok zorlayacak unsur, yabancı olduğu bir dilin dil bilgisel yapılarına ve kültürel unsurlarına maruz kalmak olacaktır.

Üçüncü olarak seçilen metinlerin, öğrenci ilgi ve beklentileri ile uyuşmaması gösterilebilir. Lima, (2005: 186) ve Bobkina ve Dominguez’e (2014:252) göre metin seçimi hem öğretmenler hem de öğrenciler için zor bir iştir. Bu konuda öğrencilerin “dil yeterliliği, yaş, cinsiyet ve geçmiş bilgisi” gibi bir dizi farklı faktör göz önünde bulundurulması gerektiğinin altını çizmiştir.

Dördüncü olarak metnin uzunluğu, edebî metinlerin dil öğretiminde kullanmasına dair zorluklardan biri olarak görülebilir. Bu durum Duff ve Maley (1990: 7), gibi araştırmacılar tarafından en büyük zorluklardan biri olarak kabul edilir. Özellikle öğrencilerin çoğunun, uzun metinlerle çalışmak zorunda kalmanın vermiş olduğu endişe nedeniyle öğretim sürecinin başarıya ulaşamaması gibi bir kaygı taşıdıkları söylenebilir (Bobkina ve Dominguez 2014 : 252).

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modelinde betimsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmada tarama modeline bağlı olarak doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Bryman (2004) nitel araştırmaların veri kaynaklarından birini resmî ya da kişisel dokümanlar ve araştırma alanından elde edilen nesneler olarak görür. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011:187).

“Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konun olan birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir” (Karasar, 1994:77).

Nitel araştırmalarda kullanılan dokümanlar, araştırmacının ihtiyaç duyduğu veriyi gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde etmesine imkân sağlar. Doküman incelemesi, araştırmacının çalıştığı konuyla ilgili kişi veya kurumlara doğrudan ulaşamayacağı durumlarda önemli bir bilgi toplama yöntemi olarak karşımıza çıkar. Tarihsel olay, olgu, kültür veya geleneklere ilişkin dokümanlar kadar, yaşadığımız zamana ait dokümanlar, kaynağı belli olmayan anonim dokümanlar veya kaynağı belli olan ancak ilgili zaman diliminde ulaşılamayacak öznelerin ürettikleri dokümanlar da nitel araştırmalarda zengin bir veri kaynağı oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2011:190).

Tarihsel-edebî metin kapsamında tespit edilen Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı’nın B1 düzeyi dil öğrenme seviyesine uyarlanması ve tarihsel-edebî metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanımının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda özgün metnin B1 düzeyi dil yeterliliklerini karşılayacak şekilde uyarlanması sürecinde Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni, Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Seti B1 düzeyi dil yeterliliklerinden faydalanılmıştır.

3.2.İncelenen Doküman

Bu araştırmada, Türkçe tarihsel-edebî eserler içerisinde Dede Korkut Hikâyeleri; Dede Korkut Hikâyeleri içerisinde de Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı incelenmek üzere uzman görüşü alınarak seçilmiştir. Araştırmada amaca yönelik örnekleme yönteminden faydalanılmıştır.

Dede Korkut Hikâyeleri, Türk edebiyatının gerek dil yönünden gerek edebî yönden ve gerek sosyal ve kültürel unsurların yoğunluğu bakımından en seçkin ürünlerinden biridir. Bu durumu Köprülü: “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut’u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar” sözleriyle dile getirmiştir (Ergin, 1969:9). Dolayısıyla böylesine zengin bir eserin yabancı dil öğretim sınıflarında dil öğretim materyali olarak kullanılması ile eserin zenginliğinin daha geniş bir alana yayılması umulmaktadır.

Ergin (1969:13), Dede Korkut Hikâyeleri adlı kitabının önsözünde hikâyelerin diliyle ilgili olarak şunları söyler: “Destan dili bağlı olduğu dilin en güzel örneğini teşkil eder. Dede Korkut’un dili de tam bir destan dili olarak Türkçenin emsalsiz bir şaheseri durumundadır. Bu dil milletin ağızında asırlarca süzüle süzüle âdeta ata sözleri ve vecizeler dizisi hâline gelmiş bir dildir. Destan dili bu bakımdan mukaddes kitapların diline benzer. Onun için dil bakımından Dede Korkut Türkçenin mukaddes kitabı durumundadır diyebiliriz. Üslûbu ise bu dile uygun; yalın, açık, kesin, fakat ihtişamlı destan üslûbudur”. Dede Korkut Hikâyelerinin yabancı dil öğretim sınıflarında dil öğretim materyali olarak kullanılmasını gerektiren en önemli niteliği, kullanmış olduğu dilin kendine özgü, samimi, doğal bir yapıda olması ve eserin okuyucuyu sürükleyecek nitelikte akıcı anlatım özelliklerine sahip olmasından ileri gelmektedir.

Eseri önemli kılan ve araştırma evrenine dahil eden özelliklerinden bir diğeri eserin şekil, üslup, yapı ve içerik olarak Türk milletini yansıtır oluşudur. Sepetçioğlu’na (1998:16) göre eser “Türk Milliyetçiliğini ve Türk birliğini pekiştirip sağlamlaştıracak yapıda hem edebiyat değeri olan ve hem de üstün bir sanat gücü taşıyan, ayrıca beşerî unsurlarıyla zengin bir eserdir... Millî edebiyat örneği olarak, dünya edebiyatında yer etme ölçüsüyle üstünlüğü ve değeri tartışma kabul etmeyecek derecededir. Yüzde yüz Türk’tür; Türk gelenek ve görenekleriyle Türk Törelerinin bütün çizgilerini taşır. Türk toplum hayatının yarı yerleşik yarı gezgin, ekseri akıncı

yönünü bütün canlılığı ile çizer.” Bu yönüyle eser, var olduğu milletin ve kültürün değer yargılarını bünyesinde barındıran çok yönlü bir yapıya sahiptir.

Yine Ergin’e (1969: 14) göre eser “siyasî ve idarî düzen içindeki Oğuzların millî hayatı, birer sembolden başka bir şey olmayan kahramanların etrafında dile getirilmektedir. İhtiyar Dede Korkut Oğuzların akıl hocası, ozanlar piri, keramet sahibi ve her destanın cereyanından sonra onu ilk tertip, tanzim ve nazmettiği kabul edilen bir nevi müellif durumundadır.” Dolayısıyla Dede Korkut Hikâyeleri sahip olduğu nitelikler itibariyle hem dil öğretimi hem de kültür aktarımı için yabancı dil sınıflarında kullanılması ve yabancılara Türkçe öğretimi müfredatına girmesi gereken, Türk edebiyatının başyapıtlarından biridir.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada doküman incelemesi yöntemine göre hareket edilmiş ve veri toplama usulü bu yönteme göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda veri toplama süreci: “Dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi yorumlama, veriyi kullanma” olmak üzere belirtilen sıra ile yürütülmüştür (Forster, 1995’ten Aktaran, Yıldırım ve Şimşek, 2011:193). Bu doğrultuda araştırmada kullanılacak dokümanların türü, kapsamı, çeşitliliği tespit edildikten sonra söz konusu dokümanların toplanması aşamasına geçilmiştir. Dokümanların özgün nitelikte olmasına özellikle dikkat edilerek mümkün olduğunca birinci elden kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili alan araştırması yapılmış, alanla ilgili olarak tespit edilen dokümanlar temin edilmiştir. Yurtdışında tarihsel-edebî metinlerin yabancı dil öğretimi sürecinde kullanımına dair yazılan eserlere ulaşılmıştır. Araştırmanın esasını oluşturan Dede Korkut Hikâyelerinden “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı”, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Seti B1 seviyesi kazanımları dikkate alınarak incelenmiştir.

Dede Korkut Hikâyelerinden yabancı dil öğretimi sürecinde bir öğretim materyali olarak kullanılmaya en uygun metnin seçiminde dil, içerik, yapı, kültür gibi unsurlar göz önünde bulundurulmuş ve Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı söz konusu süreçte kullanılmak üzere uzman görüşü alınarak seçilmiştir. Bu destanın seçilmesinde dil,

anlatım, kültür, sosyal yaşantı gibi unsurların yanı sıra olay örgüsü, deyimssel anlatıların yoğunluğu gibi dil öğrencisinde merak uyandıracak ve onu bu süreçte teşvik edecek okuma, anlama, yorumlama, süreçlerini harekete geçirecek yeterliliğe sahip olması belirleyici olmuştur. Özellikle iç içe geçmiş olay halkalarından oluşan olay örgüsü, dil öğrencisinin çok yönlü düşünmeye, olaylar arasındaki bağlantıları kurmaya, zihin jimnastikleri yoluyla olay örgüsünü çözümlemeye çalışmaya yönlendirecektir.

Yabancılar Türkçe öğretiminde en çok faydalanılan kaynaklar okuma metinleridir. Okuma metinlerinin büyük bir kısmı dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olarak yeniden oluşturulmuş bir kısmı da mevcut edebî metinlerin dil öğrencilerinin seviyelerine indirgenmesiyle oluşturulmuş metinlerden oluşmaktadır. Söz konusu metinler içerisinde tarihsel-edebî metin diyebileceğimiz metin sayısı ise yok denilebilecek kadar azdır. Bu durum genel olarak tarihsel-edebî metinlerin:

- Ana dili konuşucularına yönelik hazırlanmış olması
- Güncellikten uzak olduğu düşüncesi
- Dil bilgisel yönden ağır ve karmaşık olması
- Birçoğunun edebî nitelikte olması nedeniyle yoğun benzetme ve mecazlar içermesi
- Dil öğrencilerine uygun seviyelere indirgenmesinin zahmetli olması
- Dil ve kültüre ait birtakım arka plan unsurlarını bilmeyi gerektirmesi

gibi nedenlerden dolayı yabancı dil öğretim sınıflarındaki okuma metinlerinde yer bulamadığı görülmektedir. Oysa tarihsel-edebî metinlerin dil öğrencilerinin seviyelerine uygun bir şekilde yeniden uyarlanmasıyla:

- Türkçenin tarihî ve köklü yapısını ortaya koyma,
- Türkçenin anlatım gücü ve söyleyiş güzelliğini kadim bir eser üzerinden aktarma,
- Hedef dile ait kültür aktarımı sağlama,
- Dilin canlılığını ortaya koyma,
- Kültürel merak uyandırma,
- Dilin ve kültürün değişmez kalıplarını (deyim, atasözü) öğretme,

gibi unsurların ön plana çıkarılması Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine katkı sağlaması beklenmektedir.

Tarihsel-edebî metinlerin, özgün hâlleri ile yabancılar Türkçe öğretiminde bir materyal olarak kullanılması, son derece güçtür ve bu durum, birtakım okuma-anlama-

yorumlama güçlüklerini de beraberinde getirmektedir. Söz konusu okuma-anlama-yorumlama güçlükleri, tarihî-edebî metinlerin ana dili konuşucularına yönelik hazırlanmasından kaynaklanmaktadır. Yabancılar Türkçe öğretiminde dil ile birlikte kültür aktarımı meselesi de son derece önemlidir. Hedef dilin kültürünü yansıtan esas öğelerden olan tarihî-edebî metinlerin yabancılar dil öğretiminde bir materyal olarak kullanılabilmesi için hedef dili öğrenenlerin seviyelerine uygun bir şekilde birtakım metinsellik ve basitleştirme ölçütleri göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmesi ve yabancı dil öğretiminde istifade edilebilecek bir hâle getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmada, veri toplama aşamasında Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı, dil öğrencilerinin B1 düzeyindeki öğrenme seviyelerine uygun olarak basitleştirilmek amacıyla seçilmiştir. Dede Korkut Hikâyelerinin araştırmanın konusu yapılmasında bu hikâyelerin:

- Türk kültürüne ait en eski ve en seçkin metinlerden biri olması
- Türk kültürü, geleneği ve yaşam biçimine ait unsurlar barındırması
- Dilin en yoğun anlatım biçimi olan atasözü ve deyim yapılarını yoğun olarak içermesi
- Dilin edebî ve estetik yönünü yansıtmaması
- Yer yer şiir metinlerine yer verilmesi ile anlatının tekdüzelikten çıkması
- Evrensel mesajlar içermesi
- Türk sosyal hayatından ve aile yapısından kesitler sunması
- Hayal gücünü geliştirecek unsurlar barındırması
- Toplumun ortak değer yargılarını ifade etmesi gibi özellikler taşıması yol gösterici olmuştur.

Türkçe öğretimi için hazırlanan metinlerde evrensellik ön plana çıkarılırken mümkün olduğunca yerel ve kültürel öğeler geri planda bırakılmış, çoğu zaman bu unsurlara hiç yer verilmemiştir. Bu araştırmada hem evrensel değerleri hem de vücuda geldiği toplumun değerlerini bir arada bulunduran bir metin seçilmeye çalışılmıştır. Çünkü dil öğrencileri, öğrenmekte oldukları dilin evrensel içerikli metinlerini öğrenmek istedikleri gibi o milletin karakterini, dünya görüşünü, hayatı algılama biçimini, değer yargılarını, sanat ve estetik anlayışlarını, karakter yapılarını yansıtan metinleri de benzer oranda okumak ve öğrenmek istemektedirler. Bu durum dil-kültür ilişkisinin doğal ve zorunlu bir sonucudur.

Araştırmada, Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın uygulama için seçilmesinin belli başlı sebepleri şu şekildedir:

- Anlatının mensur bölümlerinde nispeten sade ve akıcı bir dil kullanılırken manzum bölümlerinde yer yer sanatlı ve mecazlarla dolu anlatım sergilenmiştir. Bu durum dilin zengin yapısını ortaya koyması açısından önemlidir. Mecaz ve benzetmeleri olduğu bölümler dil öğrencilerinin seviyelerine uygun olarak metinsellik ölçütleri çerçevesinde anlaşılır bir şekilde uyarlanmıştır.
- Anlatıda, dilin zengin yapısını ortaya koyacak ve dil öğrencilerinin kelime ve kavram dağarcığını geliştirecek düzeyde birçok deyim, atasözü ve kalıplaşmış ifade kullanılmıştır.
- Anlatıda yer yer betimleyici nitelikler görülmekle birlikte daha çok hikâye edici anlatı özelliği ön plandadır. Bu durum okuyucunun metnin peşinden sürüklenmesi noktasında etkili bir unsurdur.
- Anlatıda iç içe geçmiş halkalardan oluşan bir olay örgüsü bulunmaktadır. Bu yüzden okuyucunun sonuca ulaşabilmesi için olaylar arasındaki bağlantıyı kurması gerekecektir. Böylece okuyucu öğrenmekte olduğu dile ait yapıları ve olaylar arası ilişkileri bir araya getirerek kalıcı ve sistemli bir okuma-anlama süreci gerçekleştirecektir. Metin merak uyandırıcı ve sürükleyici bir yapıya sahip olması nedeniyle dil öğrencisinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.
- Anlatı, kendi içerisinde gerek dil bilgisel nitelikler gerekse anlamsal bütünlük bakımından tutarlı ve anlamlı bir yapıya sahiptir.
- Yer yer tekrar edilen dil yapıları ve sözcük grupları anlatının anlamlandırılması, pekiştirilmesi ve kalıcı öğrenmelerin sağlanması noktasında son derece önemlidir.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda, Türk kültürü, yaşam tarzı, aile yapısı, sosyal hayatı, gelenek ve görenekleri, insan ilişkileri, toplumsal ve evrensel değer yargılarına dair öğelere rastlanmakla birlikte doğrudan doğruya bir milletin övülüp başka bir milletin yerildiği veya tahkir edildiği bir anlatı türü görülmemektedir. Anlatı, Türk yaşam tarzından kesitler sunmakla birlikte iyilik, erdem, yardımseverlik, fedakârlık, doğruluk gibi evrensel mesajlar da vermektedir. Üstelik dil dediğimiz yapının, içerisinde çıktığı ve onu vücuda getirdiği milletin kültürü, değer yargıları,

gelenek ve göreneklerinden bağımsız olmasını beklenemez. Elbette ki dil öğrencilerine yönelik olarak üretilen metinlerde dili var eden milletin yerel-kültürel unsurlarından arındırılmış/yalıtılmış metinler ortaya konulabilir. Ancak dil öğrencisi, öğrenmekte olduğu dilin türküleri, şarkıları, şiirleri, düşünleri, eğlenceleri gibi topluma özgü yapılarıyla karşılaştıkça söz konusu arındırılmış/yalıtılmış metinler evreninden çıkarak dilin kültürel etkileşim alanına girmiş olacaktır.

3.4.Verilerin Yorumlanması

Verilerin yorumlanmasında betimsel analiz yöntemi uygulanmıştır. “Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224). Verilerin yorumlanmasında daha önceden uzman görüşü alınarak tespit edilen Avrupa Dil Portfolyosu ve Yunus Emre Enstitüsü B1 düzeyi dil yeterlilikleri, ölçüt olarak belirlenmiş ve betimsel analiz için bir çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra oluşturulan tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada, daha önce elde edilen veriler araştırmanın amacına uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Sonraki aşamada düzenlenen veriler tanımlanmıştır. En son aşamada neden sonuç ilişkileri dikkate alınarak bulgular yorumlanmıştır.

3.4.1. Dede Korkut Hikâyelerinin Basitleştirilmesinde Kullanılan Ölçütler

Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı’nın Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği sınıflarda bir materyal olarak kullanılabilmesi için dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine göre basitleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle dil bilgisel yapıların basitleştirilmesi sürecinde hangi yapıların metinden çıkarılacağı, hangilerinin basitleştirileceği, dil öğretim programlarındaki ölçütlere göre belirlenmektedir. Bu doğrultuda, hikâyenin basitleştirilmesinde uzman görüşü alınarak “Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Seti B1 düzeyi dil yeterlilikleri” ve “Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni” olmak üzere iki kaynak ölçüt alınmıştır. Kaynaklarda ortak olan yapılar dikkate alınarak basitleştirme işlemi yapılmıştır.

3.4.2. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı Sadeleştirme Ölçütleri

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı yabancı dil öğrencileri için sadeleştirirken birtakım ölçütler gözetilmiştir. Bir metni sadeleştirirken göz önünde bulundurulması gereken temel ölçütleri Berardo (2006:63) şu şekilde belirtmiştir.

- *Dilsel Sadelik: Dil bilgisel yapılar, sözcüksel öğeler ve okunabilirlik.*
- *Bilişsel Sadelik: Yaş, eğitim, öğrenci çıkarları.*
- *Psikolojik Sadelik: Geleneksel sosyal normlar, kültürel boyut.*

3.4.3. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı Sadeleştirme Yaklaşımları

Kınay'a (2015:67) göre yabancı dil öğretim sınıflarında özgün metinleri daha anlaşılabilir yapmak için farklı yaklaşımlar vardır. Özgün bir metin yabancı dil öğretim sınıflarında kullanılmak istendiğinde, özgün metindeki tümceler daha kısa tümcelere dönüştürülerek ya da silinerek, az kullanılan sözcükler, deyimse ifadeler daha anlaşılır biçimlerde ifade edilerek, ortaçlar ve ulaçlarla uzayan birleşik ve karmaşık tümcelerden kaçınılarak ve daha basit tümce yapıları kullanılarak sunulabilir. Eğer bir metnin bilgi içeriğini ve anlamını koruyarak sözdizimsel karışıklığı azaltan işlemler yapılıyorsa, sözdizimi düzeyinde bir uyarlama; sözcüksel karışıklığı azaltan işlemler yapılıyorsa da söz varlığı düzeyinde bir uyarlama yapıldığı söylenebilir.

3.4.3.1. Sezgisel Yaklaşım

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın sadeleştirme işleminde kullanılan sadeleştirme yöntemlerinden biridir. Sezgisel yaklaşımın temeli, sadeleştirme işlemini gerçekleştiren kişinin sezgilerine dayanmaktadır. Allen'e (2009) göre sezgisel bir yaklaşım yazarın, bir dil öğretmeni, dil öğrencisi, materyal yazarı veya bunların herhangi bir bileşimi olarak deneyimleri, basitleştirme sürecini yönlendirir. Crossley ve diğerlerine (2011:86) göre sezgisel metin sadeleştirme süreci, başlangıç seviyesindeki öğrenciler için teorik olarak daha anlaşılır olan okuma metinleri ortaya koymayı hedefler.

Metinde sezgisel yaklaşım üzerinden yapılan sadeleştirmelere bakacak olursak:

Özgün Cümle : Şâmî otağını yer yüzüne diktirmişti.

Basitleştirilmiş Cümle: Çadırını yeryüzüne diktirmişti.

Şami, bir çadır türüdür. Bu sözcük, B1 düzeyinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğu için cümleden çıkarılmıştır. "Otağı" sözcüğünün yerine daha yaygın kullanıma sahip olan "çadır" sözcüğü tercih edilmiştir. Bu basitleştirmede "şami" sözcüğü sezgisel bir

yaklaşım ile öğrencinin bilmesinin gerektirmeyen bir sözcük oluşu sebebiyle cümleden çıkarılmıştır.

Özgün Cümle : Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti.

Basitleştirilmiş Cümle: Çadırın renkli gölgeliği gökyüzüne yükselmişti.

“Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti” cümlesinde özne belli değildir. Öznenin belli olması için tamlayan görevindeki “çadır” sözcüğü cümleye eklenmiştir. Ayrıca bazı renklerin karışımını ifade eden “alaca” sözcüğü dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olmayacağı düşünüldüğü için sezgisel bir yaklaşımla “renkli” sözcüğü ile değiştirilmiştir.

3.4.3.2. Geleneksel Okunabilirlik Formülleri

Metin sadeleştirmede kullanılan bir başka yaklaşım, geleneksel okunabilirlik formüllerinin kullanılmasıdır (Bamford, 1984; Brown, 1998; Carrell, 1987; Greenfield, 2004). Geleneksel okunabilirlik formülleri, sezgisel yaklaşımdan farklı olarak cümle uzunluğu ve kelime uzunluğuna dayalı olarak metin okunabilirliğini ölçen basit algoritmalarlardır. Geleneksel okunabilirlik formülleri, ana dil metin okunabilirliğini tahmin etmede başarılı sonuçlar elde etmiştir. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı’nın sadeleştirilmesinde yer yer bu yaklaşımdan da faydalanılmakla birlikte sadeleştirme sürecinde metin tutarlılığı, özgün (deyim, mecaz) yapıların korunması, anlam bütünlüğü konusunda hassas davranılmıştır.

Bir başka çalışmada, önceden belirlenmiş sadeleştirme (değiştirim) işlemleri şöyle sıralanmaktadır:

- *Sadeleştirilmemiş olan yapıları korumak*
- *Bilinmeyen veya karmaşık olan sözcüksel yapıları bilenen, daha az karmaşık olan sözcüksel yapılarla değiştirmek*
- *Deyim veya bağdaştırma şeklindeki sözcük gruplarını; söylemin, konuşmanın anlamayı güçleştirecek bazı belirteçlerini/işaretleyicilerini değiştirmek*
- *Sözdizimini kurallı yapı hâline getirme*
- *Edilgen yapı cümleleri etken çatılı hâle getirmek*
- *Cümleciklerin yerini değiştirmek veya karmaşık yapılar ise basit yapılara dönüştürmek*
- *Cümleleri bölmek*
- *Cümleleri birleştirmek*
- *Cümleleri veya cümlelerin bir kısmını düşürmek/atmak (Specia, 2010: 32) (Aktaran Durmuş, 2013a: 400-401)*

Özgün Cümle : Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun.

Basitleştirilmiş Cümle : Oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtun.

Özgün cümlede geçen “kimin ki oğlu kızı yok” ifadesi anlaşılabilirliği sağlamak adına “oğlu, kızı olmayanı” şeklinde değiştirilmiştir. Cümle bağlamı dikkate alınarak “kondurmak” fiili “oturtmak” şeklinde değiştirilmiştir. “Otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.

Diğer bir örnekte hem devrik cümle yapısı kurallı hâle getirilmiş hem de seviye üstü dil yapıları dil yeterlilik seviyesine indirgenmiştir:

Özgün Cümle : Evden çıkıp yürüyünce servi boylum

Basitleştirilmiş Cümle: Uzun boylum, evden çıkıp yürürsün

Özgün metinde yer alan şiir metni dil öğrencilerinin anlayacağı şekilde basitleştirilmiştir. “Servi boylum” ifadesi “uzun boylum” şeklinde değiştirilmiştir. Cümlede geçen “yürüyünce” fiildeki ‘-(y)UncA’ yapısı B1 seviyesinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğundan ‘yürürsün’ şeklinde basitleştirilmiştir. Devrik yapı cümle, kurallı hâle getirilmiştir.

Aşağıdaki örnekteki özgün cümle, bir şiirin mısralarından biridir. Cümle basitleştirilirken şiirsel yapı korunmaya çalışılmıştır. Cümlede “sarmaşmak” fiili yerine B1 seviyesine daha uygun olan “sarılmak” fiili tercih edilmiştir. Fiildeki ‘-(y)IncA’ yapısı B1 seviyesinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğundan geniş zamanlı yapıya dönüştürülmüştür.

Özgün Cümle : Topuğunda sarmaşınca kara saçlım

Basitleştirilmiş Cümle : Kara saçlım, saçların topuğuna sarılır.

Özgün Cümle : Yenim ile alca kanımı silmeyince

Basitleştirilmiş Cümle : Elbisemin kolu ile alca kanımı silmeden

Özgün cümlede geçen “silme” fiilindeki ‘-(y)IncA’ yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-mAdAn” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir. “Yen” sözcüğü günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmadığından metnin daha anlaşılır olması için “elbise kolu” şeklinde basitleştirilmiştir.

Yapı düzeyindeki basitleştirmelere farklı bir örnek olarak zamir kullanımını aşağıdaki örnek üzerinden gösterebiliriz:

Özgün Cümle : Ağılardan on bin koyun gider ise benim gider.

Basitleştirilmiş Cümle : Ağılardan on bin koyun gider ise benimki gider.

Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenerek cümle anlamlı hâle getirilmiştir.

Destanda “Boğaç” birçok yerde “oğlan” olarak tanımlanmıştır. Okuyucunun metinden kopmaması için bazı yerlerdeki “oğlan” gönderimleri gönderinin muhatabı olan “Boğaç” ismi ile değiştirilmiştir.

Özgün Cümle : Oğlan burada babasına söylemiş

Basitleştirilmiş Cümle : Boğaç burada babasına söylemiş.

Özgün Cümle : Kırk yiğit oğlanın etrafına toplandı.

Basitleştirilmiş Cümle : Kırk yiğit Boğaç’ın etrafına toplandı.

Dil öğrencisinin metinden kopmaması için oğlan sözcüğü yerine “Boğaç” ismi kullanılmıştır.

Deyimli yapıların sadeleştirilme şeklini göstermek için aşağıdaki örneğe bakabiliriz. Örnekte “kaşlarını çatmak” deyimini çağrıştıran “çatma kaşım” ifadesi, daha anlaşılabilir olması için “çatık kaşım” şeklinde değiştirilmiştir.

Özgün Cümle : Kurulu yaya benzer çatma kaşım

Basitleştirilmiş Cümle : Çatık kaşım, kaşların kurulu yaya benzer

Sıralı, bağlı cümleler yine bu yaklaşım gereği daha anlaşılır olması için bölünmüştür.

Özgün Cümle:

Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü, benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu, benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu dedi.

Basitleştirilmiş Cümle:

- Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü?
- Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü?

- Benden aşağı kimseleri ak çadıra, kızıl çadıra oturttu.
- Benim suçum ne oldu ki beni kara çadıra oturttu dedi.

Tamlama eksiği olan cümlelerde, anlaşılabilirliği sağlamak için eksik yapılar tamamlanmıştır.

Özgün Cümle : Hatunu hâmile oldu.

Basitleştirilmiş Cümle : Dirse Han'ın hatunu hamile oldu.

Özgün cümlede tamlayan eksiltisi vardır. Bağlamın anlaşılır olabilmesi ve bağdaşıklığın sağlanabilmesi için “Dirse Han” cümleye eklenmiştir.

Özgün Cümle : Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler, iki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı.

Basitleştirilmiş Cümle : Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler.

Özgün cümlede geçen, “iki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı” cümlesi anlam bakımından cümle bağlamına katkı sağlamadığı için basitleştirilen metinden çıkarılmıştır.

Seviye üstü kullanıma sahip olduğu düşünülen mecaz ve deyimli yapılar somutlaştırılmıştır:

Özgün Cümle : Al şarabın keskininden aldı içti.

Basitleştirilmiş Cümle : İnsanı etkileyen al şaraptan aldı içti.

Özgün cümledeki mecazi yapıyı somutlaştırmak için “keskin şarap” ifadesinin yerine “insanı etkileyen şarap” ifadesi kullanılarak cümle anlam bakımından basitleştirilmiştir. Anlam karışıklığının olduğu yerlerde özgün cümleler bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerinin de bir gereği olarak okuyucunun açık bir şekilde anlayabileceği şekilde basitleştirilmiştir.

Bir diğer örnekte yine seviye üstü kullanıma sahip olduğu düşünülen mecazlı bir ifadenin basitleştirilmesi söz konusudur.

Özgün Cümle : Kol but olup yer üstüne düşmeyince

Basitleştirilmiş Cümle : Yaralanıp yer üstüne düşmeden

Özgün cümle basitleştirilirken “kol but olmak” ifadesi “yaralanmak” anlamına gelmektedir. “Düşmek” fiilindeki ‘-(y)IncA’ yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-mAdAn” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir.

Özgün Cümle : Dirse Han Korkut sinirli sert yayını eline aldı.

Basitleştirilmiş Cümle : Dirse Han sinirli bir şekilde sert yayını eline aldı.

Özgün cümledeki anlam bütünlüğünü ve tutarlılığı sağlamak için “Dirse Han sinirli sert yayını eline aldı” cümlesi “Dirse Han sinirli bir şekilde sert yayını eline aldı” şeklinde değiştirilmiştir. Metindeki sinirli sözcüğü yayı değil, Dirse Han’ı betimlemektedir.

Anlam bakımından yapılan basitleştirmelere örnek olarak aşağıdaki metin gösterilebilir:

Özgün Cümle : Hakk’ın yandırdığı çırağın yana dursun.

Basitleştirilmiş Cümle : Allah yolunu aydınlatsın.

Özgün cümle yapı, anlam ve dil bilgisel nitelikler bakımından B1 seviyesinin üzerinde olduğu için dil öğrencilerinin seviyelerine uygun olarak cümlenin anlamına karşılık gelen “Allah yolunu aydınlatsın” şeklinde basitleştirilmiştir.

Araştırmada sözcük ve söz dizimi düzeyinde de değişimler yapılmıştır. Sözcük düzeyindeki değiştime örnek olması açısından aşağıdaki örneğe bakılabilir.

Özgün Cümle : Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun.

Basitleştirilmiş Cümle : Ak saçlı ananın yeri cennet olsun

Özgün metinde geçen “bürçek” sözcüğü günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmadığı için daha yaygın kullanım şekli olan “saç” sözcüğü ile değiştirilmiştir.

Özgün Cümle : Kaba ökçemin altına atayım mı?”

Basitleştirilmiş Cümle : Ayağımın altına alayım mı?”

Bir başka örnekte özgün cümlede geçen ve “ayakkabı topuğu” anlamına gelen “ökçe” sözcüğü, günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmadığından cümle bağlamından hareketle “ayağımın altı” şeklinde değiştirilmiştir.

3.4.4. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın Sadeleştirilmesinde Faydalanılan Metinsellik Ölçütleri

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın sadeleştirme işleminde aşağıda verilen metinsellik ölçütleri doğrultusunda hareket edilmiştir. Metnin anlamını, amacını, tutarlılığını, bağdaşıklığını bozacak işlemlerden kaçınılmıştır.

- **Bağdaşıklık:** Sadeleştirilen metindeki sözcük yapılarının anlamlı bir bütün oluşturabilmesi amacıyla bu ilkeden faydalanılmıştır.
- **Tutarlılık:** Sadeleştirilen metindeki sözcükler arasındaki anlam bağlantılarının dil bilgisel bağlantılarla ilişkili olması için kullanılan ölçüttür. Metindeki anlamsal ve mantıksal bağlantıların uyumunu sağlamada bu ilkeden faydalanılmıştır.
- **Amaçlılık:** Sadeleştirme sürecinde metin üreticisinin vermek istediği amaçların sadeleştirme sürecinde kaybolmaması için bu ilkeden faydalanılmıştır.
- **Bilgisellik:** Bu ilkenin amacı okuyucuya yeni bilgiler verip okuma merakı uyandırmaktır. Sadeleştirme sürecinde metnin bilgiselliğini bozacak uygulamalarda kaçınılmış, sadeleştirme süreci bu amaç gözetilerek gerçekleştirilmiştir.
- **Kabul Edilebilirlik:** Bu ilke okuyucunun metni kabul edip benimsemesi için yazarın niyetinin açık olması gerektiği koşuluna dayanmaktadır. Sadeleştirme sürecinde yazarın niyetinin dışına çıkacak uygulamalardan kaçınılmıştır.
- **Durumsallık:** Metindeki anlatıların mevcut duruma uygun olup olmaması ile ilgili olan metinsellik ölçütüdür. Sadeleştirme sürecinde bu ilkeye uygun olarak hareket edilmiştir.

3.5. Verilerin Güvenilirlik ve Geçerliliği

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçların güvenilir ve geçerli olduğunu göstermek için bazı önlemler alınmıştır. Bu önlemlerden birincisi araştırmanın inandırıcılığı ile ilgilidir. Araştırmanın inandırıcılığını artırabilmek adına veri seti birkaç kez okunarak veri hâkimiyeti sağlanmaya çalışılmıştır. Yabancılar Türkçe öğretimi konusunda çalışmalar yapan bir uzmana elde edilen veriler incelenmiş ve

araştırma probleminin tespitinden bulguların meydana getirilmesine kadarki süreç kendisine anlatılarak uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Yine söz konusu araştırmayı güvenilir hâle getirebilmek adına verilerin toplanması sürecinde çeşitleme yapılmış dokümanlardan elde edilen veriler görüşmelerle desteklenmiştir. Verilerin doğrulanabilirliğini artırabilmek için Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın'ın (2013: 346) bahsettiği üzere araştırmacının yanlıgılarını azaltmak için dikkat unsuru göz önünde bulundurularak araştırmalar yapılmıştır.

Miles-Huberman modelin nitel veri analizinde kodlama, analizin sonraki aşamalarını etkileyen birincil ve en önemli adımdır. Kodlama, nitel analiz sürecini başlatan ve analiz süresince farklı aşamalarda devam eden işlemlerdir (Ragin, 1995, Miles ve Huberman, 1994). Son olarak, çalışmanın güvenilirliğini sağlayabilmek adına araştırmacı ve bir nitel araştırma uzmanı tarafından kodlamalar yapılmış ve bu kodlamaların birbiriyle örtüşüp örtüşmediği kontrol edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi

1. Ö.C.: Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı.
- B.C.: Bir gün Kam Gan oğlu Bayındır Han yerinden kalkmıştı.

(Özgün cümledeki “Han Bayındır” ifadesi, metnin diğer bölümlerinde “Bayındır Han” olarak geçtiği için metin içerisinde bütünlük sağlanması adına “Bayındır Han” olarak değiştirilmiştir.)

2. Ö.C.: Şâmî otağını yer yüzüne diktirmişti.
- B.C.: Çadırını yeryüzüne diktirmişti.

(Şami, bir çadır türüdür. Bu sözcük, B1 düzeyinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğu için cümleden çıkarılmıştır. “Otağı” sözcüğünün yerine daha yaygın kullanıma sahip olan “çadır” sözcüğü tercih edilmiştir.)

3. Ö.C.: Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti.
- B.C.: Çadırın renkli gölgeliği gökyüzüne yükselmişti.

(“Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti” cümlesinde özne belli değildir. Öznenin belli olması için tamlayan görevindeki “çadır” sözcüğü cümleye eklenmiştir. Ayrıca bazı renklerin karışımını ifade eden “alaca” sözcüğü dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olmayacağı için “renkli” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

4. Ö.C.: Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti.
- B.C.: Bin yerde ipek halı döşenmişti.

(Özgün cümledeki “halıcığı” sözcüğündeki küçültme eki anlamı belirginleştirmek için çıkartılarak sözcük “halı” şeklinde değiştirilmiştir.)

5. Ö.C.: Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi.
- B.C.: Hanlar hanı Bayındır Han yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi.

(Cümledeki “Han Bayındır” ifadesi, metnin diğer bölümlerinde “Bayındır Han” olarak geçtiği için metin içerisinde bütünlük sağlanması adına “Bayındır Han” olarak değiştirilmiştir.)

6. Ö.C.: Gene ziyafet tertip edip attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti.
- B.C.: Yine ziyafet düzenleyip attan aygır deveden erkek deve koyundan koç kestirmişti.

(Cümlede geçen “gene” sözcüğü yaygın kullanım şekli olan “yine” şeklinde değiştirilmiştir. “Tertip etmek” ifadesi, B1 seviyesindeki dil öğrencilerinin öğrenme seviyesine uygun olması için “düzenlemek” fiili şeklinde basitleştirilmiştir.)

7. Ö.C.: Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştu.
- B.C.: Bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır kurdurmuştu.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan ve “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Ayrıca metnin diğer bölümlerinde “otağ” sözcüğü yerine “çadır” sözcüğü kullanıldığından metnin bütünlüğünün sağlanması için “çadır” şeklinde değiştirilmiştir.)

8. Ö.C.: Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin demişti.

- 8.1. Ö.C.: Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun.
- B.C.: Oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtun.

(Özgün cümlede geçen “kimin ki oğlu kızı yok” ifadesi anlaşılabilirliği sağlamak adına “oğlu, kızı olmayanı” şeklinde düzenlenmiştir. Cümle bağlamı dikkate alınarak “kondurmak” fiili “oturtmak” şeklinde değiştirilmiştir. “Otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

- 8.2. Ö.C.: Kara keçe altına döşeyin.
- B.C.: Altına kara keçe döşeyin.

(Özgün cümledeki anlamın belirgin olması için cümle kurallı hâle getirilmiştir.)

8.3. Ö.C.: Kara koyun yahnisinden önüne getirin.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

8.4. Ö.C.: Yerse yesin, yemezse kalksın gitsin demişti.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

9. Ö.C.: Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayana Allah Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bilsin demiş idi.

9.1. Ö.C.: Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun.

- B.C.: Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra oturtun.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

9.2. Ö.C.: Oğlu kızı olmayana Allah Teâlâ beddua etmiştir.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

9.3. Ö.C.: Biz de beddua ederiz, belli bilsin demiş idi.

- B.C.: Biz de beddua ederiz, iyi bilsin demişti.

(Özgün cümledeki “belli bilsin” ifadesi, anlaşılabilirliği artırmak için “iyi bilsin” şeklinde değiştirilmiştir.)

10. Ö.C.: Oğuz Beyleri bir gelip toplanmaya başladı. (s.9)

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

11. Ö.C.: Meğer Dirse Han derlerdi bir beyin oğlu kızı yok idi.

- B.C.: Meğer Dirse Han denilen bir beyin oğlu, kızı yoktu.

(Özgün metinde geçen “Dirse Han derlerdi bir beyin oğlu” cümlesi bağdaşıklık ölçütlerine uygunluk gereği “Dirse Han denilen bir beyin oğlu” şeklinde ek düzeyinde değiştirilmiştir.)

12. Ö.C.: Söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:
 - B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

13. Ö.C.: Serin serin tan yelleri estiğinde
 - B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

14. Ö.C.: Sakallı boza çalan çayır kuşu öttüğünde
 - B.C.: Sakallı, boz renkli çayır kuşu öttüğünde

(Özgün metinde geçen “boza çalan” ifadesi anlaşılabilirliği sağlamak adına “boz renkli” şeklinde değiştirilmiştir.)

15. Ö.C.: Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
 - B.C.: Sakalı uzun müezzin ezan okurken

(Özgün metinde geçen “okuduğunda” sözcüğündeki ‘-dUğUndA’ yapısı B1 seviyesinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğu için “okurken” şeklinde değiştirilmiştir.)

16. Ö.C.: Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında
 - B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

17. Ö.C.: Akli karalı seçilen çağda
 - B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

18. Ö.C.: Göğsü güzel koca dağlara gün vurunca
 - B.C.: Göğsü güzel koca dağlara güneş doğarken

(Özgün metinde geçen “gün vurunca” ifadesi, anlaşılabilirliği sağlamak adına “güneş doğarken” şeklinde değiştirilmiştir.)

19. Ö.C.: Bey yiğitlerin kahramanların birbirine koyulduğu çağda
 - B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

20. Ö.C.: Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han kalkarak yerinden doğrulup, kırk yiğidini beraberine alıp Bayındır Han'ın sohbetine geliyordu.
 - B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

21. Ö.C.: Bayındır Hanın yiğitleri Dirse Hanı karşıladılar.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

22. Ö.C.: Getirip kara otağa kondurdular.

- B.C.: Dirse Hanı getirip kara çadıra oturtular.

(Özgün metinde geçen “getirip kara otağa kondurdular” cümlesi eksilteli bir cümledir. Nesne konumunda olan “Dirse Han” cümlede yer almamaktadır. Cümle, nesne eksilteli bir cümledir. Art gönderimi sağlamak adına “Dirse Hanı getirip kara çadıra oturtular” şeklinde düzenlenmiştir. Cümlede geçen “otağ” sözcüğü ve “kondurmak” fiili yerine daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ve “oturtmak” fiili kullanılmıştır.)

23. Ö.C.: Kara keçe, altına döşediler.

- B.C.: Onun altına kara keçe döşediler.

(Özgün metinde geçen “kara keçe altına döşediler” cümlesinde art gönderimin sağlanabilmesi için cümleye “onun” zamiri eklenmiştir.)

24. Ö.C.: Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

25. Ö.C.: Bayındır Handan buyruk böyledir Han’ım, dediler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

26. Ö.C.: Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğini gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü, benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu, benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu dedi.

26.1. Ö.C.: Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğini gördü?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

26.2. Ö.C.: Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

26.3. Ö.C.: Benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu.

- B.C.: Benden aşağı kimseleri ak çadıra, kızıl çadıra oturttu.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için “kondurmak” fiili yerine “oturtmak” fiili; tercih edilmiştir.)

26.4. Ö.C.: “Benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu” dedi.

- B.C.: Benim suçum ne oldu ki beni kara çadıra oturttu dedi.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için “kondurmak” fiili yerine “oturtmak” fiili tercih edilmiştir. Metnin bağdaşıklığını sağlamak için özgün cümlede eksiltili olan nesne görevindeki “beni” ifadesi basitleştirilmiş cümleye eklenmiştir.)

27. Ö.C.: “Han’ım, bugün Bayındır Handan buyruk şöyledir ki oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiştir” dediler. (sf.10)

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

28. Ö.C.: Dirse Han yerinden kalktı, der: Kalkarak yiğitlerim yerinizden doğrulun, bu garâip bana ya bendendir ya hatundandır dedi.

- B.C.: Dirse Han yerinden kalktı “Yiğitlerim yerinizden kalkarak doğrulun, bu şaşılacak şey ya bendendir ya hatundandır” dedi.

(Özgün metindeki “kalkarak yiğitlerim yerinizden doğrulun” cümlesi, Yiğitlerim yerinizden kalkarak doğrulun” şeklinde kurallı cümleye dönüştürülmüştür. “Garaip” sözcüğü dil öğrencilerinin seviyeleri gözetilerek ve cümle bağlamı dikkate alınarak “şaşılacak şey” şeklinde değiştirilmiştir.)

29. Ö.C.: Dirse Han evine geldi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

30. Ö.C.: Çağırıp hatununa söyler, görelim Han’ım ne söyler:

- B.C.: Dirse Han hatununu çağırıp söyledi. Görelim ne söyledi?

(Özgün metinde geçen “çağırıp hatununa söyler” devrik cümlesi “hatununu çağırıp söyledi” şeklinde kurallı cümle yapılmıştır. Bağlamın korunması için geniş zaman ifadeleri geçmiş zaman olarak verilmiştir. “Han’ım” sözcüğü kendisine karşılık gelen kişi olan “Dirse han” olarak değiştirilmiştir.)

31. Ö.C.: Beri gel başımın bahtı evimin tahtı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

32. Ö.C.: Evden çıkıp yürüyünce servi boylum.

- B.C.: Uzun boylum, evden çıkıp yürürsün.

(Özgün metinde yer alan şiir metni, dil öğrencilerinin anlayacağı şekilde basitleştirilmiştir. “Servi boylum” ifadesi “uzun boylum” şeklinde değiştirilmiştir. Cümlede geçen “yürüyünce” fiildeki ‘-(y)UncA’ yapısı B1 seviyesinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğundan ‘yürürsün’ şeklinde basitleştirilmiştir.)

33. Ö.C.: Topuğunda sarmaşınca kara saçlım.

- B.C.: Kara saçlım, saçların topuğuna sarılır.

(Özgün cümle, bir şiirin mısralarından biridir. Cümle basitleştirilirken şiirsel yapı korunmaya çalışılmıştır. Cümlede “sarmaşmak” fiili yerine B1 seviyesine daha uygun olan “sarılmak” fiili tercih edilmiştir. Fiildeki ‘-(y)IncA’ yapısı B1 seviyesinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğundan geniş zamanlı yapıya dönüştürülmüştür.)

34. Ö.C.: Kurulu yaya benzer çatma kaşlım.

- B.C.: Çatık kaşlım, kaşların kurulu yaya benzer.

(Özgün cümledeki “çatma kaşlım” ifadesi daha anlaşılabilir olması için “çatık kaşlım” şeklinde değiştirilmiştir.)

35. Ö.C.: Çift badem sığmayan dar ağızlım.

- B.C.: Dar ağızlım, ağzın çift badem sığmayacak kadar küçüktür.

(Özgün cümlelerin anlaşılır olabilmesi için devrik yapı kurallı hâle getirilmiştir.)

36. Ö.C.: Kavunum yemişim düvleğim.

- B.C.: Kavunum, yemişim.

(Özgün cümle korunmakla birlikte kavun ile aynı anlama gelen ve dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerini aşan “dövlek” sözcüğü cümleden çıkarılmıştır.)

37. Ö.C.: Görüyor musun neler oldu?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

38. Ö.C.: Kalkarak Han Bayındır yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirmiş, oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin, onun ki oğlu kızı olmaya Tanrı Teâlâ ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiş. (sf.11)

38.1. Ö.C.: Kalkarak Han Bayındır yerinden doğrulmuş.

- B.C.: Bayındır Han kalkarak yerinden doğrulmuş.

(Devrik yapıdaki özgün cümle, daha anlaşılır olması için kurallı hâle getirilmiştir.)

38.2. Ö.C.: Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirmiş.

- B.C.: Bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır diktirmiş.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

38.3. Ö.C.: Oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun.

- B.C.: Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra, oğlu kızı olmayanı kara çadıra oturtun.

(“Oğullu” ve “kızlı” sözcükleri yerine bağlamın daha anlaşılır olabilmesi için “oğlu olanı” ve “kızı olanı” ifadeleri kullanılmıştır. “Otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

38.4. Ö.C.: Kara keçe altına döşeyin.

- B.C.: Oğlu kızı olmayanın altına kara keçe döşeyin.

(Devrik yapıdaki özgün cümlelerin daha anlaşılır olabilmesi için cümle kurallı hâle getirilmiş, ayrıca cümlede eksik olan tamlayan görevindeki “oğlu kızı olmayanın” ifadesi bağdaşıklığı sağlamak için basitleştirilmiş cümleye eklenmiştir.)

38.5. Ö.C.: Kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin,

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

38.6. Ö.C.: “Onun ki oğlu kızı olmaya Tanrı Teâlâ ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz” demiş.

- B.C.: Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz” demiş.

(Özgün cümledeki “onun ki oğlu kızı olmaya” ifadesi “Oğlu kızı olmayan” şeklinde değiştirilmiştir.

39. Ö.C.: Ben varınca gelerek karşıladılar, kara otağa kondurdular, kara keçe altıma döşediler, kara koyun yahnisinden önüme getirdiler, “oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bil” dediler.

39.1. Ö.C.: Ben varınca gelerek karşıladılar.

- B.C.: Ben vardıktan sonra gelerek karşıladılar.

(Özgün metinde geçen, dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olan ‘-(y)IncA’ yapısı yerine dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-dİktAn sonra” yapısı kullanılarak “varınca” ifadesi “vardıktan sonra” şeklinde basitleştirilmiştir.

39.2. Ö.C.: Kara otağa kondurdular.

- B.C.: Kara çadıra oturtular.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

39.3. Ö.C.: Kara keçe altıma döşediler.

- B.C.: Altıma kara keçe döşediler.

(Devrik cümle yapısı kurallı yapıya dönüştürülmüştür.)

39.4. Ö.C.: Kara koyun yahnisinden önüme getirdiler

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

39.5. Ö.C.: Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bil dediler.

- B.C.: Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, iyi bil dediler.

(Özgün cümledeki “belli bilsin” ifadesi, anlaşılabilirliği artırmak için “iyi bilsin” şeklinde değiştirilmiştir.)

40. Ö.C.: Senden midir, benden midir?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

41. Ö.C.: “Tanrı Teâlâ bize bir topaç gibi oğul vermez nedendir?” dedi, söyledi:

- B.C.: “Neden, Tanrı bize güzel bir oğul vermez?” dedi.

(Özgün cümlede geçen “topaç gibi bir oğul” ifadesi, dil öğrencisinin seviyesi gözetilerek, cümle bağlamından hareketle “güzel bir oğul” olarak değiştirilmiştir.)

42. Ö.C.: Han kızı yerimden kalkayım mı?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

43. Ö.C.: Yakan ile boğazından tutayım mı?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

44. Ö.C.: Kaba ökçemin altına atayım mı?

- B.C.: Ayağımın altına alayım mı?

(Özgün cümlede geçen “ökçe” sözcüğü “ayakkabı topuğu” anlamına gelmektedir. Ancak cümle bağlamından hareketle “ayağımın altı” şeklinde değiştirilmiştir.)

45. Ö.C.: Kara çelik öz kılıcımı elime alayım mı?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

46. Ö.C.: Öz gövdenden başını keseyim mi?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

47. Ö.C.: Can tatlılığını sana bildireyim mi?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

48. Ö.C.: Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

49. Ö.C.: Han kızı sebebi nedir söyle bana?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

50. Ö.C.: Müthiş gazap ederim şimdi sana dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

51. Ö.C.: Dirse Hanın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52. Ö.C.: Hey Dirse Han, bana gazap etme, incinip acı sözler söyleme, yerinden kalk, alaca çadırını yer yüzüne diktir, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes, İç Oğuzun Dış Oğuzun beylerini başına topla, aç görsen doyur, çıplak görsen donat, borçluyu borcundan kurtar, tepe gibi et yığ, göl gibi kırmızı sağıdır, büyük ziyafet ver, dilek dile, olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize bir topağ gibi çocuk verir dedi.

52.1. Ö.C.: Hey Dirse Han, bana gazap etme.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.2. Ö.C.: İncinip acı sözler söyleme.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.3. Ö.C.: Yerinden kalk, alaca çadırını yer yüzüne diktir.

- B.C.: Yerinden kalk, renkli çadırını yer yüzüne diktir.

(Özgün cümlede bazı renklerin karışımını ifade eden “alaca” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olmayacağı için “renkli” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

52.4. Ö.C.: Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.5. Ö.C.: İç Oğuzun dış Oğuzun beylerini başına topla.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.6. Ö.C.: Aç görsen doyur, çıplak görsen donat, borçluyu borcundan kurtar.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.7. Ö.C.: Tepe gibi et yağ, göl gibi kırmızı sağdır.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.8. Ö.C.: Büyük ziyafet ver, dilek dile.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

52.9. Ö.C.: Olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize bir topaç gibi çocuk verir dedi.

- B.C.: Olur ki iyi bir insanın duası ile Tanrı bize güzel bir oğul verir dedi.

(Özgün cümlede geçen “ağzı dualının” ifadesi “iyi bir insanın” ifadesiyle; “topaç gibi bir oğul” ifadesi cümle bağlamından hareketle “güzel bir oğul” ifadesiyle değiştirilmiştir.)

53. Ö.C.: Dirse Han dişi ehlinin sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi.

- B.C.: Dirse Han karısının sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi.

(Özgün cümledeki “dişi ehlinin” ifadesi Dirse Han’ın karısına gönderme olarak cümlede yer almıştır. Bu ifade yerine dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olan “karısının” ifadesi kullanılmıştır.)

54. Ö.C.: Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

55. Ö.C.: İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

56. Ö.C.: Aç görse doyurdu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

57. Ö.C.: Çıplak görse donattı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

58. Ö.C.: Borçluyu borcundan kurtardı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

59. Ö.C.: Tepe gibi et yığdı, göl gibi kırmızı sağdırdı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

60. Ö.C.: El kaldırdılar, dilek dilediler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

61. Ö.C.: Bir ağzı dualının hayır duası ile Allah Teâlâ bir çocuk verdi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

62. Ö.C.: Hatunu hâmile oldu.

- B.C.: Dirse Han'ın hatunu hamile oldu.

(Özgün cümlede tamlayan eksiltisi vardır. Bağlamın anlaşılır olabilmesi ve bağdaşıklığın sağlanabilmesi için “Dirse Han” cümleye eklenmiştir.)

63. Ö.C.: Bir nice müddetten sonra bir oğlan doğurdu.

- B.C.: Uzun bir süreden sonra bir oğlan doğurdu.

(Özgün cümlede geçen “müddet” sözcüğü yerine dil öğrencilerin seviyelerine daha uygun olan “süre” sözcüğü kullanılmıştır.)

64. Ö.C.: Oğlancığını dadılara verdi, baktırdı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

65. Ö.C.: At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

66. Ö.C.: Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

67. Ö.C.: Oğlan on beş yaşına girdi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

68. Ö.C.: Oğlanın babası Bayındır Hanın ordusuna karıştı.

- B.C.: Oğlanın babası Bayındır Hanın ordusuna katıldı.

(Özgün cümlede geçen “karıştı” sözcüğü, anlamı belirginleştirmek için “katıldı” olarak değiştirilmiştir.)

69. Ö.C.: Meğer Han’ım, Bayındır Hanın bir boğası var idi, bir de erkek devesi var idi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

70. Ö.C.: O boğa sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

71. Ö.C.: Bir yazın bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

72. Ö.C.: Bayındır Han kudretli Oğuz beyleri ile temaşa ederdi, seyreder eğlenirdi.

- B.C.: Bayındır Han, kudretli Oğuz beyleri ile onları izlerdi, seyreder eğlenirdi.

(Özgün metinde geçen “temaşa etmek” ifadesi yerine B1 seviyesine daha uygun olan “izlemek” fiili tercih edilmiştir. Cümledeki bağdaşıklığı sağlamak amacıyla “güçlü Oğuz beyleri” ifadesinin art gönderimi olan “onları” zamiri cümleye eklenmiştir.)

73. Ö.C.: Meğer sultanım, gene yazın boğayı saraydan çıkardılar.

- B.C.: Meğer sultanım, yine yazın boğayı saraydan çıkardılar.

(Özgün cümlede geçen “gene” sözcüğü yaygın kullanım şekli olan “yine” şeklinde değiştirilmiştir.)

74. Ö.C.: Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincir ile boğayı tutmuşlardı. (sf.13)

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

75. Ö.C.: Gelip meydanın ortasında koyu verdiler.

- B.C.: Boğayı gelip meydanın ortasında koydular.

(Özgün cümlede yer almayan nesne görevindeki “boğayı” ifadesi anlamı netleştirmek için sadeleştirilmiş cümleye eklenmiştir. “Koyuverdiler” birleşik fiili dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerinin üzerinde olduğu için “koydular” şeklinde ek düzeyinde değiştirilmiştir.)

76. Ö.C.: Meğer sultanım, Dirse Hanın oğlancığın üç de kabile çocuğu meydanda aşık oynuyorlardı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

77. Ö.C.: Boğayı koyu verdiler, oğlancıklara kaç dediler.

- B.C.: Boğayı bıraktılar, oğlancıklara kaçın dediler.

(Özgün cümlede yer alan “koyuverdiler” birleşik fiili, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerinin üzerinde olduğu için “bıraktılar” şeklinde ek ve fiil düzeyinde değiştirilmiştir. Bağdaşıklık ölçütü gereği “oğlancıklara kaç dediler” ifadesi “oğlancıklara kaçın dediler” şeklinde değiştirilmiştir.)

78. Ö.C.: O üç oğlan kaçtı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

79. Ö.C.: Dirse Hanın oğlancığın kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı, durdu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

80. Ö.C.: Boğa da oğlana sürdü geldi.

- B.C.: Boğa da oğlanın yanına geldi.

(Özgün cümlede yer alan “oğlana sürdü geldi” ifadesi anlaşılabilirlik düzeyini artırmak için “oğlanın yanına geldi” şeklinde değiştirilmiştir.)

81. Ö.C.: Diledi ki oğlanı helâk kılsın.

- B.C.: Boğa, Dirse Han’ın oğlunu öldürmeye çalıştı.

(Özgün cümlede yer alan “oğlanı” sözcüğünün kimin oğlanı olduğunu belirtmek için ifade “Dirse Han’ın oğlunu” şeklinde değiştirilmiştir. “Helâk kılsın” ifadesi yerine “öldürmek” fiili kullanılarak basitleştirilmiştir.)

82. Ö.C.: Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

83. Ö.C.: Boğa geri geri gitti.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

84. Ö.C.: Boğa oğlana sürdü tekrar geldi.

- B.C.: Boğa oğlanın yanına tekrar geldi.

(Özgün cümlede yer alan “oğlana sürdü geldi” ifadesi, anlaşılabilirlik düzeyini artırmak için “oğlanın yanına geldi” şeklinde değiştirilmiştir.)

85. Ö.C.: Oğlan yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

86. Ö.C.: Oğlan bu sefer boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

87. Ö.C.: Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler, iki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı.

- B.C.: Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler.

(Özgün cümlede geçen, “iki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı” cümlesi, anlam bakımından cümle bağlamına katkı sağlamadığı için metinden çıkarılmıştır.)

88. Ö.C.: Ne oğlan yener ne boğa yener.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

89. Ö.C.: Oğlan fikreyledi, der: Bir dama direk vururlar, o dama destek olur, ben bunun alnına niye destek oluyorum duruyorum dedi.

89.1. Ö.C.: Oğlan fikreyledi, der: Bir dama direk vururlar, o dama destek olur.

- B.C.: Oğlan düşündü: “Bir evin çatısına destek olması için direk koyarlar” dedi.

(Özgün metinde yer alan “fıkreyledi” birleşik yapı bir fiil olup dil öğrencisinin seviyesine uygun değildir. Fiil, daha yaygın kullanım şekli olan “düşündü” fiiliyle değiştirilmiştir. “Bir dama direk vururlar, o dama destek olur” cümlesi anlaşılabilirliği artırmak için “bir evin çatısına destek olması için direk koyarlar” şeklinde düzenlenerek cümle basitleştirilmiştir.)

89.2. Ö.C.: Ben bunun altına niye destek oluyorum, duruyorum dedi.

- B.C.: Ben bu boğanın altına niye destek oluyorum, duruyorum dedi.

(Özgün cümlede geçen “bunun” artgönderimi ile kastedilen “boğa” sözcüğü anlamı belirginleştirmek için cümleye eklenmiştir.)

90. Ö.C.: Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu.

- B.C.: Oğlan, boğanın alnından yumruğunu çekti, boğa yolundan savruldu.

(Özgün cümlede geçen “gidermek” fiili yerine “çekti”; “savulmak” fiilinin yerine “savrulmak” fiili kullanılmıştır. İkinci cümlede özgün metinde art gönderim yapılmayan “boğa” belirtilerek cümlelerin tutarlı ve anlamlı olması sağlanmaya çalışılmıştır.)

91. Ö.C.: Boğa ayak üstünde duramadı, düştü tepesinin üstüne yıkıldı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

92. Ö.C.: Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

93. Ö.C.: Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, aferin dediler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

94. Ö.C.: Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babasına varsın, babasından oğlana beylik istesin, taht alıversin dediler.

94.1. Ö.C.: Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babasına varsın.

- B.C.: Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babası Dirse Han’a götürsün.

(Basitleştirilen cümledeki anlamın netleşmesi ve okuyucunun anlam karmaşası yaşamaması için oğlanın babası olan “Dirse han” gönderimleri belirginleştirilmiştir.)

94.2. Ö.C.: Babasından oğlana beylik istesin, taht alıversin dediler. (sf.14)

- B.C.: Babasından oğlana beylik istesin, taht alsın dediler.

(Özgün cümledeki “alıvermek” birleşik fiili dil öğrencilerinin öğrenme düzeyleri olan B1 seviyesinin üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden “alsın” şeklinde basitleştirilmiştir.)

95. Ö.C.: Çağırdılar, Dedem Korkut gelir oldu.

- B.C.: Çağırdılar, Dedem Korkut geldi.

(Özgün metinde geçen “gelir olmak” fiili dil öğrencisinin seviyesine uygun olarak “geldi” şekline basitleştirilmiştir.)

96. Ö.C.: Oğlanı alıp babasına vardı.

- B.C.: Oğlanı alıp babası Dirse Han’a vardı.

(Metnin anlaşılabilirliğini artırmak için oğlanın babası olan “Dirse han” gönderimleri belirginleştirilmiştir.)

97. Ö.C.: Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

98. Ö.C.: Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

99. Ö.C.: Taht ver, erdemlidir.

- B.C.: Taht ver, çünkü bu oğlan erdemlidir.

(Özgün cümledeki anlamı belirginleştirmek için “bu oğlan” ifadesi cümleye eklenmiştir.)

100. Ö.C.: Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

101. Ö.C.: Biner olsun hünerlidir.

- B.C.: Bu oğlan binsin çünkü hünerlidir.

(Özgün cümlede geçen “biner olsun” birleşik yapısı, B1 seviyesine uygun olarak “binsin” şeklinde basitleştirilmiştir. Anlamı belirginleştirmek için “bu oğlan” ifadesi ve “çünkü” sözcüğü cümleye eklenmiştir.)

102. Ö.C.: Ağılardan on bin koyun ver bu oğlana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

103. Ö.C.: Etlik olsun yük taşıyıcı olsun hünerlidir

- B.C.: Etlik olsun, yük taşıyıcı olsun, çünkü bu oğlan hünerlidir.

(Anlamı belirginleştirmek için “bu oğlan” ifadesi ve “çünkü” sözcüğü cümleye eklenmiştir.)

104. Ö.C.: Altın başlı otağ ver bu oğlana.

- B.C.: Altın başlı çadır ver bu oğlana.

(Özgün cümlede geçen “otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

105. Ö.C.: Gölge olsun erdemlidir.

- B.C.: Gölge olsun, çünkü bu oğlan erdemlidir.

(Özgün cümledeki anlamı belirginleştirmek için “bu oğlan” ifadesi ve “çünkü” sözcüğü cümleye eklenmiştir.)

106. Ö.C.: Omuzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana.

- B.C.: Omuzu kuşlu uzun elbise ver bu oğlana.

(Özgün metinde geçen “cübbe” sözcüğü yerine anlaşılabilirlik bakımından daha uygun bir ifade olan “uzun elbise” ifadesi tercih edilmiş, cübbe” sözcüğü cümle bağlamından çıkarılmıştır.)

107. Ö.C.: Giyer olsun hünerlidir.

- B.C.: Bu oğlan giysin, çünkü hünerlidir.

(Özgün cümlede geçen “giyer olsun” birleşik yapısı B1 seviyesine uygun olarak “giysin” şeklinde basitleştirilmiştir. Anlamı belirginleştirmek için “bu oğlan” ifadesi ve “çünkü” sözcüğü cümleye eklenmiştir.)

108. Ö.C.: Bayındır Hanın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir, bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun, adını ben verdim yaşını Allah versin dedi.

108.1. Ö.C.: Bayındır Hanın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir.

- B.C.: Bayındır Hanın ak meydanında bu oğlan savaşmıştır.

(Özgün cümledeki “cenk etmek” fiili yerine daha yaygın kullanıma sahip olan “savaşmak” fiili kullanılmıştır.)

108.2. Ö.C.: Bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

108.3. Ö.C.: Adını ben verdim, yaşını Allah versin dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

109. Ö.C.: Dirse Han oğlana beylik verdi, taht verdi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

110. Ö.C.: Oğlan, tahta çıktı, babasının kırk yiğidini anmaz oldu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

111. Ö.C.: O kırk yiğit haset eylediler, birbirine söylediler:

- B.C.: O kırk yiğit Boğaç’ı kıskandılar, birbirlerine söylediler.

(Özgün metindeki “haset eylediler” ifadesi “kıskandılar” şeklinde basitleştirilmiştir. Kıskanılan kişiye artgönderim yapılmadığı için gönderimi belirtmek adına kıskandılar fiilinden önce “Boğaç’ı” getirilerek kıskanılan kişi belirtilmiştir.)

112. Ö.C.: Gelin, oğlanı babasına çekiştirelim, olur ki öldürür, gene bizim izzetimiz hürmetimiz onun babasının yanında hoş olur, ziyade olur dediler.

112.1. Ö.C.: Gelin, oğlanı babasına çekiştirelim, olur ki öldürür.

- B.C.: Gelin, Boğaç'ı babasına çekiştirelim, olur ki onu öldürür.

(“Gelin, oğlanı babasına çekiştirelim” cümlesinde oğlan gönderimini belirginleştirmek için “Boğaç” ismi ve sıralı cümlede “onu” artgönderimi kullanılmıştır.)

112.2. Ö.C.: Gene bizim izzetimiz hürmetimiz (sf.15) onun babasının yanında hoş olur, ziyade olur dediler.

- B.C.: Dirse Han'ın yanında yine bizim şanımız, saygınlığımız hoş olur, fazla olur dediler.

(Cümlede geçen “gene” sözcüğü yaygın kullanım şekli olan “yine” şeklinde değiştirilmiştir. “İzzet” sözcüğü yerine “şan”; “hürmet” sözcüğü yerine “saygınlık”; “ziyade” sözcüğü yerine “fazla” sözcüğü kullanılarak cümle basitleştirilmiştir.)

113. Ö.C.: Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi de bir yana oldu.

- B.C.: Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi de bir yana ayrıldı.

(Özgün metindeki “olmak” fiili yerine anlaşılabilirliği artırmak için “ayrılmak” fiili kullanılmıştır.)

114.Ö.C.: Önce yirmisi vardı, Dirse Hana şu haberi getirdi, der: Görüyor musun Dirse Han neler oldu, murada maksuda ermesin, senin oğlun kötü çıktı hayırsız çıktı, kırk yiğidini yanına aldı, kudretli Oğuzun üstüne yürüyüş etti, nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı, ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü, ak bürçekli kadının sütünü çekti, akan duru sulardan haber geçer, çapraz yatan Ala Dağdan haber aşar, hanlar hanı Bayındıra haber varır, Dirse Hanın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, gezdiğinden öldüğün daha iyi olur, Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler, böyle oğul senin nene gerek, böyle oğul olmaktan olmamak daha iyidir, öldürsene dediler.

114.1. Ö.C.: Önce yirmisi vardı, Dirse Han'a şu haberi getirdi, dedi:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.2. Ö.C.: Görüyor musun Dirse Han neler oldu?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.3. Ö.C.: Murada maksuda ermesin

- B.C.: Amacına ulaşmasın.

(Özgün cümlede geçen “murada maksuda ermesin” ifadesi dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerinin üzerinde olduğu için “amacına ulaşmasın” şeklinde basitleştirilmiştir.)

114.4. Ö.C.: Senin oğlun kötü çıktı, hayırsız çıktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.5. Ö.C.: Kırk yiğidini yanına aldı, kudretli Oğuz’un üstüne yürüyüş etti.

- B.C.: Kırk yiğidini yanına aldı, kudretli Oğuz’un üstüne yürüdü.

(Özgün cümledeki “yürüyüş etmek” fiili yerine daha anlaşılır olan “yürümek” fiili kullanılmıştır.)

114.6. Ö.C.: Nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı, ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü, ak bürçekli kadının sütünü çekti.

- B.C.: Nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı, ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü, ak saçlı kadının sütünü çekti.

(Özgün metinde geçen ve günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmayan “bürçekli” sözcüğü yerine anlaşılabilirliği sağlamak için “saç” sözcüğü kullanılmıştır.)

114.7. Ö.C.: Akan duru sulardan haber geçer.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.8. Ö.C.: Çapraz yatan Ala Dağdan haber aşar.

- B.C.: Ala Dağdan haber aşar.

(Özgün metinde geçen “çapraz yatan” ifadesi metnin anlaşılabilirliğini düşürdüğü için cümleden çıkarılmıştır.)

114.9. Ö.C.: Hanlar hanı Bayındır’a haber varır.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.10. Ö.C.: Dirse Han’ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.11. Ö.C.: Gezdiğinden öldüğün daha iyi olur.

- B.C.: Dirse Han, bu şekilde gezmek yerine ölsen daha iyi olur.

(Özgün metindeki dil öğrencisinin öğrenme seviyesine uygun olmayan “gezdiğinden, öldüğün” birleşik yapıları basitleştirilerek cümlenin anlaşılabilirliği artırılmıştır. Sözlerin yöneldiği kişiyi belirtmek ve dil öğrencisinin metni takip etmesini kolaylaştırmak adına “Dirse Han” gönderimi cümle başına konulmuştur.)

114.12. Ö.C.: Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

114.13. Ö.C.: Böyle oğul senin nene gerek.

- B.C.: Böyle oğul sana gerekmez.

(Özgün metinde geçen “senin nene gerek” cümlesi “sana gerekmez” şeklinde basitleştirilmiştir.)

114.14. Ö.C.: Böyle oğul olmaktan olmamak daha iyidir.

- B.C.: Böyle oğlun olacağına hiç olmasın daha iyi.

(Özgün metinde geçen “böyle oğul olmaktan olmamak daha iyidir” cümlesi anlaşılabilirliği artırmak için “böyle oğlun olacağına hiç olmasın daha iyi” şeklinde basitleştirilmiştir.)

114.15. Ö.C.: Öldürsene dediler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

115. Ö.C.: Dirse Han varın getirin, öldüreyim dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

116. B.C.: Ö.C.: Böyle deyince Han'ım, o namertlerin yirmisi daha çıka geldi ve bir dedikodu onlar da getirdiler.

- Böyle dedikten sonra Han'ım, o namertlerin yirmisi daha geldi ve bir dedikodu da onlar getirdiler.

(Özgün metinde geçen, dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olan ‘-(y)IncA’ yapısı yerine dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-dİktAn sonra” yapısı kullanılarak “deyince” ifadesi “dedikten sonra” şeklinde basitleştirilmiştir. Oğlan ifadesi yerine Boğaç ismi kullanılmıştır.) “çıka geldi” birleşik yapıli fiili, B1 düzeyi öğrenme seviyesine uygun olmadığı için “geldi” şeklinde basitleştirilmiştir.

117. Ö.C.: Der: Kalkarak Dirse Han senin oğlun yerinden doğruldu, göğsü güzel koca dağa ava çıktı, sen var iken av avladı kuş kuşladı, anasının yanına alıp geldi, al şarabın keskininden aldı içti, anası ile sohbet eyledi, babasına kast eyledi, (sf. 16) senin oğlun kötü çıktı hayırsız çıktı, çapraz yatan Ala Dağdan haber geçer, hanlar hanı Bayındıra haber varır, Dirse Hanın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, seni çağırırlar, Bayındır Hanın katında sana gazap olur, böyle oğul nene gerek, öldürsene dediler.

117.1. Ö.C.: Kalkarak Dirse Han senin oğlun yerinden doğruldu

- B.C.: Dirse Han senin oğlun kalkarak yerinden doğruldu.

(Özgün metinde geçen “kalkarak” zarf-fiil yapısı, bağdaşıklığı sağlamak için cümle başından alınmış ve basitleştirilmiş cümledeki yerine konulmuştur.)

117.2. Ö.C.: Göğsü güzel koca dağa ava çıktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

117.3. Ö.C.: Sen var iken av avladı kuş kuşladı.

- B.C.: Sen var iken av avladı, kuş avladı.

(Özgün metinde geçen “kuş kuşladı” ifadesi anlamı basitleştirmek için “kuş avladı” şeklinde değiştirilmiştir.)

117.4. Ö.C.: Anasının yanına alıp geldi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

117.5. Ö.C.: Al şarabın keskininden aldı içti.

- B.C.: İnsanı etkileyen al şaraptan aldı içti.

(Özgün cümledeki mecazi yapıyı somutlaştırmak için “keskin şarap” ifadesinin yerine “insanı etkileyen şarap” ifadesi kullanılarak cümle anlam bakımından basitleştirilmiştir.)

117.6. Ö.C.: Anası ile sohbet eyledi, babasına kast eyledi. (sf.16)

- B.C.: Annesi ile sohbet edip babasını öldürmeye çalıştı.

(Virgülle birbirine bağlanmış iki sıralı cümleden oluşan özgün metin, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olan zarf-fiil yapısı ile birbirine bağlanarak birleşik bir cümle hâline getirilmiştir. “Ana” sözcüğü yerine daha yaygın kullanıma sahip “anne” sözcüğü kullanılmıştır. “Kast etti” ifadesi yerine daha anlaşılır olan “öldürmeye çalıştı” ifadesi tercih edilmiştir.)

117.7. Ö.C.: Senin oğlun kötü çıktı, hayırsız çıktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

117.8. Ö.C.: Çapraz yatan Ala Dağdan haber geçer.

- B.C.: Ala dağdan haber geçer.

(Özgün metinde geçen “çapraz yatan” ifadesi metnin anlaşılabilirliğini düşürdüğü için cümleden çıkarılmıştır.)

117.9. Ö.C.: Hanlar hanı Bayındır’a haber varır.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

117.10. Ö.C.: Dirse Hanın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, seni çağırırlar.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

117.11. Ö.C.: Bayındır Han’ın katında sana gazap olur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

117.12. Ö.C.: Böyle oğul nene gerek, öldürsene dediler.

- B.C.: Böyle oğul sana gerekmez, öldürsene dediler.

(Özgün metinde geçen “nene gerek” ifadesi, “sana gerekmez” şeklinde basitleştirilmiştir.)

118. Ö.C.: Dirse Han: Varın getirin öldüreyim, böyle oğul bana gerekmez dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119. Ö.C.: Dirse Hanın hizmetkârları der: Biz senin oğlunu nasıl getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez, kalkıp yerinden doğrul, yiğitlerini okşa beraberine al, oğluna uğra, yanına alıp ava çık, kuş uçurup av avlayıp oğlunu oklayıp öldürmeğe bak, eğer böyle öldürmezsen bir türlü daha öldüremezsın, belli bil dediler.

119.1. Ö.C.: Dirse Han’ın hizmetkârları der:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.2. Ö.C.: Biz senin oğlunu nasıl getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.3. Ö.C.: Kalkıp yerinden doğrul.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.4. Ö.C.: Yiğitlerini okşa beraberine al.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.5. Ö.C.: Oğluna uğra.

- Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.6. Ö.C.: Yanına alıp ava çık.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.7. Ö.C.: Kuş uçurup, av avlayıp, oğlunu oklayıp öldürmeye bak.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.8. Ö.C.: Eğer böyle öldürmezsen bir türlü daha öldüremezsın.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

119.9. Ö.C.: Belli bil dediler.

- B.C.: İyi bil dediler.

(“Belli bilsin” ifadesi anlaşılabilirliği sağlamak adına “iyi bilsin” şeklinde değiştirilmiştir.)

120. Ö.C.: Deyiş: Serin serin tan yelleri estiğinde

- B.C.: Serin serin sabah rüzgarları estiğinde

(Özgün metinde geçen “tan yelleri” ifadesi, anlaşılabilirliği sağlamak adına “sabah rüzgarları” şeklinde değiştirilmiştir.)

121. Ö.C.: Sakallı boza çalan çayır kuşu öttüğünde

- B.C.: Sakallı, boz renkli çayır kuşu öttüğünde

(Özgün metinde geçen “boza çalan” ifadesi, anlaşılabilirliği sağlamak adına “boz renkli” şeklinde değiştirilmiştir.)

122. Ö.C.: Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

123. Ö.C.: Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

124. Ö.C.: Akli karalı seçilen çağda

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

125. Ö.C.: Kudretli Oğuzun gelininin kızının bezendiği çağda

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

126. Ö.C.: Göğsü güzel koca dağlara gün vurunca

- B.C.: Göğsü güzel koca dağlara güneş doğarken

(Özgün metinde geçen “gün” sözcüğü yerine “güneş” sözcüğü tercih edilmiştir; “vurunca” ifadesindeki “-IncA” yapısı B1 seviyesinin üzerinde bir kullanıma sahip

olduğundan anlaşılabilirliği sağlamak adına ifade “doğarken” şeklinde değiştirilmiştir.)

127. Ö.C.: Bey yiğitlerin kahramanların birbirine koyulduğu çağda

- B.C.: Bey yiğitler, kahramanlar birbiriyle yarıştığı çağda

(Özgün metinde geçen “birbirine koyulduğu” ifadesi anlaşılabilirliği sağlamak adına “birbiriyle yarıştığı” şeklinde değiştirilmiştir.)

128. Ö.C.: Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han yerinden (sf.17) kalktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

129. Ö.C.: Oğlancığını yanına alıp kırk yiğidi beraberine aldı, ava çıktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

130. Ö.C.: Av avladılar, kuş kuşladılar.

- B.C.: Av avladılar, kuş avladılar.

(Özgün metinde “kuş kuşladı” ifadesi, anlamı basitleştirmek için “kuş avladılar” şeklinde değiştirilmiştir.)

131. Ö.C.: O kırk nâmerdin birkaçı oğlanın yanına geldi, der: Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin benim önümde tepelesin, oğlumun at koşturuşunu, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi, dediler.

131.1. Ö.C.: O kırk nâmerdin birkaçı oğlanın yanına geldi, der.

- B.C.: O kırk nâmerdin birkaçı Boğaç’ın yanına gelip dedi:

(Okuyucunun metinden kopmaması için “oğlanın” yerine çocuğun adı olan “Boğaç” ismi kullanılmıştır.)

131.2. Ö.C.: Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin benim önümde tepelesin.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

131.3. Ö.C.: Oğlumun at koşturuşunu, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi, dediler.

- Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

132. Ö.C.: Oğlandır ne bilsin, geyiği kovalıyordu, getiriyordu, babasının önünde vuruyordu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

133. Ö.C.: Babam at koşturuşuma baksın kıvansın, ok atışıma baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevensin diyordu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

134. Ö.C.: O kırk namertler derler: Dirse Han, görüyor musun oğlanı, kırdan bayırdan geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor, geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek, oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeğe bak dediler.

134.1. Ö.C.: O kırk namertler derler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

134.2. Ö.C.: Dirse Han, görüyor musun oğlanı, kırdan bayırdan geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor.

- B.C.: Dirse Han, görüyor musun Boğaç'ı, kırdan bayırdan geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor.

(Okuyucunun metinden kopmaması için “oğlancığı” yerine çocuğun adı olan “Boğaç” ismi kullanılmıştır.)

134.3. Ö.C.: Geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

134.4. Ö.C.: Oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeye bak dediler

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

135. Ö.C.: Oğlan geyiği kovalarken babasının önünden gelip gidiyordu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

136. Ö.C.: Dirse Han Korkut sinirli sert yayını eline aldı.

- B.C.: Dirse Han sinirli bir şekilde sert yayını eline aldı.

(Özgün cümledeki anlam bütünlüğünü ve tutarlılığı sağlamak için “Dirse Han sinirli sert yayını eline aldı” cümlesi, “Dirse Han sinirli bir şekilde sert yayını eline aldı”

şeklinde değiştirilmiştir. Metindeki sinirli sözcüğü yayı değil, Dirse Han'ı betimlemektedir.)

137. Ö.C.: Üzengiye kalkıp kuvvetle çekti, doğrultup attı, oğlanı iki küreğinin arasından vurup çaktı, yıktı.

137.1. Ö.C.: Üzengiye kalkıp kuvvetle çekti.

- B.C.: Dirse Han, atının üzerinde ayağa kalktı.

(Özgün cümlede geçen “üzengiye kalkmak” ifadesi, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından “atının üzerinde ayağa kalktı” şeklinde basitleştirilmiştir. Eylemi yapan kişiyi belirtmek adına “Dirse Han” cümle başına eklenmiştir.)

137.2. Ö.C.: Doğrultup attı.

- B.C.: Yayını doğrultup attı.

(Özgün cümlede belirtilmeyen nesne konumundaki “yay” sözcüğü anlamsal bütünlüğü ve bağdaşıklığı sağlamak için cümleye eklenmiştir.)

137.3. Ö.C.: Oğlanı iki küreğinin arasından vurup çaktı, yıktı.

- B.C.: Dirse Han, Boğaç'ı göğsünün ortasından vurup yere düşürdü.

(Özgün cümlede, okun atıldığı kişi olan ve cümlede “oğlan” diye belirtilen kişi olan “Boğaç” anlam ve okuma bütünlüğünü sağlamak adına basitleştirilmiş cümleye eklenmiştir. “İki küreğinin arasından vurup” ifadesi yerine cümlelerin anlaşılabilirliğini sağlamak adına “göğsünün ortasından vurup” ifadesi; “çaktı, yıktı” yerine “yere düşürdü” ifadesi tercih edilmiştir. Özne eksiltili cümlede özne olan “Dirse Han” anlamı belirginleştirmek için basitleştirilmiş cümleye eklenmiştir.)

138. Ö.C.: Ok isabet etti, alca kanı fişkırdı, koynu doldu, büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü.

138.1. Ö.C.: Ok isabet etti, alca kanı fişkırdı, koynu doldu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

138.2. Ö.C.: Büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü.

- B.C.: Boğaç, büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü.

(Özne eksiltili olan özgün cümlede özne konumundaki “Boğaç” anlamı belirginleştirmek için basitleştirilmiş cümleye eklenmiştir.)

139. Ö.C.: Dirse Han istedi ki oğlancığının üstüne gürleyip düşsün.

- B.C.: Dirse Han oğlancığının yanına gitmek istedi.

(Özgün cümlede geçen “oğlancığının üstüne gürleyip düşsün” cümlesi yerine anlaşılabilirliği artırmak için “oğlancığının yanına gitmek istedi” cümlesi kullanılmıştır.

140. Ö.C.: O kırk namert bırakmadı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

141. Ö.C.: Atının dizginini döndürdü, yurduna gelir oldu. (sf.18)

- B.C.: Dirse Han, atının yönünü değiştirip yurduna geldi.

(Özgün cümlede geçen “atının dizginini döndürmek” ifadesi, daha anlaşılır olması bakımından “atının yönünü değiştirmek” şeklinde basitleştirilmiş ve zarf-fiil yapısı ile kendinden sonraki cümleye bağlanmıştır. “Gelir oldu” ifadesi “geldi” şeklinde basitleştirilmiştir. Özne eksiltili cümlede özne olan “Dirse Han” anlamı belirginleştirmek için basitleştirilmiş cümleye eklenmiştir.)

142. Ö.C.: Dirse Hanın hatunu oğlancığının ilk avıdır diye attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi, kanlı Oğuz beylerine ziyafet vereyim dedi.

142.1. Ö.C.: Dirse Hanın hatunu oğlancığının ilk avıdır diye attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

142.2. Ö.C.: Kanlı Oğuz beylerine ziyafet vereyim dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

143. Ö.C.: Toparlanıp yerinden kalktı, kırk ince kızı beraberine aldı, Dirse Hana karşı vardı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

144. Ö.C.: Başını kaldırdı. Dirse Hanın yüzüne baktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

145. Ö.C.: Sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını görmedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

146. Ö.C.: Kara bağı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu.

146.1. Ö.C.: Kara bağı sarsıldı.

- B.C.: Göğsü sıkıştı.

(Özgün metinde geçen “Kara bağı sarsıldı” ifadesi, daha anlaşılır olması bakımından “göğsü sıkıştı” şeklinde basitleştirilmiştir.)

146.2. Ö.C.: Bütün yüreği oynadı.

- B.C.: Bütün yüreği ağrıdı.

(Özgün metinde geçen “yüreği oynadı” ifadesi, daha anlaşılır olması bakımından “yüreği ağrıdı” şeklinde basitleştirilmiştir.)

146.3. Ö.C.: Kara süzme gözleri kan yaş doldu

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

147. Ö.C.: Çağırıp Dirse Hana söyler, görelim Han’ım ne söyler:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

148. Ö.C.: Beri gel başımın bahtı evimin tahtı.

- Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

149. Ö.C.: Han babamın güveyisi

- B.C.: Sen Han Babamın damadıydın.

(Özgün metinde geçen “güveyi” sözcüğü dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olduğu için anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için “damat” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Özgün cümlelerin anlaşılabilirliğini sağlayabilmek için eksilteli cümle yapısı, kurallı cümle yapısıyla değiştirilmiştir.)

150. Ö.C.: Kadın anamın sevgisi

- B.C.: Annemin sevgisi sensin.

(Özgün metinde geçen “kadın anamın sevgisi” ifadesi, anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için “annemin sevgisi” şeklinde değiştirilmiştir. Özgün cümlenin anlaşılabilirliğini sağlayabilmek için eksilteli cümle yapısı, kurallı cümle yapısıyla değiştirilmiştir.)

151. Ö.C.: Babamın anamın verdiği

- B.C.: Babam ve annem beni sana verdi.

(Özgün cümlede geçen “babamın anamın verdiği” cümlesi anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için “babam ve annem beni sana verdi” şeklinde değiştirilmiştir.)

152. Ö.C.: Göz açıp da gördüğüm.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

153. Ö.C.: Gönül verip sevdiğim

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

154. Ö.C.: A Dirse Han, kalkarak yerinden doğruldun.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

155. Ö.C.: Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

156. Ö.C.: Göğsü güzel koca dağa ava çıktın.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

157. Ö.C.: İki vardın bir geliyorsun yavrum hani?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

158. Ö.C.: Karanlık gecede bulduğum oğul hani?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

159. Ö.C.: Çıksın benim görür gözüm a Dirse Han yaman seğriyor.

- B.C.: Ey Dirse Han, gözüm şiddetli bir şekilde titriyor, benim gören gözüm çıksın.

(Özgün cümlede geçen “seğirmek” fiili dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olduğu için daha anlaşılır bir fiil olan “titremek” fiili ile değiştirilerek cümle basitleştirilmiştir. Devrik cümle yapısı, anlaşılabilirliği sağlama adına kurallı cümle yapısına dönüştürülmüştür. “Gözün yaman titremesi” ifadesi, B1 seviyesine daha uygun olan “gözüm şiddetli bir şekilde titremesi” şeklinde basitleştirilmiştir.)

160. Ö.C.: Kesilsin oğlanın emdiği süt damarım yaman sızlıyor.

- B.C.: Boğaç’ın süt emdiği damarım kötü sızlıyor, kesilsin.

(Okuyucunun metinden kopmaması için “oğlan” sözcüğü yerine çocuğun adı olan “Boğaç” ismi kullanılmıştır. Anlaşılabilirliğin sağlanması adına “yaman” sözcüğü yerine “kötü” sözcüğü tercih edilmiştir.)

161. Ö.C.: Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişiyor.

- B.C.: Sarı yılan sokmadan ak tenim kalkıp şişiyor.

(Özgün cümle basitleştirilirken anlamı belirginleştirmek için “akça” sözcüğü yerine “ak” sözcüğü kullanılmıştır.)

162. Ö.C.: Yalnızca oğul görünmüyor bağrım yanıyor.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

163. Ö.C.: Kuru kuru çaylara su saldım. (sf.19)

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

164. Ö.C.: Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

165. Ö.C.: Aç görsem doyurdum çıplak görsem donattım.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

166. Ö.C.: Tepe gibi et yığdım, göl gibi kırmızı sağdırdım.

- Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

167. Ö.C.: Dilek ile bir oğul zorla buldum.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

168. Ö.C.: Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana.

- B.C.: A Dirse Han, yalnız oğlumun haberini söyle bana.

(Devrik yapıdaki özgün cümle, anlaşılabilirliği artırmak adına kurallı hâle getirilmiştir.)

169. Ö.C.: Karşı yatan Ala Dağdan bir oğul uçurdunsa söyle bana.

- B.C.: Karşıda duran Ala dağdan bir oğul uçurduysan söyle bana.

(Özgün cümlede dağı tanımlayan “karşı yatan” ifadesi “karşıda duran” şeklinde; “uçurdunsa” ifadesi “uçurduysan” şeklinde değiştirilmiştir.)

170. Ö.C.: Taşkın akan koşan sudan bir oğul akıttınsa söyle bana.

- B.C.: Taşkın akan sulara bir oğul düşürdüysen söyle bana.

(Özgün cümle basitleştirilirken “koşan su” ifadesi yerine “akan su” ifadesinin kullanılması daha uygun görülmüştür. Anlaşılabilirlik ve bağdaşıklık ilkesi doğrultusunda “taşkın akan koşan sudan bir oğul akıttınsa” cümlesi “taşkın akan sulara bir oğul düşürdüysen” şeklinde basitleştirilmiştir.)

171. Ö.C.: Aslan ile kaplana bir oğul yedirdinse söyle bana.

- B.C.: Aslan ile kaplana bir oğul yedirdiysen söyle bana.

(Özgün cümlede geçen “yedirdinse” ifadesi yerine “yedirdiysen” ifadesinin kullanılması daha uygun görülmüştür.)

172. Ö.C.: Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul aldırđınsa söyle bana.

- B.C.: Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul aldırđıysan söyle bana.

(Özgün cümledeki “aldırđınsa” ifadesi, “aldırđıysan” şeklinde değiştirilmiştir.)

173. Ö.C.: Han babamın katına ben varayım.

- B.C.: Özgün cümlede değışiklik yapılmamıştır.

174. Ö.C.: Ağır hazine bol, asker alayım.

- B.C.: Özgün cümlede değışiklik yapılmamıştır.

175. Ö.C.: Azgın dinli kâfire ben varayım.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

176. Ö.C.: Paralanıp cins atımdan inmeyince

- B.C.: Paralanıp cins atımdan inmeden

(Özgün cümle basitleştirilirken “inmek” fiilindeki ‘-(y)IncA’ yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-mAdAn” yapısı ile basitleştirilmiştir.)

177. Ö.C.: Yenim ile alca kanımı silmeyince

- B.C.: Elbisemin kolu ile alca kanımı silmeden

(Özgün cümlede geçen “silmek” fiilindeki ‘-(y)IncA’ yapısı, B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-mAdAn” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir. “Yen” sözcüğü günümüzde yaygın bin kullanıma sahip olmadığından metnin daha anlaşılır olması için “elbise kolu” şeklinde basitleştirilmiştir.)

178. Ö.C.: Kol but olup yer üstüne düşmeyince

- B.C.: Yaralanıp yer üstüne düşmeden

(Özgün cümle basitleştirilirken “kol but olup” ifadesi yerine daha anlaşılır olan “yaralanıp” sözcüğü kullanılmıştır. “Düşmek” fiilindeki ‘-(y)IncA’ yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-mAdAn” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir.)

179. Ö.C.: Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

180. Ö.C.: Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

181. Ö.C.: Kara başım kurban olsun bugün sana dedi, feryat figan eyledi ağladı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

182. Ö.C.: Böyle deyince Dirse Han hatununa cevap vermedi, o kırk namert karşı geldi, der: Oğlun sağdır esendir, avdadır, bugün yarın nerde ise gelir, korkma kaygılanma, bey sarhoştur cevap veremez dediler.

182.1. Ö.C.: Böyle deyince Dirse Han hatununa cevap vermedi.

- B.C.: Böyle dedikten sonra Dirse Han hatununa cevap vermedi.

(Özgün cümle basitleştirilirken dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olan ‘-(y)IncA’ yapısı yerine dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-dlktAn” yapısı kullanılmıştır.)

182.2. Ö.C.: O kırk namert karşı geldi: “Oğlun sağdır esendir, avdadır, bugün yarın nerde ise gelir, korkma kaygılanma, bey sarhoştur cevap veremez dediler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

183. Ö.C.: Dirse Han’ın hatunu çekildi geri döndü.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

184. Ö.C.: Dayanamadı, kırk ince kızı beraberine aldı, büyük cins ata binip oğlancığını aramaya gitti.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

185. Ö.C.: Kışta yazda karı buzu erimeyen Kazılık Dağına geldi çıktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

186. Ö.C.: Alçaktan yüce yerlere koşturup çıktı. (sf.20)

- B.C.: Alçak ve yüksek yerlere koşturup çıktı.

(Özgün cümlelerin anlamını belirginleştirmek için “alçaktan yüce” ifadesi “alçak ve yüksek” şeklinde basitleştirilmiştir.)

187. Ö.C.: Baktı gördü bir derenin içine karga kuzgun iner çıkar, konar kalkar.

- B.C.: Baktı gördü, bir derenin içine karga iner çıkar, konar kalkar.

(Özgün cümledeki “kuzgun” sözcüğü “kara karga” anlamına gelmektedir. Metinde karga sözcüğü geçtiği için yaygın bir kullanıma sahip olmayan “kuzgun” sözcüğüne ikinci kez yer verilmemiştir.)

188. Ö.C.: Büyük cins atını ökçeledi, o tarafa yürüdü.

- B.C.: Büyük cins atını durdurdu, o tarafa yürüdü.

(Özgün cümlede geçen “ökçelemek” fiili ayağıyla ata dokunarak atı durdurmak için hamle yapmak” anlamına gelmektedir. “Ökçelemek” fiili dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğu ve günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmadığı için cümleden çıkarılmış, bu eylemin sonucu olan “durdurmak” fiili kullanılmıştır.)

189. Ö.C.: Meğer sultanım, oğlan orada yıkılmıştı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

190. Ö.C.: Karga kuzgun kan görüp oğlanın üstüne konmak isterdi.

- B.C.: Kargalar kan gördüğü için oğlanın üstüne konmak isterdi.

(Özgün cümledeki “kuzgun” sözcüğü “kara karga” anlamına gelmektedir. Metinde karga sözcüğü geçtiği için dil öğrencilerinin anlaşılabilirlik düzeyinin üzerinde olduğu düşünülen kuzgun sözcüğüne tekrar yer verilmemiştir. “Kan görüp” ifadesi “kan gördüğü için” şeklinde değiştirilerek anlam daha açık bir hâle getirilmiştir.)

191. Ö.C.: Oğlanın iki köpekceğizi vardı, kargayı kuzgunu kovalardı, kondurmazdı.

- B.C.: Oğlanın iki köpeği vardı, kargayı kovalardı, kondurmazdı.

(Özgün cümledeki “kuzgun” sözcüğü “kara karga” anlamına gelmektedir. Metinde karga sözcüğü geçtiği için “kuzgun” sözcüğüne tekrar yer verilmemiştir.)

192.Ö.C.: Oğlan orada yıkılınca boz atlı Hızır oğlana 'hazır oldu, üç defa yarasını eli ile sıvazladı, sana bu yaradan korkma oğlan ölüm yoktur, dağ çiçeği ananın sütü ile senin yarana merhemdir dedi, kaybıldı.

192.1. Ö.C.: Oğlan orada yıkılınca boz atlı Hızır oğlana hazır oldu.

- B.C.: Boğaç orada yıkıldıktan sonra boz atlı Hızır yardımına geldi.

(Özgün cümlede geçen “yıkılmak” fiilindeki “-(y)IncA” yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-dlktAn sonra” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir. “Hazır oldu” ifadesi bağlamın

daha anlaşılabilir olabilmesi için “yardımına geldi” şeklinde değiştirilmiştir. Oğlan göndergesi yerine “Boğaç” ismi belirtilmiştir.)

192.2. Ö.C.: Üç defa yarasını eli ile sıvazladı.

- B.C.: Üç defa Boğaç’ın yarasını eli ile sıvazladı.

(Özgün cümlede eksilteli olarak verilen, tamlayan olan “Boğaç”, cümleye eklenerek tamlama “Boğaç’ın yarası” şeklinde düzenlenmiştir.)

192.3. Ö.C.: Sana bu yaradan korkma oğlan ölüm yoktur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

192.4. Ö.C.: Dağ çiçeği ananın sütü ile senin yarana merhemdir dedi, kayboldu.

- Senin yaranın merhemi dağ çiçeği ve ananın sütüdür dedi, kayboldu.

(Özgün cümledeki devrik cümle yapısı bağlamın daha anlaşılabilir olması için kurallı cümle hâline getirilmiştir.)

193. Ö.C.: Oğlanın anası oğlanın üstüne koşturup çıka geldi.

- B.C.: Boğaç’ın anası oğlunun yanına koşturup geldi.

(Okuyucunun metinden kopmaması için “oğlan” sözcüğü yerine çocuğun adı olan “Boğaç” ismi kullanılmıştır. “çıkageldi” birleşik yapısı B1 düzeyinin üzerinde olduğu için “geldi” şeklinde basitleştirilmiştir.)

194. Ö.C.: Baktı gördü oğlancığı alca kana bulanmış yatıyor.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

195. Ö.C.: Çağırarak oğlancığına söyler, görelim Han’ım ne söyler:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

196. Ö.C.: Kara süzme gözlerini uyku bürümüş aç artık.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

197. Ö.C.: On iki kemikçiğin harap olmuş topla artık.

- B.C.: On iki kemiğin kırılmış, topla artık.

(Özgün cümlede geçen “kemikçiğin” sözcüğündeki küçültme eki, anlamı basitleştirmek adına bağlamdan çıkarılmıştır. “Harap olmuş” ifadesi yerine daha anlaşılır olan “kırılmış” ifadesi kullanılmıştır.)

198. Ö.C.: Tanrı’nın verdiği tatlı canın seyranda imiş yakala artık.

- B.C.: Tanrı’nın verdiği tatlı canın gezmedeymiş, yakala artık.

(Özgün cümlede geçen “seyranda imiş” ifadesi anlaşılabilirliği sağlamak için “gezmedeymiş” şeklinde basitleştirilmiştir.)

199. Ö.C.: Öz gövdende canın var ise oğul haber ver bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

200. Ö.C.: Kara başım kurban olsun oğul sana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

201. Ö.C.: Akar senin suların Kazılık dağı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

202. Ö.C.: Akarken akmaz olsun.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

203. Ö.C.: Biter senin otların Kazılık dağı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

204. Ö.C.: Biterken bitmez olsun. (sf.21)

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

205. Ö.C.: Koşar senin geyiklerin Kazılık Dağı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

206. Ö.C.: Koşarken koşmaz olsun taş kesilsin.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

207. Ö.C.: Ne bileyim oğul arslandan mı oldu?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

208. Ö.C.: Yoksa kaplandan mı oldu ne bileyim oğul?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

209. Ö.C.: Bu kazalar sana nereden geldi?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

210. Ö.C.: O gövdende canın var ise oğul haber ver bana?

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

211. Ö.C.: Kara başım kurban olsun oğul sana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

212. Ö.C.: Ağız dilden birkaç kelime haber ver bana dedi.

- B.C.: Ağzından dilinden birkaç kelime haber ver bana, dedi.

(Özgün cümledeki “ağız dilden haber vermek” ifadesi, daha anlaşılır olabilmesi için “ağzından dilinden haber vermek” şeklinde değiştirilmiştir.)

213. Ö.C.: Böyle deyince oğlanın kulağına ses geldi.

- B.C.: Böyle dedikten sonra Boğaç’ın kulağına ses geldi.

(Özgün cümle basitleştirilirken dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olan ‘-(y)IncA’ yapısı yerine dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-dİktAn” yapısı kullanılarak “deyince” ifadesi “dedikten sonra” şeklinde basitleştirilmiştir. Oğlan ifadesi yerine Boğaç ismi kullanılmıştır.)

214. Ö.C.: Başını kaldırdı, ansızın gözünü açtı anasının yüzüne baktı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

215. Ö.C.: Söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

216. Ö.C.: Beri gel ak sütünü emdiğim kadını ana.

- B.C.: Beri gel ak sütünü emdiğim ana.

(Özgün metindeki bağlama etkisi olmayan “kadını” sözcüğü bağlamdan çıkarılmıştır.)

217. Ö.C.: Ak bürçekli izzetli canım ana.

- B.C.: Ak saçlı izzetli canım ana.

(Özgün metinde geçen ve günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmayan “bürçekli” sözcüğü yerine anlaşılabilirliği sağlamak için “saç” sözcüğü kullanılmıştır.)

218. Ö.C.: Akanlardan sularına beddua etme.

- B.C.: Akan sularına beddua etme.

(Özgün cümledeki “akanlardan sularına” ifadesi, anlamı belirginleştirmek için “akan sularına” şeklinde değiştirilmiştir.)

219. Ö.C.: Kazılık dağının günahı yoktur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

220. Ö.C.: Bitenlerden otlarına beddua etme.

- B.C.: Biten otlarına beddua etme.

(Özgün cümledeki “bitenlerden otlarına” ifadesi, anlamı belirginleştirmek için “biten otlarına” şeklinde değiştirilmiştir.)

221. Ö.C.: Kazılık Dağının suçu yoktur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

222. Ö.C.: Koşan geyiklerine beddua etme.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

223. Ö.C.: Kazılık dağının günahı yoktur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

224. Ö.C.: Arslan ile kaplanına beddua etme.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

225. Ö.C.: Kazılık Dağının suçu yoktur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

226. Ö.C.: Beddua edersen babama et.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

227. Ö.C.: Bu suç bu günah babamdandır dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

228.Ö.C.: Oğlan yine der: Ana ağlama, bana bu (sf.22) yaradan ölüm yoktur korkma, boz atlı Hızır bana geldi, üç kere yaramı sıvazladı, bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir dedi.

228.1. Ö.C.: Oğlan yine der: “Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur korkma”.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

228.2. Ö.C.: Boz atlı Hızır bana geldi, üç kere yaramı sıvazladı

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

228.3. Ö.C.: “Bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir” dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

229. Ö.C.: Böyle deyince kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği topladılar.

- B.C.: Böyle dedikten sonra kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği topladılar.

(Özgün cümlede geçen “demek” fiilindeki “-(y)IncA” yapısı, B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-dlktAn sonra” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir.)

230. Ö.C.: Oğlanın anası memesini bir sıktı sütü gelmedi, iki sıktı sütü gelmedi, üçüncüde kendisini zorladı, iyice doldu, sıktı süt ile kan karışık geldi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

231. Ö.C.: Dağ çiçeği ile sütü oğlanın yarasına sürdüler.

- B.C.: Dağ çiçeği ile sütü Boğaç’ın yarasına sürdüler.

(Özgün cümledeki “oğlan” ifadesi yerine anlamı kuvvetlendirmek ve okuyucunun metinden kopmasını önlemek için “Boğaç” ismine yer verilmiştir.)

232. Ö.C.: Oğlanı ata bindirdiler, alarak yurduna gittiler.

- B.C.: Boğaç’ı ata bindirdiler, alarak yurduna gittiler.

(Özgün cümledeki “oğlan” ifadesi yerine anlamı kuvvetlendirmek ve okuyucunun metinden kopmasını önlemek için “Boğaç” ismi tercih edilmiştir.)

233. Ö.C.: Oğlanı hekimlere emanet edip Dirse Handan sakladılar.

- B.C.: Boğaç’ı hekimlere emanet edip Dirse Handan sakladılar.

(Özgün cümledeki “oğlan” ifadesi yerine anlamı kuvvetlendirmek ve okuyucunun metinden kopmasını önlemek için “Boğaç” ismi tercih edilmiştir.)

234. Ö.C.: At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

235. Ö.C.: Han’ım, oğlanın kırk günde yarası iyileşti, sapa sağlam oldu.

- B.C.: Han’ım, Boğaç’ın kırk günde yarası iyileşti, sapa sağlam oldu.

(Özgün cümledeki “oğlan” ifadesi yerine anlamı kuvvetlendirmek ve okuyucunun metinden kopmasını önlemek için “Boğaç” ismi tercih edilmiştir.)

236. Ö.C.: Oğlan ata biner kılıç kuşanır oldu, av avlar kuş kuşlar oldu.

- B.C.: Boğaç ata bindi kılıç kuşandı, av avladı kuş avladı.

(Özgün cümlede geçen “kuş kuşlar” ifadesi, anlamı basitleştirmek için “kuş avlar” şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca “biner olmak, kuşanır olmak, avlar olmak” yapıları “bindi, kuşandı, avladı” şeklinde basitleştirilmiştir. “Oğlan” ifadesi yerine anlamı kuvvetlendirmek için “Boğaç” ismi tercih edilmiştir.)

237. Ö.C.: Dirse Hanın haberi yok, oğlancığını öldü biliyor.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

238. Ö.C.: O kırk namertler bunu duydular, ne eyleyelim diye konuştular.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

239. Ö.C.: Dirse Han eğer oğlancığını görürse, bırakmaz bizi hep öldürür dediler.

- B.C.: Dirse Han eğer oğlancığını görürse, bırakmaz hepimizi öldürür dediler.

(Özgün metinde geçen, “bizi hep” ifadesi daha anlaşılabilir bir yapıya gelmesi için “hepimizi” şeklinde değiştirilmiştir.)

240. Ö.C.: Gelin Dirse Hanı turalım, ak ellerini ardına bağlayalım, kıl sicim ak boynuna takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim diyerek, Dirse Hanı tuttular.

240.1. Ö.C.: Gelin Dirse Hanı turalım, ak ellerini ardına bağlayalım.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

240.2. Ö.C.: Kıl sicim ak boynuna takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim diyerek, Dirse Hanı tuttular.

- B.C.: Boynuna ip takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim diyerek Dirse Hanı tuttular.

(Özgün metinde geçen ve günümüzde yaygın olarak kullanılmayan “kıl sicim” ifadesi yerine daha anlaşılır olan “ip” sözcüğü tercih edilmiştir.)

241. Ö.C.: Ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim boynuna taktılar, ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler.

- B.C.: Ak ellerini ardına bağladılar, boynuna ip taktılar, ak etinden kan çıkana kadar dövdüler.

(Özgün cümlede geçen “kıl sicim boynuna taktılar” ifadesi, daha anlaşılır olması için “boynuna ip taktılar”; “çıkma” fiilindeki “-(y)IncA” yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-A kadar” yapısı kullanılarak basitleştirilmiştir.)

242. Ö.C.: Dirse Han yayan, bunlar atlı yürüdüler, alıp kanlı kâfir ellerine (sf.23) yöneldiler.

- B.C.: Dirse Han yayan, bunlar atlı yürüdüler kanlı kâfir ellerine yöneldiler.

(Özgün cümlede geçen ve bağlama katkısı olmayan “alıp” ifadesi cümleden çıkarılmıştır.)

243. Ö.C.: Dirse Han esir oldu gider.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

244. Ö.C.: Dirse Han’ın esir olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

245. Ö.C.: Meğer sultanım, Dirse Han'ın hatunu bunu duymuş.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

246. Ö.C.: Oğlancığına karşı varıp söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

247. Ö.C.: Der: Görüyor musun ay oğul neler oldu

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

248. Ö.C.: Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu, yurttta düşman yok iken senin babanın üstüne düşman geldi, o kırk namertler babanın arkadaşları babanı tuttular, ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim ak boynuna taktılar, kendileri atlı babanı yayan yürüttüler, alıp kanlı kâfir ellerine yöneldiler, Han'ım oğul kalkarak yerinden, doğrul, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk namertten kurtar, yürü oğul, baban sana kıydı ise sen babana kıyma dedi.

248.1. Ö.C.: Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

248.2. Ö.C.: Yurttta düşman yokken senin babanın üstüne düşman geldi,

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

248.3. Ö.C.: O kırk namertler, babanın arkadaşları, babanı tuttular.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

248.4. Ö.C.: Ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim ak boynuna taktılar.

- B.C.: Babanın ak ellerini ardına bağladılar, ak boynuna ip taktılar.

(Özgün metinde geçen, “kıl sicim” ifadesi yerine dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine daha uygun olan “ip” sözcüğü kullanılmıştır.)

248.5. Ö.C.: Kendileri atlı, babanı yayan yürüttüler.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

248.6. Ö.C.: Alıp kanlı kâfir ellerine yöneldiler.

- B.C.: Babanı alıp kanlı kâfir ellerine yöneldiler.

(Özgün cümlede gönderimi yapılmayan Dirse Han, “babanı” ifadesiyle cümleye eklenerek cümle bağdaşıklığı sağlanmaya çalışılmıştır.)

248.7. Ö.C.: Han’ım oğul, kalkarak yerinden doğrul, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk namertten kurtar.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

248.8. Ö.C.: Baban sana kıydı ise sen babana kıyma dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

249. Ö.C.: Oğlan anasının sözünü kırmadı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

250. Ö.C.: Boğaç Bey yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı, ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı, büyük cins atını tutturdu sıçrayıp bindi, kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardınca koşturup gitti. (sf.24)

250.1. Ö.C.: Boğaç Bey yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

250.2. Ö.C.: Ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

250.3. Ö.C.: Büyük cins atını tutturdu, sıçrayıp bindi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

250.4. Ö.C.: Kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardınca koşturup gitti.

- B.C.: Kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardından koşturup gitti.

(Özgün cümlede geçen “ardınca” sözcüğündeki “-(y)IncA” yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “ardından” şeklinde basitleştirilmiştir.)

251. Ö.C.: O namertler de bir yerde konmuşlardı, al şarabın keskininden içiyorlardı.

- B.C.: O namertler de bir yerde konmuşlardı insanı etkileyen al şaraptan içiyorlardı.

(Özgün cümledeki mecazi yapıyı somutlaştırmak için “keskin şarap” ifadesinin yerine “İnsanı etkileyen şarap” ifadesi kullanılarak cümle anlam bakımından basitleştirilmiştir.)

252. Ö.C.: Boğaç Han sürüp yetiştı.

- B.C.: Boğaç Han atını sürüp yetiştı.

(Özgün cümlede belirtili nesne olan ve cümlede belirtilmeyen “Boğaç’ın atı” basitleştirilmiş cümleye eklenerek cümlemin anlamlı ve bağdaşık olması sağlanmıştır.)

253. Ö.C.: O kırk namert de bunu gördüler.

- B.C.: Özgün cümlede değışiklik yapılmamıştır.

254. Ö.C.: “Gelin varalım řu yiğidi tutup getirelim, ikisini bir arada kâfire yetiştirelim” dediler.

- B.C.: Özgün cümlede değışiklik yapılmamıştır.

255. Ö.C.: Dirse Han der: Kırk yoldaşım aman, Tanrının birliğine yoktur güman.

- B.C.: Dirse Han: “Kırk yoldaşım aman, Tanrı’nın birliğine şüphe yoktur.

(Özgün metinde geçen “güman” sözcüğü dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerinin üzerinde bir kullanıma sahip olduğundan bu sözcük yerine anlaşılabilirliği sağlamak adına “şüphe” sözcüğü kullanılarak cümle basitleştirilmiştir.)

256. Ö.C.: Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim, ister beni öldürün ister diriltin, bırakı verin dedi.

- “Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim ister beni öldürün ister diriltin, bırakın” dedi.

(Virgülle birbirine bağlanmış sıralı cümlelerden oluşan özgün cümle yapısı korunmakla birlikte dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerinin üzerinde olan “-i vermek” yapısındaki “bırakı verin” ifadesi “bırakın” şeklinde basitleştirilmiştir.)

257. Ö.C.: Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler.

- B.C.: Özgün cümlede değışiklik yapılmamıştır.

258. Ö.C.: Dirse Han, oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

259. Ö.C.: Söyler, görelim Han'ım ne söyler:

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

260. Ö.C.: Der: Boynu uzun büyük cins atlar gider ise benim gider

- B.C.: Boynu uzun büyük cins atlar gider ise benimki gider

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

261. Ö.C.: Senin de içinde bineğin var ise söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

262. Ö.C.: Savaşmadan vuruşmadan al vereyim dön geri.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

263. Ö.C.: Ağılardan on bin koyun gider ise benim gider.

- B.C.: Ağılardan on bin koyun gider ise benimki gider.

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

264. Ö.C.: Senin de içinde etliğin var ise söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

265. Ö.C.: Savaşmadan vuruşmadan al vereyim dön geri.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

266. Ö.C.: Develerden kızıl deve gider ise benim gider

- B.C.: Develerden kızıl deve gider ise benimki gider

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

267. Ö.C.: Senin de içinde yük taşıyıcın var ise söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

268. Ö.C.: Savaşmadan vuruşmadan al vereyim dön geri.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

269. Ö.C.: Altın başlı otağlar gider ise benim gider. (sf.25)

- B.C.: Altın başlı çadırlar giderse benimki gider.

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

270. Ö.C.: Senin de içinde odan var ise yiğit söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

271. Ö.C.: Savaşmadan vuruşmadan al vereyim dön geri.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

272. Ö.C.: Ak yüzlü elâ gözlü gelinler gider ise benim gider.

- B.C.: Ak yüzlü elâ gözlü gelinler gider ise benimki gider.

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

273. Ö.C.: Senin de içinde nişanlın var ise yiğit söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

274. Ö.C.: Savaşmadan vuruşmadan al vereyim dön geri.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

275. Ö.C.: Ak sakallı ihtiyarlar gider ise benim gider.

- B.C.: Ak sakallı ihtiyarlar gider ise benimki gider.

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “benim gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “benimki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

276. Ö.C.: Senin de içinde ak sakallı baban var ise yiğit söyle bana.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

277. Ö.C.: Savaşmadan vuruşmadan kurtarayım dön geri.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

278. Ö.C.: Benim için geldin ise oğlancığımı öldürmüşüm.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

279. Ö.C.: Yiğit sana günahı yok dön geri dedi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

280. Ö.C.: Oğlan burada babasına söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

- B.C.: Boğaç burada babasına söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

(Dil öğrencisinin metinden kopmaması için Oğlan sözcüğü yerine “Boğaç” ismi kullanılmıştır.)

281. Ö.C.: Boynu uzun büyük cins atlar senin gider

- B.C.: Boynu uzun büyük cins atlar seninki gider

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “senin gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “seninki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

282. Ö.C.: Benim de içinde bineğim var.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

283. Ö.C.: Bırakmam yok kırk nâmerde.

- B.C.: Hayır onu kırk namerde bırakmam.

(Devrik yapıdaki özgün cümle, kurallı hâle getirilmiş “yok” sözcüğü yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için “hayır” sözcüğü kullanılmıştır. Eksilteli nesne yapısı, “onu” ifadesinin cümleye eklenmesiyle giderilmiştir.)

284. Ö.C.: Develerde kızıl deve senin gider.

- B.C.: Develerde kızıl deve seninki gider.

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “senin gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “seninki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

285. Ö.C.: Benim de içinde yük taşıyıcım var.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

286. Ö.C.: Bırakmam yok kırk nâmerde.

- B.C.: Hayır onu kırk namerde bırakmam

(Devrik yapıdaki özgün cümle, kurallı hâle getirilmiş “yok” sözcüğü yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için “hayır” sözcüğü kullanılmıştır. Eksilteli nesne yapısı, “onu” ifadesinin cümleye eklenmesiyle giderilmiştir.)

287. Ö.C.: Ağılarda on bin koyun senin gider.

- B.C.: Ağılarda on bin koyun seninki gider.

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “senin gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “seninki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

288. Ö.C.: Benim de içinde etliğim var.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

289. Ö.C.: Bırakmam yok kırk nâmerde.

- B.C.: Hayır onu kırk namerde bırakmam

(Devrik yapıdaki özgün cümle, kurallı hâle getirilmiş “yok” sözcüğü yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için “hayır” sözcüğü kullanılmıştır. Eksilteli nesne yapısı, “onu” ifadesinin cümleye eklenmesiyle giderilmiştir.)

290. Ö.C.: Ak yüzlü elâ gözlü gelin senin gider ise

- B.C.: Ak yüzlü elâ gözlü gelin seninki gider ise

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “senin gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “seninki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

291. Ö.C.: Benim de içinde nişanlım var.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

292. Ö.C.: Bırakmam yok kırk nâmerde.

- B.C.: Hayır onu kırk namerde bırakmam.

(Devrik yapıdaki özgün cümle, kurallı hâle getirilmiş “yok” sözcüğü yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için “hayır” sözcüğü kullanılmıştır. Eksiltili nesne yapısı, “onu” ifadesinin cümleye eklenmesiyle giderilmiştir.)

293. Ö.C.: Altın başlı otağlar senin gider ise

- B.C.: Altın başlı çadırlar seninki gider ise

(Özgün cümlede geçen “Altın başlı otağlar” ifadesi “altınlarla süslenmiş çadırlar” şeklinde basitleştirilmiştir. “Otağ” sözcüğü, dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması bakımından daha yaygın kullanım şekli olan “çadır” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “senin gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “seninki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

294. Ö.C.: Benim de içinde odam var.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

295. Ö.C.: Bırakmam yok kırk nâmerde.

- B.C.: Hayır onu kırk namerde bırakmam

(Devrik yapıdaki özgün cümle, kurallı hâle getirilmiş “yok” sözcüğü yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için “hayır” sözcüğü kullanılmıştır. Eksiltili nesne yapısı, “onu” ifadesinin cümleye eklenmesiyle giderilmiştir.)

296. Ö.C.: Ak sakallı ihtiyarlar senin gider ise (sf.26)

- B.C.: Ak sakallı ihtiyarlar seninki gider ise

(Özgün cümlelerin bağdaşık, tutarlı ve anlaşılabilir olabilmesi için “senin gider” ifadesine ilgi zamiri eklenerek ifade “seninki gider” şeklinde düzenlenmiştir.)

297. Ö.C.: Benim de içinde bir aklı şaşmış şuuru yitmiş ihtiyar babam var

- B.C.: Benim de içinde bir aklı şaşmış şuuru kaybolmuş ihtiyar babam var

(Özgün cümlede geçen “yitmek” fiili yaygın kullanım şekli olan “kaybolmak” fiiliyle değiştirilmiştir.

298. Ö.C.: Bırakmam yok kırk namerde dedi.

- B.C.: Hayır onu kırk namerde bırakmam.

(Devrik yapıdaki özgün cümle, kurallı hâle getirilmiş “yok” sözcüğü yerine anlam bütünlüğünü sağlamak için “hayır” sözcüğü kullanılmıştır. Eksilteli nesne yapısı, “onu” ifadesinin cümleye eklenmesiyle giderilmiştir.)

299. Ö.C.: Kırk yiğidine tülbent salladı, el eyledi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

300. Ö.C.: Kırk yiğit büyük cins atını oynattı, oğlanın etrafına toplandı.

- B.C.: Kırk yiğit büyük cins atını oynattı, Boğaç’ın etrafına toplandı.

(Özgün cümlelerin anlamlı olması ve okuyucunun metinden kopmaması için “oğlan” sözcüğü yerine “Boğaç” ismi tercih edilmiştir.)

301. Ö.C.: Oğlan kırk yiğidini beraberine aldı, at tepti, cenk ve savaş etti.

- B.C.: Boğaç kırk yiğidini beraberine aldı, at sürdü, cenk etti, savaştı.

(“Oğlan” sözcüğü yerine “Boğaç” ismi kullanılmıştır. “At tepmek” ifadesi anlaşılabilirliği artırmak için “at sürdü” şeklinde basitleştirilmiştir.)

302. Ö.C.: Kiminin boynunu vurdu, kimini esir eyledi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

303. Ö.C.: Babasını kurtardı, çekildi geri döndü.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

304. Ö.C.: Dirse Han burada oğlancığının sağ olduğunu bildi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

305. Ö.C.: Hanlar hanı Bayındır oğlana beylik verdi, taht verdi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

306. Ö.C.: Dedem Korkut destan söyledi deyiş dedi, bu Oğuznâmeyi düzdü koştı, böyle dedi.

- B.C.: Dedem Korkut destan söyledi, deyiş dedi bu Oğuznâmeyi yazdı, böyle dedi.

(Özgün metinde geçen “düzmek” fiili yerine cümledeki anlamına göre “yazmak” fiili tercih edilmiştir.)

307. Ö.C.: Onlar da bu dünyaya geldi geçti.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

308. Ö.C.: Kervan gibi kondu göçtü.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

309. Ö.C.: Onları da ecel alıp yer gizledi.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

310. Ö.C.: Fâni dünya yine kaldı.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

311. Ö.C.: Gelimli gidimli dünya

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

312. Ö.C.: Son ucu ölümlü dünya

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

313. Ö.C.: Kara ölüm geldiğinde geçit versin.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

314. Ö.C.: Sağlıkla, akılla devletini Hak artırsın.

- B.C.: Sağlıkla, akılla devletini Hak yüceltsin.

(Özgün cümlede geçen “artırmak” fiili yerine cümle bağlamı dikkate alınarak “yüceltmek” fiili tercih edilmiştir.)

315. Ö.C.: O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak medet eriştirsın.

- B.C.: O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak yardım etsin.

(Özgün cümlede geçen “medet etmek” ifadesi daha anlaşılır olabilmesi için “yardım etmek” şeklinde değiştirilmiştir.)

316. Ö.C.: Dua edeyim Han’ım: Yerli kara dağların yıkılmasın.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

317. Ö.C.: Gölgeyi büyük ağacın kesilmesin.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

318. Ö.C.: Taşkın akan güzel suyun kurumamasın.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

319. Ö.C.: Kanatlarının uçları kırılmasın.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

320. Ö.C.: Koşarken ak boz atın sendelemesin. (sf.27)

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

321. Ö.C.: Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin.

- B.C.: Vuruşurken kara çelik öz kılıcın kırılmasın.

(Özgün cümlede geçen “vuruşmak” fiilindeki “-(y)IncA” yapısı B1 düzeyi üzerinde bir dil becerisi gerektirdiğinden dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun olan “-ken” yapısı kullanılmış; “çentilmek” fiili de bağlama uygun olarak “kırılmak” şeklinde basitleştirilmiştir.)

322. Ö.C.: Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın.

- B.C.: Dürtüşürken renkli mızrağın ufalanmasın

(Özgün cümlede geçen, bazı renklerin karışımını ifade eden “alaca” sözcüğü dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun olması için “renkli” sözcüğü ile değiştirilmiştir.)

323. Ö.C.: Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun.

- B.C.: Ak saçlı ananın yeri cennet olsun.

(Özgün metindeki “bürçek” sözcüğü yerine anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için “saç” sözcüğü; “izzetli” sözcüğü yerine de daha yaygın kullanıma sahip olan “değerli” sözcüğü kullanılmıştır.)

324. Ö.C.: Ak sakallı babanın yeri cennet olsun.

- B.C.: Özgün cümlede değişiklik yapılmamıştır.

325. Ö.C.: Hakk’ın yandırdığı çirağın yana dursun.

- B.C.: Allah yolunu aydınlatsın.

(Özgün cümle yapı, anlam ve dil bilgisel nitelikler bakımından B1 seviyesinin üzerinde olduğu için dil öğrencilerinin seviyelerine uygun olarak “Allah yolunu aydınlatsın” şeklinde basitleştirilmiştir.)

326. Ö.C.: Kadir Tanrı seni nâmerde muhtaç eylesin Han’ım hey!

- B.C.: Güçlü olan Tanrı seni nâmerde muhtaç etmesin Han’ım hey!

(Özgün cümledeki “Kadir Tanrı” ifadesi yerine “güçlü Tanrı” ifadesi; “eylemek” fiili yerine de bağlama daha uygun olan “etmek” fiili tercih edilmiştir.)

4.2. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın Öğretim Materyali Olarak Kullanılması

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı, yabancılara Türkçe öğretiminde bir okuma-anlama materyali olarak kullanılmak üzere B1 dil yeterlilik düzeyine göre basitleştirilmiştir. Ancak basitleştirilen metin, normal bir ders süresi içerisinde işlenemeyecek kadar uzun olduğundan, okuma-anlama sürecini kolaylaştırmak için anlam ve olay örgüsü bütünlüğü bozulmayacak şekilde kendi içerisinde dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler sırasıyla: “Bayındır Han’ın Ziyafeti”, “Boğaç’ın Doğuşu ve Kahramanlığı”, “Dirse Han ve Boğaç Mücadelesi”, “Boğaç’ın Dirse Han’ı Kurtarması” şeklindedir. Her bölümde, basitleştirilmiş metne ve metinle ilgili okuma, anlama, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir.

1. Bölüm “Bayındır Han’ın Ziyafeti”

Bir gün Kam Gan oğlu Bayındır Han yerinden kalkmıştı. Çadırını yeryüzüne diktirmişti. Çadırının renkli gölgesi gökyüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halı döşenmişti. Hanlar hanı Bayındır Han yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi. Yine ziyafet düzenleyip attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak çadır, bir yere kırmızı çadır, bir yere kara çadır kurdurmuştu. “Oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtun. Altına kara keçe döşeyin. Kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin, yemezse kalsın gitsin” demişti.

“Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kırmızı çadıra oturtun. Oğlu kızı olmayana Allah Teâlâ beddua etmiştir. Biz de beddua ederiz, iyi bilsin” demişti. Oğuz Beyleri bir gelip toplanmaya başladı. Meğer Dirse Han denilen bir beyin oğlu, kızı yoktu. Söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

“Serin serin tan yelleri estiğinde
Sakallı, boz renkli çayır kuşu öttüğünde
Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında
Akli karalı seçilen çağda
Göğsü güzel koca dağlara güneş doğarken
Bey yiğitlerin kahramanların birbirine koyulduğu çağda”

Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han kalkarak yerinden doğrulup, kırk yiğidini beraberine alıp Bayındır Han'ın sohbetine geliyordu.

Bayındır Han'ın yiğitleri, Dirse Han'ı karşıladılar. Dirse Han'ı getirip kara çadıra oturtular. Onun altına kara keçe döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. “Bayındır Han'dan buyruk böyledir Han'ım” dediler.

Dirse Han: “Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü? Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü? Benden aşağı kimseleri ak çadıra, kızıl çadıra oturttu. Benim suçum ne oldu ki beni kara çadıra oturttu?” dedi.

“Han'ım, bugün Bayındır Han'dan buyruk şöyledir ki oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiştir” dediler. Dirse Han yerinden kalktı. “Yiğitlerim yerinizden kalkarak doğrulun, bu şaşılacak şey ya bendendir ya hatundandır” dedi. Dirse Han evine geldi. Hatununu çağırıp söyledi. Görelim ne söyledi?

“Beri gel başımın bahtı evimin tahtı.
Uzun boylum, evden çıkıp yürürsün.
Kara saçlım, saçların topuğuna sarılır.
Çatık kaşlım, kaşların kurulu yaya benzer.
Dar ağızlım, ağızın çift badem sığmayacak kadar küçüktür.
Kavunum, yemişim.”

“Görüyor musun neler oldu? Bayındır Han kalkarak yerinden doğrulmuş. Bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır diktirmiş. Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra, oğlu kızı olmayanı kara çadıra oturtun. Oğlu kızı olmayanın altına kara keçe döşeyin. Kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin. Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz” demiş.

Ben vardıktan sonra gelerek karşıladılar. Kara çadıra oturtular. Altına kara keçe döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. “Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, iyi bil” dediler. “Senden midir, benden midir? Neden, Tanrı bize güzel bir çocuk vermez?” dedi. Söyledi:

“Han kızı yerimden kalkayım mı?
 Yakan ile boğazından tutayım mı?
 Ayağımın altına alayım mı?
 Kara çelik öz kılıcımı elime alayım mı?
 Öz gövdenden başını keseyim mi?
 Can tatlılığını sana bildireyim mi?
 Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi?
 Han kızı sebebi nedir söyle bana?
 Müthiş gazap ederim şimdi sana dedi.”

Dirse Han’ın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş:

“Hey Dirse Han, bana gazap etme. İncinip acı sözler söyleme. Yerinden kalk, renkli çadırını yer yüzüne diktir. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes. İç Oğuz’un dış Oğuz’un beylerini başına topla. Aç görersen doyur, çıplak görersen donat, borçluyu borcundan kurtar. Tepe gibi et yığ, göl gibi kıımız sağdır. Büyük ziyafet ver, dilek dile. Olur ki iyi bir insanın duası ile Tanrı bize güzel bir çocuk verir” dedi.

1. Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Bayındır Han'ın üç farklı çadır kurdurmasının sebebi nedir?

2. Bayındır Han'ın yiğitleri, Dirse Han'ı nasıl karşıladılar?

3. Dirse Han kendini neden suçlu hissetmektedir?

4. Dirse Han'a yemesi için ne verildi?

5. Dirse Han başına gelenlerden dolayı kimi suçladı?

6. Dirse Han'ın hatunu Dirse Han'a ne yapmasını önerdi?

2. Aşağıda verilen ifadelerin doğru karşılıklarını bulunuz.

Canı tatlı	Kızmak, öfkelenmek
Akla kararı seçmek	Yaralamak ya da öldürmeye çalışmak
Beddua etmek	Şiddet ve öfke göstermek
Kaşlarını çatmak	Bir şeyin olmasını istemek
Kan dökmek	Bir yere toplanmak, birikmek
Gazap etmek	Sıkıntıya gelmeyen kimse
Başına üşüşmek	Bunaltmak, sıkıntı vermek
Dilek dilemek	Bir işi başarana kadar çok sıkıntı çekmek
Yakasını bırakmamak	Önem verilmesi gereken şeyleri çiğnemek
Boğazını sıkmak	Bir kişinin kötülüğünü istemek
Ayak altına almak	Yanından ayrılmamak

3. Aşağıda sözcükleri uygun yerlere yerleştiriniz.

çadır – at – ziyafet – halı - kuş – söz - güneş

Döşenmiş_____

Söylenmiş_____

Düzenlenmiş_____

Dikilmiş_____

Öten_____

Düzenlenmiş_____

Doğan_____

4. Aşağıdaki görsellerin altına okuduğunuz metinde geçen uygun sözcükleri yazınız.

Ziyafet

Kılıç

Kımız

Yahni

Çadır

Yay

5. Aşağıdaki cümleleri örnekteki gibi yeniden yazınız.

1. Serin serin tan yelleri eserken

Serin serin tan yelleri estiği zaman

2. Sakallı, boz renkli çayır kuşu öterken

3. Koca dağlara güneş doğarken

4. Sakalı uzun müezzin ezan okurken

5. Atlar sahibini görüp homurdanırken

6.Bayındır Han'ın verdiği ziyafette Dirse Han'ın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız?

[illegible]

2. Boğaç'ın Doğuşu ve Kahramanlığı

Dirse Han karısının sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu. Çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi kıımız sağdırdı. El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile Allah Teâlâ bir çocuk verdi. Dirse Han'ın hatunu hamile oldu. Uzun bir süreden sonra bir oğlan doğurdu. Oğlancığını dadılara verdi, baktırdı. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna katıldı. Meğer Han'ım, Bayındır Han'ın bir boğası, bir de erkek devesi vardı. O boğa sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı.

Bayındır Han, kudretli Oğuz beyleri ile onları izlerdi, seyreder eğlenirdi. Meğer sultanım, yine yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincir ile boğayı tutmuşlardı. Boğayı gelip meydanın ortasında koydular. Meğer sultanım, Dirse Han'ın oğlancığı üç de kabile çocuğu meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı bıraktılar, oğlancıklara kaçın dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı, durdu. Boğa da oğlanın yanına geldi. Boğa, Dirse Han'ın oğlunu öldürmeye çalıştı. Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti. Boğa oğlanın yanına tekrar geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu sefer boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler. Ne oğlan yener ne boğa yener. Oğlan düşündü: “Bir evin çatısına destek olması için direk koyarlar” dedi. “Ben bu boğanın alnına niye destek oluyorum?”, dedi. Oğlan, boğanın alnından yumruğunu çekti, boğa yolundan savruldu. Boğa, ayak üstünde duramadı, düştü tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti.

Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, aferin dediler. Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babası Dirse Han'a götürsün. Babasından oğlana beylik istesin, taht alsın dediler. Çağırdılar, Dedem Korkut geldi. Oğlanı alıp babası Dirse Han'a vardı. Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

“Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana.

Taht ver, çünkü bu oğlan erdemlidir.
 Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana.
 Bu oğlan binsin çünkü hünerlidir.
 Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana.
 Etlik olsun, yük taşıyıcı olsun, çünkü bu oğlan hünerlidir.
 Altın başlı çadır ver bu oğlana
 Gölge olsun, çünkü bu oğlan erdemlidir.
 Omuzu kuşlu uzun elbise ver bu oğlana
 Bu oğlan giysin, çünkü hünerlidir.”

“Bayındır Han’ın ak meydanında bu oğlan savaştı. Bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin” dedi.

1. Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Dirse Han, çocuğunun olması için neler yaptı?

2. Dirse Han’ın oğlu boğayı nasıl yendi? Siz olaydınız ne yapardınız?

3. Dirse Han’ın oğluna sizce 15 yaşına kadar neden isim vermediler?

4. Dede Korkut, Dirse Han’ın oğluna sizce neden “Boğaç” adını vermiş olabilir?

5. Dede Korkut, Boğaç için Dirse Han’dan neler istedi? Bunları niçin istedi?

2. Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Kutucuklara doğruysa “D” yanlışsa “Y” yazınız

1. Dirse Han oğlunu, bakması için dadılara vermiştir.

D

Y

2. Dirse Han Bayındır Han’ın ordusuna katılmamıştır.

3. Dirse Han’ın oğlu boğayı yenmek için yardım istemiştir.

4. Dirse Han çocuğunun adını kendisi vermiştir.

5. Dirse Han ziyafeti karısından habersiz vermiştir.

3. Aşağıda verilen ifadelerin doğru karşılıklarını bulunuz.

Donatmak

Yarışmak, mücadele etmek

Ağzı dualı

Bir şeyi tanımlamak

Un gibi öğütmek

Yedirmek, içirmek, eğlendirip ağırlamak

Aşık atmak

Bir kişiyi giydirip, kuşatmak

Ad vermek

Korkmadığını açıkça göstermek

Ziyafet çekmek

Her zaman dua eden, duası kabul olan

Meydan okumak

Birini büyük bir sıkıntıya sokmak

Meydanı boş bulmak

Rahatça davranmak, istediğini yapmak

Meydanı dar etmek

Ezmek, küçük parçalara ayırmak

4. “*At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur.*” sözünden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.

5. Aşağıdaki görsellerin altına kutucuklarda verilen uygun sözcükleri yazınız.

Taht

Ağıl

Çekişmek

Boğa

Ozan

Direk

6. Ülkenizde yeni doğan çocuklara nasıl ad veriliyor? Varsa ad verme geleneklerini anlatınız? Sizin adınızı kim verdi? Kendi çocuğunuza nasıl bir ad vermek istersiniz?

This image shows a single sheet of aged, yellowed paper with horizontal ruling lines. The paper has a slightly textured appearance and some minor discoloration or foxing, particularly towards the edges. The lines are evenly spaced and run horizontally across the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

3. Dirse Han ve Boğaç Mücadelesi

Dirse Han oğlana beylik verdi, taht verdi. Oğlan, tahta çıktı. Babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit, Boğaç'ı kıskandılar, birbirlerine söylediler. “Gelin, Boğaç'ı babasına çekiştirelim, olur ki onu öldürür. Dirse Han'ın yanında yine bizim şanımız, saygınlığımız hoş olur, fazla olur” dediler. Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi de bir yana ayrıldı. Önce yirmisi vardı, Dirse Han'a şu haberi getirdi, dedi:

“Görüyor musun Dirse Han neler oldu? Amacına ulaşamasın. Senin oğlun kötü çıktı, hayırsız çıktı. Kırk yiğidini yanına aldı. Kudretli Oğuz'un üstüne yürüyüş etti. Nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı. Ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü. Ak saçlı kadının sütünü çekti. Akan duru sulardan haber geçer. Ala dağdan haber aşar. Hanlar hanı Bayındır'a haber varır. Dirse Han'ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler. Dirse Han, bu şekilde gezmek yerine ölsen daha iyi olur. Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler. Böyle oğul sana gerekmez. Böyle oğlun olacağına hiç olmasın daha iyi, öldürsene” dediler.

Dirse Han: “Varın getirin, öldüreyim” dedi. Böyle dedikten sonra Han'ım, o namertlerin yirmisi daha geldi ve bir dedikodu da onlar getirdiler. “Dirse Han senin oğlun kalkarak yerinden doğruldu. Göğsü güzel koca dağa ava çıktı. Sen varken av avladı kuş avladı. Anasının yanına alıp geldi. İnsanı etkileyen al şaraptan içti. Anası ile sohbet edip babasını öldürmeye çalıştı. Senin oğlun kötü çıktı, hayırsız çıktı. Ala dağdan haber geçer. Hanlar hanı Bayındır'a haber varır. Dirse Han'ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler. Seni çağırırlar. Bayındır Han'ın katında sana gazap olur. Böyle oğul sana gerekmez, öldürsene” dediler.

Dirse Han: “Varın getirin öldüreyim, böyle oğul bana gerekmez” dedi. Dirse Han'ın hizmetkârları der: “Biz senin oğlunu nasıl getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez. Kalkıp yerinden doğrul. Yiğitlerini okşa, beraberine al. Oğluna uğra, yanına alıp ava çık. Kuş uçurup, av avlayıp, oğlunu oklayıp öldürmeye bak. Eğer böyle öldürmezsen bir türlü daha öldüremezsın, iyi bil” dediler.

“Serin serin sabah rüzgarları estiğinde
Sakallı, boz renkli çayır kuşu öttüğünde

Büyük cins atlar sahibini görüp homurdanırken
 Sakalı uzun müezzin ezan okurken
 Aklı karalı seçilen çağda
 Kudretli Oğuz'un gelininin kızının bezendiği çağda
 Göğsü güzel koca dağlara güneş doğarken
 Bey yiğitlerin, kahramanların birbiriyle yarıştığı çağda”

Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han yerinden kalktı. Oğlancığını yanına alıp kırk yiğidi beraberine aldı, ava çıktı. Av avladılar, kuş avladılar. O kırk nâmerdin birkaçı Boğaç'ın yanına gelip dedi: “Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin benim önümde tepelesin. Oğlumun at koşturuşunu, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi” dediler. Oğlandır ne bilsin, geyiği kovalıyordu, getiriyordu, babasının önünde vuruyordu. “Babam at koşturuşuma baksın kıvansın, ok atışıma baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevinsin” diyordu.

O kırk namertler: “Dirse Han, görüyor musun Boğaç'ı, kırdan bayırda geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor. Geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek. Oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeye bak” dediler. Oğlan, geyiği kovalarken babasının önünden gelip gidiyordu. Dirse Han, sinirli bir şekilde sert yayını eline aldı. Dirse Han, atının üzerinde ayağa kalktı. Yayını doğrultup attı. Dirse Han, Boğaç'ı göğsünün ortasından vurup yere düşürdü. Ok isabet etti, alca kanı fışkırdı, koynu doldu. Boğaç, büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü. Dirse Han, oğlancığının yanına gitmek istedi. O kırk namert bırakmadı. Dirse Han, atının yönünü değiştirip yurduna geldi. Dirse Han'ın hatunu oğlancığının ilk avıdır diye attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. “Kanlı Oğuz beylerine ziyafet vereyim” dedi. Toparlanıp yerinden kalktı. Kırk ince kızı beraberine aldı, Dirse Hana karşı vardı. Başını kaldırdı. Dirse Han'ın yüzüne baktı. Sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını görmedi. Göğsü sıkıştı. Bütün yüreği ağrıdı. Kara süzme gözleri kan yaş doldu. Çağırıp Dirse Hana söyler, görelim Han'ım ne söyler:

“Berî gel başımın bahtı evimin tahtı.
 Sen, han babamın damadıydın.
 Annemin sevgisi sensin.
 Babam ve annem beni sana verdi.
 Gözümü açıp seni gördüm.

Gönül verip seni sevdim
 A Dirse Han, kalkarak yerinden doğruldun.
 Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin.
 Göğsü güzel koca dağa ava çıktın.
 İki vardın bir geliyorsun yavrum hani?
 Karanlık gecede bulduğum oğul hani?
 Ey Dirse Han, gözüm şiddetli bir şekilde titriyor, benim gören gözüm çıksın.
 Boğaç'ın süt emdiği damarım kötü sızlıyor, kesilsin.
 Sarı yılan sokmadan ak tenim kalkıp şişiyor.
 Yalnızca oğul görünmüyor bağrım yanıyor.
 Kuru kuru çaylara su saldım.
 Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim.
 Aç görsem doyurdum çıplak görsem donattım.
 Tepe gibi et yığdım, göl gibi kırmızı sağdırdım.
 Dilek ile bir oğul zorla buldum.
 A Dirse Han, yalnız oğlumun haberini söyle bana.
 Karşıda duran Ala dağdan bir oğul uçurduysan söyle bana.
 Taşkın akan sulara bir oğul düşürdüysen söyle bana.
 Aslan ile kaplana bir oğul yedirdiysen söyle bana.
 Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul aldırıysan söyle bana.
 Han babamın katına ben varayım.
 Ağır hazine bol, asker alayım.
 Azgın dinli kâfire ben varayım.
 Paralanıp cins atımdan inmeden,
 Elbisemin kolu ile alca kanımı silmeden,
 Yaralanıp yer üstüne düşmeden,
 Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim.
 Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana
 Kara başım kurban olsun bugün sana” dedi.

Feryat figan eyledi ağladı. Böyle dedikten sonra Dirse Han hatununa cevap vermedi.

O kırk namert karşı geldi: “Oğlun sağdır esendir, avdadır, bugün yarın nerde ise gelir, korkma kaygılanma, bey sarhoştur cevap veremez” dediler. Dirse Han'ın hatunu

çekildi geri döndü. Dayanamadı, kırk ince kızı beraberine aldı, büyük cins ata binip oğlancığını aramaya gitti. Kışta yazda karı buzu erimeyen Kazılık Dağı'na geldi çıktı. Alçak ve yüksek yerlere koşturup çıktı. Baktı gördü, bir derenin içine karga iner çıkar, konar kalkar. Büyük cins atını durdurdu, o tarafa yürüdü. Meğer sultanım, oğlan orada yıkılmıştı. Kargalar kan gördüğü için oğlanın üstüne konmak isterdi. Oğlanın iki köpekceğizi vardı, kargayı kovalardı, kondurmazdı. Boğaç orada yıkıldıktan sonra boz atlı Hızır, yardımına geldi. Üç defa Boğaç'ın yarasını eli ile sıvazladı. "Sana bu yaradan korkma oğlan ölüm yoktur. Senin yaranın merhemi dağ çiçeği ve ananın sütüdür" dedi, kayboldu. Boğaç'ın anası oğlunun yanına koşturup geldi. Baktı gördü oğlancığı alca kana bulanmış yatıyor. Çağırarak oğlancığına söyler, görelim Han'ım ne söyler:

"Kara süzme gözlerini uyku bürümüş aç artık.
On iki kemiğin kırılmış, topla artık
Tanrı'nın verdiği tatlı canın gezmedeymiş, yakala artık
Öz gövdende canın var ise oğul haber ver bana.
Kara başım kurban olsun oğul sana.
Akar senin suların Kazılık dağı
Akarken akmaz olsun
Biter senin otların Kazılık dağı
Biter iken bitmez olsun.
Koşar senin geyiklerin Kazılık dağı
Koşarken koşmaz olsun taş kesilsin
Ne bileyim oğul arslandan mı oldu?
Yoksa kaplandan mı oldu ne bileyim oğul?
Bu kazalar sana nereden geldi?
O gövdende canın var ise oğul haber ver bana?
Kara başım kurban olsun oğul sana.
Ağzından dilinden birkaç kelime haber ver bana" dedi.

Böyle dedikten sonra Boğaç'ın kulağına ses geldi. Başını kaldırdı, ansızın gözünü açtı anasının yüzüne baktı. Söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

"Berî gel ak sütünü emdiğim ana.
Ak saçlı izzetli canım ana.

Akan sularına beddua etme
 Kazılık dağının günahı yoktur.
 Biten otlarına beddua etme.
 Kazılık dağının suçu yoktur
 Koşan geyiklerine beddua etme
 Kazılık dağının günahı yoktur
 Arslan ile kaplanına beddua etme
 Kazılık dağının suçu yoktur
 Beddua edersen babama et
 Bu suç, bu günah babamdandır” dedi.

Oğlan yine der: “Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur korkma. Boz atlı Hızır bana geldi, üç kere yaramı sıvazladı. Bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir” dedi. Böyle dedikten sonra kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği topladılar. Oğlanın anası memesini bir sıktı sütü gelmedi, iki sıktı sütü gelmedi, üçüncüde kendisini zorladı, iyice doldu. Sıktı süt ile kan karışık geldi. Dağ çiçeği ile sütü Boğaç’ın yarasına sürdüler. Boğaç’ı ata bindirdiler, alarak yurduna gittiler. Boğaç’ı hekimlere emanet edip Dirse Han’dan sakladılar. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Han’ım, Boğaç’ın kırk günde yarası iyileşti, sapasağlam oldu.

1. Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Kırk yiğit Boğaç'ı neden kıskandı? Boğaç'tan kurtulmak için nasıl bir plan yaptı?

2. Kırk yiğit Dirse Han'a hangi haber getirdi?

3. Dirse Han neden ava çıktı? Onu kim yönlendirdi?

4. Av sırasında neler oldu?

5. Dirse Han'ın karısı oğlunu gelmediğini öğrendiği zaman ne yaptı?

6. Dirse Han'ın karısı Boğaç'ı nasıl buldu? Hayvanlar Boğaç'a neden zarar veremedi?

7. Boğaç'ı kim, nasıl iyileştirdi?

2. Aşağıda verilen ifadelerin doğru karşılıklarını kutucuklara yazınız.

a. Çok uğraşmak

b. Yardım etmek

c. Kör olmak

d. Ziyafet

f. Acı çekmek

e. Kaybetmek

g. Kaptırmak

1. Ey Dirse Han, benim gören gözüm çıksın

2. Boğaç'ın süt emdiği damarım kötü sızlıyor, kesilsin.

3. Kâfirlere bir oğul aldırdıysan söyle bana.

4. Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim.

5. Karşıda duran Ala dağdan bir oğul uçurduysan söyle bana.

6. Dilek ile bir oğul zorla buldum.

7. Tepe gibi et yığdım, göl gibi kımız sağdırdım.

3. Aşağıda verilen ifadelerin örnekteki gibi yapınız.

ölmek

Öl-dür-mek

Boğaç'ı öldürmeye çalıştılar.

iyileşmek

aramak

koşmak

4. Aşağıda verilen ifadelerin doğru karşılıklarını bulunuz.

Çekiştirmek	Küfür etmek, kötü sözler söylemek
Üstüne yürümek	Kimseye faydası olmayan, işe yaramaz
Ağzına sövmek	Süslenmek, donanmak
Hayırsız	Bir kişinin arkasından konuşmak
Bezenmek	Bir başarı için mutlu olmak, övünmek
Kıvanmak	Korkutmak için saldıracak gibi
Gözleri dolmak	Derdine çare bulmak
Bağrı yanmak	Parça parça olmak
Paralanmak	Bir şey uğruna canını vermek
Yarasına merhem olmak	Çok derin acı duymak, çok üzülme
Kurban olmak	Ağlayacak duruma gelmek

5. Aşağıdaki cümleleri okuyunuz?

Kutucuklara doğruysa “D” yanlışsa “Y” yazınız

1. Dirse Han başkalarının sözlerine göre hareket etmiştir.

D

Y

2. Boğaç, babasına yeteneğini göstermek istemiştir.

3. Boğaç’ın yardımına ilk önce Dirse Han’ın yiğitleri gelmiştir.

4. Kırk namert Dirse Han’ın karısına yalan söylemiştir.

5. Boğaç yaralandığında atı onu kargalardan korumuştur.

6. Boğaç’a göre bu olayın tüm suçlusu kırk yiğittir.

6. Aşağıdaki cümleleri örnekteki gibi yeniden yazınız.

1. Gözümü açıp seni gördüm

Gözümü **açarak** seni gördüm

2. Gönül verip seni sevdim

3. Dirse Han kalkıp yerinden doğruldu

4. Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindi

5. Boğaç’ın annesi koşturup çıktı

6. Geyiğe atarken seni vurup öldürecek.

7. Sizce Dirse Han'ın en büyük hatası nedir? Boğaç hakkındaki sözleri duyduğunda nasıl davranmalıydı? Siz olsaydınız ne yapardınız?

[illegible]

4. Boğaç'ın Dirse Han'ı Kurtarması

Boğaç ata bindi kılıç kuşandı, av avladı kuş avladı. Dirse Han'ın haberi yok, oğlancığını öldü biliyor. O kırk namertler bunu duydular, ne eyleyelim diye konuştular. “Dirse Han eğer oğlancığını görürse, bırakmaz hepimizi öldürür” dediler. Gelin, Dirse Han'ı tutalım, ak ellerini ardına bağlayalım. Boynuna ip takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim” diyerek Dirse Han'ı tuttular.

Ak ellerini ardına bağladılar, boynuna ip taktılar, ak etinden kan çıkana kadar dövdüler. Dirse Han yayan, bunlar atlı yürüdüler. Kanlı kâfir ellerine yöneldiler. Dirse Han esir oldu gider. Dirse Han'ın esir olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok. Meğer sultanım, Dirse Han'ın hatunu bunu duymuş. Oğlancığına karşı varıp söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

“Görüyor musun ay oğul neler oldu?

Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu.”

“Yurtta düşman yokken senin babanın üstüne düşman geldi, O kırk namertler, babanın arkadaşları, babanı tuttular. Babanın ak ellerini ardına bağladılar, ak boynuna ip taktılar. Kendileri atlı, babanı yayan yürüttüler. Babanı alıp kâfir ellerine yöneldiler. Han'ım oğul, kalkarak yerinden doğrul, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk namertten kurtar. Baban sana kıydı ise sen babana kıyma” dedi.

Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Bey yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı. Ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı. Büyük cins atını tutturdu, sıçrayıp bindi. Kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardından koşturup gitti. O namertler de bir yerde konmuşlardı insanı etkileyen al şaraptan içiyorlardı. Boğaç Han atını sürüp yetişti. O kırk namert de bunu gördüler. “Gelin varalım şu yiğidi tutup getirelim, ikisini bir arada kâfire yetiştirelim” dediler. Dirse Han: “Kırk yoldaşım aman, Tanrı'nın birliğine şüphe yoktur. Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim ister beni öldürün ister diriltin, bırakın” dedi. Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler. Dirse Han, oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi. Söyler, görelim Han'ım ne söyler:

“Boynu uzun büyük cins atlar gider ise benimki gider

Senin de içinde bineğin var ise söyle bana.

Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Ağıllardan on bin koyun gider ise benimki gider.
 Senin de içinde etliğin var ise söyle bana.
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Develerden kızıl deve gider ise benimki gider
 Senin de içinde yük taşıyıcın var ise söyle bana
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri
 Altın başlı çadırlar giderse benimki gider.
 Senin de içinde odan var ise yiğit söyle bana
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Ak yüzlü elâ gözlü gelinler gider ise benimki gider.
 Senin de içinde nişanlın var ise yiğit söyle bana.
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Ak sakallı ihtiyarlar gider ise benimki gider.
 Senin de içinde ak sakallı baban var ise yiğit söyle bana
 Savaşmadan vuruşmadan kurtarayım dön geri
 Benim için geldin ise oğlancığımı öldürmüşüm.
 Yiğit sana günahı yok dön geri” dedi.

Boğaç burada babasına söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

“Boynu uzun büyük cins atlar seninki gider
 Benim de içinde bineğim var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Develerde kızıl deve seninki gider
 Benim de içinde yük taşıyıcım var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Ağıllarda on bin koyun seninki gider
 Benim de içinde etliğim var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Ak yüzlü elâ gözlü gelin seninki gider ise
 Benim de içinde nişanlım var
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Altın başlı çadırlar seninki gider ise

Benim de içinde odam var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Ak sakallı ihtiyarlar seninki gider ise
 Benim de içinde bir akli şaşmış şuuru kaybolmuş ihtiyar babam var
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam” dedi.

Kırk yiğidine tülbent salladı, el etti. Kırk yiğit büyük cins atını oynattı, Boğaç’ın etrafına toplandı. Boğaç kırk yiğidini beraberine aldı, at sürdü, cenk etti, savaştı. Kiminin boynunu vurdu, kimini esir eyledi. Babasını kurtardı, çekildi, geri döndü. Dirse Han burada oğlancığının sağ olduğunu bildi. Hanlar hanı Bayındır oğlana beylik verdi, taht verdi. Dedem Korkut destan söyledi, deyiş dedi bu Oğuznâme’yi yazdı, böyle dedi:

“Onlar da bu dünyaya geldi geçti.
 Kervan gibi konu göçtü.
 Onları da ecel alıp yer gizledi.
 Fâni dünya yine kaldı.
 Gelimli gidimli dünya
 Son ucu ölümlü dünya.
 Kara ölüm gelirse geçit versin.
 Sağlıkla, akılla devletini Hak yüceltsin.
 O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak yardım etsin.
 Dua edeyim Han’ım: Yerli kara dağların yıkılmasın.
 Gölgeyi büyük ağacın kesilmesin.
 Taşkın akan güzel suyun kurumasın.
 Kanatlarının uçları kırılmasın.
 Koşarken ak boz atın sendelemesin.
 Vuruşurken kara çelik öz kılıcın kırılmasın.
 Dürtüşürken renkli mızrağın ufalanmasın
 Ak saçlı ananın yeri cennet olsun.
 Ak sakallı babanın yeri cennet olsun.
 Allah yolunu aydınlatsın.
 Güçlü olan Tanrı seni nâmerde muhtaç etmesin Han’ım hey!

1. Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Kırk namerdin Dirse Han'ı yakalamak istemesinin sebebi nedir?

2. Kırk namert Dirse Han'ı nereye götürdü?

3. Dirse Han'ın hatunu kocasının esir olduğunu duyduktan sonra ne yaptı?

4. Boğaç kırk yiğidiyle birlikte nereye gitti? Niçin?

5. Dirse Han ve Boğaç birbirlerini nasıl tanıdılar?

6. Dirse Han'ın karısı Boğaç'ı nasıl buldu? Hayvanlar Boğaç'a neden zarar veremedi?

7. Boğaç babasını kırk namerdin elinden nasıl kurtardı? Ona kimler yardım etti?

8. Boğaç'a beylik ve tahtı kim verdi? Neden verdi?

2. Aşağıda kutu içerisinde verilen ifadelerden hangileri cümlelerle aynı anlama gelmektedir. Cümle başındaki kutucuklara anlama uygun numaraları yazınız.

1. Oturmak

2. Yerine getirmek

3. Ulaştırmak

4. Sanmak

5. Sarsıcı, önemli bir şey olması

6. Eziyet etmek

☐

1. Dirse Han'ın haberi yok, oğlancığını öldü biliyor.

☐

2. Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu.

☐

3. Oğlan anasının sözünü kırmadı.

☐

4. "Gelin şu yiğidi tutup getirelim, ikisini kâfire

☐

5. Ak etinden kan çıkana kadar dövdüler

☐

6. O namertler de bir yerde konmuşlardı.

3. Aşağıda sözcükleri uygun yerlere yerleştiriniz.

gelin – ihtiyar – çadır – su – dünya – ağaç – kılıç

Gelimli gidimli _____

gölgeli _____

Taşkın akan _____

Altın başlı _____

çelik _____

Ela gözlü _____

Ak sakallı _____

4. Aşağıda verilen cümlelerden hangileri kutucuklarda verilen deyimlerle aynı anlama gelmektedir. Uygun numaraları yazınız.

☐ Üstüne yürümek

☐ Taş kesilmek

☐ Bağı yanmak

☐ Boy ölçüşmek

☐ Göz gezdirmek

☐ Gözü çıkmak

1. Boğaç kırk yiğidiyle, düşmanlarını korkutmak için saldıracakmış gibi yaptı.

2. Dirse Han'ın karısı oğlunu bulmak için dağa taş bakıp geçti.

3. Dirse Han'ın karısı oğlunu yerde kan içinde gördüğü zaman çok üzüldü, acı çekti.

4. Dirse Han oğlunun yere düştüğünü gördü, donup kaldı, hareket edemedi.

5. Dirse Han'ın karısı oğlunun dönmediğini öğrendikten sonra keşke kör olsaydım dedi.

6. Boğaç arkadaşlarıyla boğayı yenmek için yarıştı.

5. Aşağıda verilen ifadelerin doğru karşılıklarını bulunuz.

Eli kolu bağlı olmak	Hiç acımadan öldürmek
Kan ağlamak	Bir işte geri dönüş olmaması
Nam salmak	Adım atarken düşecek gibi olmak
Canına kıymak	Küçük parçalara ayırmak
Ok yaydan çıktı	İstediği şeyi yapamaz durumda olmak
Sendelemek	Geçici, sonsuza kadar olmayan
Ufalamak	Çok üzölmek
Fani	Öldürmek
Şuurunu kaybetmek	Peşinden hiç ayrılmamak
Boynunu vurmak	Ünü, şöhreti her yerde yayılmak
Yakasını bırakmamak	İhtiyarlıktan aklını kaybetmek, bunamak

**6. Aşağıdaki cümleleri okuyunuz.
Kutucuklara doğruysa “D” yanlışsa “Y” yazınız**

	D	Y
1. Dirse Han, Boğaç’ın yaşadığını sonradan öğrenmiştir.	☐	☐
2. Boğaç, annesinin sözünü yerine getirmemiştir.	☐	☐
3. Boğaç iyileştikten sonra babasının esir olduğundan habersizdir.	☐	☐
4. Dirse Han’ı esir eden kendi arkadaşlarıdır.	☐	☐
5. Boğaç babasını kurtarmaya çalışırken yaralanmıştır.	☐	☐
6. Kırk namert Dirse Han’ı kafir ellerine at üzerinde götürmüştür.	☐	☐

7. Aşağıda kutu içerisinde verilen sıfatları karakter özelliklerine göre kutucuklara yerleştiriniz.

Dirse Han

Boğaç

Dirse Han'ın Hatunu

8. Aşağıdaki kutu içerisinde verilen kelimelerden uygun olanları resimlerin altına yerleştiriniz.

Kervan

Aşık

Tepe

Ok

Hazine

Yaka

Kopuz

Yay

İsabet

9. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nı kendi hayal gücünüzle devam ettirmek isteseydiniz sonunu nasıl yazardınız?

This image shows a single sheet of bright yellow paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın hazırlanmasındaki amaç, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde tarihsel-edebî metinlerin dil öğretim materyali olarak kullanılmasını teşvik etmek ve bu metinlerin Türkçe öğretim müfredatına dahil edilmesini sağlayarak alana ilişkin eksikliği gidermeye yönelik katkı sunmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmaya konu edilen Dede Korkut Hikâyeleri, Türkçenin tarihî ve köklü yapısını gösterme, Türkçenin anlatım gücü ve söyleyiş güzelliğini tarihsel-edebî bir eser yoluyla aktarma, Türk kültürü, yaşam tarzı, sosyal hayatı, aile hayatı; örf, adet, gelenek ve göreneklerine dair canlı ve doğal kesitler sunma, dilin canlılığını yaşayan bir eser üzerinden gösterme, dilin edebî ve estetik yönünü yansıtma, insanlığın ortak değer yargılarını aktarma, kültürel merak uyandırma, hayal, yorumlama gücü ve eleştirel düşünceyi geliştirme, dilin deyim, atasözü, mecaz gibi yapılarını öğretme amaçları güdülerek yabancı dil öğretim sınıflarında kullanılabilecek bir öğretim materyaline dönüştürülmüştür. Bu yönüyle araştırmanın Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine katkı sağlaması beklenmektedir.

Yabancılar Türkçe öğretiminde bir dilin en zengin ve en yoğun yapıları olan tarihî-edebî metinlerin kullanımı, dil öğretiminde ulaşılmak istenen amaçlar doğrultusunda büyük önem taşımaktadır. Bu metinler, dilin en özgün ve en doğal örnekleridir ve dili meydana getiren milletlerin gelenek ve göreneklerini, sosyal yaşantılarını ve kültürlerini yansıtır bir karaktere sahiptir. Ancak bu metinlerin ana dili konuşucularına yönelik olarak ve dil öğretim amacı güdülmeden yazılmış olması sebebiyle dil, sözcük, sözdizim ve birtakım anlatım özellikleri bakımından yabancı dil öğretim sınıflarında kullanılması son derece zor ve zahmetlidir. Bu yüzden tarihî-edebî metinlerin yabancı dil öğretim sürecinde yeterli ilgiyi görmediği düşünülmektedir.

Türkçe zaman içerisinde çeşitli etkileşimler sonucu yabancılar tarafından öğrenilmek durumunda kalmıştır. Söz konusu süreci daha etkin ve verimli bir hâle getirmek için alana yönelik kaynak ve yardımcı kitaplar ile okuma materyalleri hazırlanmıştır. Söz konusu okuma materyallerinin birçoğu yabancı dil öğretim sınıflarında kullanılmak üzere yazar tarafından oluşturulmuş kurmaca metinlerden oluşmaktadır. Alana ilişkin en önemli eksiklik bu materyallerin dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun şekilde sınıflandırılmamış olmalarıdır. Son zamanlarda dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine uygun okuma materyalleri hazırlanmaya

başlanmışsa da bu çalışmalar, istenilen düzeyde ve yeterlilikte olmaması araştırmanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Araştırmada alana ilişkin ihtiyaç analizi yapılmış ve bu doğrultuda kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Hikâyenin basitleştirilmesinde kullanılacak ölçütler ve yaklaşımlar belirlenmiştir. Bu aşamada yabancı dil öğretiminde kullanılabilecek metin türleri ve bu metinlerin basitleştirilmesinde yararlanılacak metinsellik ölçütleri, metin değiştirim ölçütleri ve yaklaşımları hakkında kuramsal bilgiler verilmiştir. Araştırmada üzerinde yoğun bir şekilde durulan konu, tarihsel-edebî metinlerdir. Tarihsel-edebî metinlerin dil öğretiminde kullanımının tarihi, dil öğretim sürecine katkısı, dört beceri üzerindeki etkisi ve yabancı dil öğretiminde tarihsel-edebî metin kullanım yaklaşımları detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Sadeleştirme işlemi sırasında sözcük, söz dizimi ve dil yapılarının basitleştirilmesinde Avrupa Dil Portfolyosu ve Yunus Emre Enstitüsü B1 düzeyi dil yeterlilik düzeyleri dikkate alınmıştır. Bunlara ek olarak bilimsel, tutarlı ve mümkün olduğunca objektif bir sadeleştirme süreci için metinsellik ve metin değiştirim ölçütlerinden faydalanılmıştır. Özgün metnin sadeleştirilmesinde, metin sadeleştirme ölçütlerinin yanı sıra geleneksel okunabilirlik formülleri yaklaşımı ve sezgisel yaklaşımdan da faydalanılmıştır. Her iki yaklaşımın olumlu ve olumsuz yönleri tespit edildikten sonra araştırmaya olumlu katkı sunacak yönleri dikkate alınarak sadeleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Özellikle dilin özgün, deyimli ve mecazlı yapılarını basitleştirirken geleneksel yaklaşımın aksine dil öğrencisinin dilin özgün yapılarından mahrum bırakmayacak şekilde hareket edilmiş ve bu yapılar mümkün olduğunca korunmaya çalışılmıştır. Dil-kültür ilişkisi bağlamında öğrenilmesinde fayda görülen kültürel unsurları yansıtan kelime ve kelime gruplarına, dil öğrencisinin öğrenme seviyeleri gözetilerek yer verilmiştir.

Araştırmada belli ölçütler doğrultusunda sadeleştirilen Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı dil öğretim sınıflarında kullanılabilecek şekilde dil becerilerini ölçen etkinlikler ile desteklenerek dil öğretim sürecinde kullanılabilecek bir ders materyaline dönüştürülmüştür. Hikâye, ders süreleri dikkate alınarak dört bölüme ayrılmış ve her bölüm için ayrı etkinliklere yer verilmiştir. Hikâyenin dört bölüme ayrılmasında metnin kurgusu ve olay örgüsü dikkate alınmış, metnin anlamını ve okuma-anlama sürecini etkileyecek müdahalelerden kaçınılmıştır.

Belirlenen ölçüt ve yaklaşımlar doğrultusunda sadeleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Yabancılar Türkçe öğretiminde ders materyali olarak kullanılabilecek metinlerin seçimi ve sadeleştirilmesi ile ilgili şu önerileri sunabiliriz:

- Yabancılar Türkçe öğretiminde dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine göre düzenlenmiş okuma materyallerinin seçimi öğrenme sürecinin verimliliği açısından son derece önem arz etmektedir.
- Dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerine yönelik basitleştirme işlemlerinde metinsellik ve metin değiştirim ölçütleri ile metin sadeleştirme yaklaşımları dikkate alınmalıdır.
- Sadeleştirme sürecinde dikkatli davranılmalı dil öğrencisini dilin özgün yapılarını öğrenmekten mahrum bırakacak değişikliklerden kaçınılmalıdır.
- Sadeleştirme sürecinde dil-kültür ilişkisi ekseninde seviyeye uygun kültürel unsurların metinde korunması dilin kültür aktarma görevini yerine getirmesine imkân sağlayacaktır.
- Metin seçiminde dil öğrencisinin ihtiyaçları gözetilmeli, merak uyandırarak öğrenci motivasyonunu artıracak metinlere öncelik verilmelidir.
- Özgün metinler, ana dili konuşucularına yönelik olarak hazırlanmış olduklarından dil öğrencilerinin öğrenme seviyelerinin üzerinde bir kullanıma sahip olan gerek “dil, yapı, sözcük” gibi yapısal unsurlar; gerekse “mecaz, sembol, deyim, benzetim” gibi anlamsal unsurlar içermektedirler. Dolayısıyla A1-A2-B1 hatta B2 düzeyi dil yeterlilik seviyeleri için bu metinlerin sadeleştirme yapılmadan kullanılması birtakım okuma, anlama, yorumlama, kavrama güçlükleri doğurması muhtemeldir.
- Seviye üstü yapıların sebep olduğu okuma-anlama güçlüklerinin giderilmesi özgün okuma metinlerinin belli ölçütler ve yaklaşımlar doğrultusunda dil öğrencilerinin öğrenme düzeylerine uygun hâle getirilmesiyle mümkündür.
- Sadeleştirme işlemi yapılırken dil öğrencisinin öğrenme düzeyinin üzerinde olduğu düşünülen yapılar metinden çıkarılmış ve değiştirilirken hassas olmak gerekmektedir.

- Seviye üstü dil yapılarının basitleştirilmesi yerinde olmakla birlikte özellikle seviye üstü diye her sözcüğü metinden çıkarmak veya daha çok kullanılan anlamları ile değiştirmek dil öğrencisini yeni kelime ve kavramları öğrenmekten mahrum bırakacaktır.
- Benzer şekilde sadeleştirilen metin A1-A2 düzeyinin üzerinde bir seviyeye karşılık geliyorsa mümkün olduğunca deyimli ve mecazlı yapıları da korumak gerekmektedir.
- Yabancı dil öğrencisinin basitleştirilmiş, özgün bir tarihî-edebî metinle karşılaştığında ilgisinin, merakının, motivasyonunun ve heyecanının artması beklenir. Öğrenmekte olduğu dilin doğal bir oluşumunu okuyup anlamamanın mutluluğunu yaşaması umulur. İşte bu noktada, tarihsel-edebî metinlerin yabancılara Türkçe öğretiminde bir öğretim materyali olarak kullanılması konusu son derece önem kazanmaktadır. Çünkü bu metinler, kendisini meydana getiren milletin hayatından, kültüründen, edebiyatından, sanatından izler taşır ve dil öğrencisi de dilini öğrendiği milletin yaşam tarzını, gelenek ve göreneklerini merak ederek öğrenmek fırsatı yakalar.
- Öğrencinin yapıyı bilmemesinden endişe edilmesi durumunda metinlerin sonuna ilgili açıklamalar yerleştirilerek özgün yapının öğretilmesi sağlanmalıdır.
- Şiir metinlerinde metnin duygusunu, söyleyiş güzelliğini bozmadan anlaşılabilirliği artıracak hamlelerle şiir dil öğrencisinin kullanımına sunulabilir. Araştırmamızda şiirsel yapılar mümkün olduğunca korunarak öğrenme sürecine dahil edilmiştir.
- Tarihsel-edebî metnin yorumu geniş bir anlam evrenini içine aldığı için okuyucunun yorum gücüne bağlı olarak, okuyucuyu farklı yorumlar yapmaya teşvik eder, eleştirel düşünme yeteneğini, hayal gücünü ve dil becerilerini geliştirir. Çünkü tarihsel-edebî bir metni, tek ve değişmez bir anlam yorumu ile sınırlandırmak mümkün değildir. Bu yönüyle tarihsel-edebî metinlerin dil öğretim süreçlerinde aktif olarak kullanılması öğrencinin üretkenliği açısından son derece önemlidir.
- Tarihsel-edebî metinlerin önemli özelliklerinden birisi belki de en önemlisi, evrensel mesajlar içermeleridir. Eserler bu yönüyle tüm insanlığın ortak değer

yargılarını içerdüğinden daha çok kitle tarafından kabul görmekte, herkes okuduğu metinden kendinden bir parça bulmaktadır. Bu durum Dede Korkut Hikâyelerinde de böyledir. Çocuk sahibi olmanın yaşattığı mutluluk, ihtiyaç sahibi kimselere yardım etme, iyilik ve doğruluğu savunma, darda olanın elinden tutma, istemez insanlar yüzünden kötülüğe uğrama, acı çekme, üzülmeye, ayrılık, yeniden kavuşmanın verdiği mutluluk vs. her insanın tadabileceği duygulardır. Bu yönüyle metinler, her kesimden okuyucuya hitap eder ve okuyucunun ilgisini çeker. Okuyucuya kültürel ve dilsel açıdan zenginleşme sunar. Okuyucuların öğrenme sürecine aktif olarak katılmalarını sağlayarak kendi kişisel yeteneklerinin farkına varmalarına imkân tanır.

- Dil öğretim süreci, dilin kendi kültüründen bağımsız olarak sürdürülemez. Dolayısıyla tarihî-edebî eserler dilin kültür aktarım işlevinin yerine getirilmesinde önemli araçlar olarak görülmelidir. Dil öğrencisi bir taraftan hedef dili öğrenirken diğer taraftan öğrendiği dilin kedisinde merak uyandıracak kültürel arka planını da öğrenme fırsatı yakalaması umulmaktadır. Ancak bu süreç hedef kültürün zorla ve asıl amaç olarak öğretilmesi şeklinde değil de örtülü ve öğrencide öğrendiği dilin kültürüne ilgi ve merak uyandıracak şekilde yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, S. (2009). *Modern Azerbaycan Edebiyatında Dede Korkut* (Metinlerarası Çözümlemeler). Ankara: Fenomen Yayıncılık.
- Akbayır, S. (2006). *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Aksan, D. (1999). *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Ankara, Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara, TDK Yayınları.
- Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Aktulum, K. (2004). *Parçalılık/Metinlerarasılık*. İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Aktulum, K. (2007). *Metinlerarası İlişkiler*. İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Aktulum, K. (2018). *Metinlerarasılık Görüngüsünde Gerçeklik ya da Metnin Göndergeselliği*. Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 85: 233-256.
- Akyıldız, H. (2010). “*Tanpınar’ın Romanlarında Metinlerarası İlişkiler*”. Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. S. 5/3: 715-727.
- Alan, Y. (1994) *Lisan ve İnsan*, İzmir, TÖV Yayınları.
- Alderson, J.C. and Urquhart, A.H. (1984). *Reading in a foreign language*. New York: Longman Group.
- Allen, D. (2009). A study of the role of relative clauses in the simplification of news texts for learners of English. *System*, 37 (4), 585–599.
- Anani, S., M. R. and Karimi, M. (2008). *The Impact of Simplified and Interactionally Modified Input on Reading Comprehension of Iranian EFL Learners*. Human Sciences, 56, 29–42.
- Anula, A. (2007). Tipos de textos, complejidad lingüística y facilitación lectora. In *Actas del Sexto Congreso de Hispanistas de Asia*, Man-Ki, Jy-Eun, y Macías (eds.), pages 45–61, Seúl, República de Corea. Applied Linguistics, Longman.
- Apsari, Y. (2014). The Use Of Authentic Materials In Teaching Reading Comprehension, *Eltin Journal*, Volume 2/II.
- Arens, M. K. (1991). *Reading for Meaning*. New Jersey: PrenticeHalls inc.
- Aytaç, G. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul, Papirüs.
- Bagherkazemi, M. And Alemi, M. (2010). *Literature in the EFL/ESL classroom: Consensus and controversy*. LIBRI 1. 1. 1-12

- Bakan, H. (2012). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Ölçütler Çerçevesinde Bir Sadeleştirme Denemesi: Sait Faik Abasıyanık, “Meserret Otel”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, H. A. (2009). *Metindilbilime Kavramsal Açidan Genel Bir Bakış*. Ankara: Bizbize.
- Bamford, J. (1984). Extensive reading by means of graded readers. *Reading in a Foreign Language*, 2, 218–260.
- Barın, E. (1992). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Bir Metod Denemesi (Yüksek Lisans Tezi) Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barın, E., ve Çobanoğlu Ş., Ateş, Ş. Özdemir C., Balcı M. (2016), *Yedi İklim Türkçe B1*, Yunus Emre Enstitüsü, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Barın, E., ve Çobanoğlu Ş., Ateş, Ş. Özdemir C., Balcı M. (2016), *Yedi İklim Türkçe A1*, Yunus Emre Enstitüsü, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Barın, E., ve Çobanoğlu Ş., Ateş, Ş. Özdemir C., Balcı M. (2016), *Yedi İklim Türkçe A2*, Yunus Emre Enstitüsü, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bayraktar, N. (2002). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. I. Uluslararası Çanakkale-Truva Dil Eğitimi ve Okul Gelişimi Sempozyumu.
- Beaugrande, R. (1985). “Text Linguistics in Discourse Studies, Handbook of Discourse Analysis, Volume I, Disciplines of Discourse”, ed:Van Dijk, Academic Press.
- Beaugrande, R. (1988). Dressler, W, U: “Introduction to Textlinguistics”, Fourth Edition, London, Longman.
- Beaugrande, R. and Dressler A. (1981). *Wolfgang Ulrich, Introduction to Text Linguistics*, London and New York, Longman,15.
- Berardo, S.A. (2006). *The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading*. The Reading Matrix, Vol. 6, No. 2, September, 60-69.
- Bobkina, J. (2014). The Use of Literature and Literary Texts in the EFL Classroom; Between Consensus and Controversy. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature* ISSN 2200-3592 Vol.3 No.2. Australia, Australian Academic Centre.
- Bredella, L. (2004a). Literary texts. In M. Byram (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning* (pp. 375-382). London and New York: Routledge
- Brigitta, D. (2005) *Teaching Shakespeare in the EFL Classroom*, Budapest 2005.
- Brinker, K. (1985). Linguistische Text-analyse, Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. Berlin, Grundlagen der Germanistik 29.
- Brown H. D.. (1994). *Teaching by Principles*, New Jersey: Prentice Hall Regents. 1994: 299.

- Brown, H.D. (2001). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Teaching*. White Plains, NY: Addison Wesley Longman.
- Brown, H.D. *Principles of language learning and teaching*. 3.ed. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1994. 347p.
- Brown, S. (2011). *Listening Myths*. University of Michigan Press.
- Brumfit, C.J., and Carter, R. (1986). *Literature And Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Carrell, P. L. (1987) Readability in ESL. *Reading in a Foreign Language*, 4 (1), 21– 40.
- Carter, R. and Long, M.N. (1991). *Teaching Literature*. Harlow, Essex: Longman.
- Carter, R., and Nunan, D. (2001). *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages*. Cambridge University Press.
- Claridge, G. (2005). Simplification in Graded Readers: Measuring the Authenticity of Graded Texts. *Reading in A Foreign Language*, 17 (2), 144-158.
- Collie, Slater, S. (1997). *Literature in the language classroom: a resource book of ideas and activities*. Cambridge : Cambridge University Press,. 266p.
- Cook, V. (1981). Using authentic material in the language classroom. *Modern English Teacher*, 9(14),3-7. English language. (n.d.). In *Encyclopædia Britannica online*. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/English-language>.
- Crossley S. A., and Allen, D. and McNamara, D. S. (2012). Text Simplification and Comprehensible Input: A Case For an Intuitive Approach, *Language Teaching Research*, 16(1), s. 89–108.
- Crossley S., McCarthy P., Louwerse M., McNamara D. (2007). A Linguistic Analysis od Simplified and Authentic Texts. *The Modern Language Journal*. 91, 15-30.
- Crossley S.,Allen D. (2011). Text Readability and Intuitive Simplification: A Comparison of Readability Formulas. *Reading in a Foreign Language*, April 2011, Volume 23, No.1, 84-111.
- Crossley, S.A., McCarthy, P. M., Louwerse, M. M. and McNamara M. S. (2007). A Linguistic Analysis of Simplified and Authentic Texts. *Te Modern Language Journal*, 91, 15–30.
- Davies, A., and Widdowson, H. (1974). Reading and writing. In J. P. Allen and S. P. Corder (Eds.), *Techniques in applied linguistics* (pp. 155–201). Oxford: Oxford University Press.
- Davison, A., and Kantor, R. (1982). On the failure of readability formulas to define readable texts: A case study from adaptations. *Reading Research Quarterly*, 17, 187–209.

- Beaugrande, R. A., and W. U. Dressler, (1981). *Introduction to text linguistics*. London: Longman Group Company.
- Delanoy, W. (1997). *Teacher Mediation and Literature Learning in the language classrooms*. LCS.14.
- Demir, S. (2008). İlköğretim 6, 7, ve 8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Metindilbilimsel Yöntemlerle İncelenmesi ve Bu Metinlerin Öğrencilerin Anlama Düzeylerine Etkisi (Malatya İli Örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Elazığ, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). An Applied Approach Within the Context of Textlinguistics in Turkish Language Teaching. İstanbul, Doctorate Thesis.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dressler, W., de Beaugrande, R.-A. (1981). *Introduction to Textlinguistics*, London, NY, Longman.
- Duff, A. and Maley, A. (1990). *Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Durmuş, M. (2013a). Metin Değiştirimin Dilbilimsel Süreçleri Üzerine, The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science Volume 6, Issue 4, p. 391-408.
- Durmuş, M. (2013b). İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Özgün ve Değiştirilmiş Dilsel Girdi Üzerine, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 p. 1291-1306.
- Engin, Y. (2005). “Türk Yazınında Metinsel Odaklama Örnekleri: Bir Motif, Üç Eser”, Kongre Bir Motif, Üç Eser”, Kongre Bildirileri, Adapazarı 2005.
- Erdem, İ. (2009). Yabancılar Türkçe Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Derlemesi. Turkish Studies, 4(3), 888-937.
- Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi Öğretim Yöntemi Üzerine Değerlendirmeler, Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p.1030-1041.
- Erdem, İ. ve Altunkaya H. (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Okuma Kaygıları ve Okuduğunu Anlama Becerileri, Sakarya University Journal of Education, 7(1), 59-77.

- Erdem, İ. (2014). Konuşma Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi. M. Özbay (Editör) (2. Baskı) Türkçe Eğitim Açısından Dil Bilgisi Öğretimi. Ankara: Pegem A. Yayınları
- Ergin, M. (1969). *Dede Korkut Kitabı*, Milli Eğitim Basımevi: İstanbul.
- Gajdusek, L. (1988). Toward wider use of literature in ESL: Why and how. *TESOL Quarterly*, 22(2): 227-257.
- Ghosn, I. (2002). Four good reasons to use literature in primary school ELT. *ELT Journal*, 56(2).
- Gökalp-Alpaslan, G. (2009). “Metinlerarası İlişkiler Işığında Cemal Süreyya Şiirinin Bileşenleri”. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4/1: 435-463.
- Goodman, K., and Freeman, D. (1993). What’s Simple in Simplified Language. In M .L. Tickoo (Ed.), *Simplification: Theory and Application*, <http://shared.cas.gsu.edu/files/2014/03/Textsimplification-and-comprehensible-input-A-case-for-an-intuitive-approach.pdf>, s.69-76.
- Gutwinski, W. (1976). *Cohesion in literary texts. A Study of Grammatical and Lexical Features of English Discourse*, Mouton, Paris.
- Güler, A., ve Halıcıoğlu, ve B., Taşgın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Günay, D. (2003). *Metin Bilgisi*, İstanbul Multilingual.
- Günay, D. (2007). *Metin Bilgisi*, İstanbul Multilingual, (3. Baskı).
- Günay, D. (2001). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Halliday, M. A. K. (1978). “Language as Social Semiotic”, Edward Arnold, London.
- Halliday, M. A. K. and Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. New York: UK, Longman Group UK Limited.
- Harmer, J. (1994). *The Practice of English Language Teaching*. London: Longman.
- Helton, C.A, J.Asamani and E.D.Thomas. (1998). “A ‘Novel’ Approach to the Teaching of Reading”. Tennessee State: Tennessee State University, p.p: 1-5, Available Internet Address: <http://www.nade.net/documents/SCP98/SCP98.19.pdf>.
- Herod, L. (2002). *Adult learning from theory to practice*. Heinle and Heinle Publishers. Heinemann.
- Herrington, J., and Oliver, R. (2000). An instructional design framework for authentic learning. *Journal of Interactive Learning Research*, 10 (1), 3-24.
- Hulstijn, J. H., Hollander, M., and Greidanus, T. (1996). Incidental vocabulary learning by advanced foreign language students: The influence of marginal glosses, dictionary

- use, and reoccurrence of unknown words. *The Modern Language Journal*, 80, 327-339. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4781.1996.tb01614.x>.
- Hümer E. ve Leylâ S. (2001), “Metin Türü ve Yazma Edimi İlişkisi: Bilimsel Metin Yazma Edimi”, İstanbul, Dilbilim Araştırmaları, s. 9-10. *Internet TESL Journal*, 10 No:7. July 2004. Ankara, Middle East Technical University.
- İşeri, K. (1996). “Dilin Kazanımı ve Yabancı Dil Öğretimi”, *Dil Dergisi*, S. 43, ss.21.
- Jordan, R. R. (1997). *English For Academic Purposes: A Guide And Resource Book for Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 404.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Karatay, H. (2010). Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma Düzeyi ile Tutarlı Metin Yazma Arasındaki İlişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 373-385.
- Kılıçkaya, F. (2004). Authentic Materials and Cultural Content in EFL Classrooms. *The Internet TESL Journal*, 10(7).
<http://iteslj.org/Techniques/KilickayaAutenticMaterial.html>.
- Kınay, D.E. (2015). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Uyarlama” *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar, Yöntemler, Beceriler, Uygulamalar* (Ed. Yıldırım, F. ve Tüfekçioglu, B.) Ankara, Pegem.
- Kıran, A. E. ve Kıran, Z. (2007). *Yazınsal Okuma Süreçleri (Dilbilim, Göstergibilim ve Yazınbilim TEYöntemleriyle Çözümlemeler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kitapçı, Z. (1995). *Orta Asya Türklüğünün Büyük İslam Kültür ve Medeniyetindeki Yeri*. Konya.
- Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. Oxford: University Press.
- Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. Longman.
- Krashen, S. D. 1981. *Second Language Acquisition And Second Language Learning*. Oxford: Pergamon.
- Kristeva, J. (1972). “Bachtin, Daswort der Dialogund der Roman”. *Literaturwissenschaft und Linguistik*. Frankfurt: Athenaum.
- Kundera, M. (1989). *Roman Sanatı*, Çev.: İsmail Yerguz, İstanbul, Afa Yayınları.
- Lazar, G. (1993). *Literature And Language Teaching: A Guide For Teachers And Trainers*. Limited.

- Little, D. G. and Singleton, D.M.(1988). *Authentic Materials and the Role of Fixed Support in Language Teaching: Towards a Manual for Language Learners*. Dublin; Trinity centre for Language and Communication Studies.
- Llach, P. A. (2007). *Teaching Language Through Literature: The Waste Land in the ESL classroom*. Odisea (8), 7-17.
- Long, M. H. and Ross S. (1993). "Modification that Preserve Language and Content". *Simplification: Theory and Application*. Ed. M.L. Tickoo. Seameo Regional Language Centre Press. 29-52.
- Lotherington-Woloszyn, H. (1993). *Do Simplified Texts Simplify Language Comprehension for ESL Learners*. In M. L. Tickoo (Ed.), *Simplification: Theory and application* (pp.140– 154). Singapore: SEAMEO Regional Language Center.
- Lundahl, B. (1998). *Läsa på främmande språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Lüleci, M. (2010). *Yeni Bir Disiplin Olarak Metin Dilbilim ve Türk Edebiyatına Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım*, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maingueneau, D. (1996) *Les termes clés de l'analyse du discours* [Keywords of Discourse Analysis] Paris: Le Seuil.
- Maley, A., and Duff, A. (1989). *The Inward Ear*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Martinez, A. (2002). *Authentic Materials: An Overview* [online]. Mexico City: 2002. Retrieved from www3.telus.net/linguisticsissues/authenticmaterials.html.
- Mckee, A. (2003.). *Textual Analysis, A Beginner's Guide*, London, Sage Pub.
- McNamara, D. S., and Magliano, J. P. (2009). *Self-explanation and metacognition: The Dynamics of reading*. In J. D. Hacker, J. Dunlosky, and A. C. Graesser (Eds.), *Handbook of Metacognition in Education* (pp. 60–81). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Morley, J. and W. Guariento. (2001) *Text and Task Authenticity in the EFL Classroom*. *ELT journal* Vo.55/4. Page. 347-353.
- Mowitt, J. (1992). *Text, the Genealogy of an Antidisciplinary Object*, N.C. Durham, Duke University Press.
- Nunan, D. (1988). *The learner-centered curriculum: A study in second language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nunan, D. (2001). *Second language teaching and learning*. Boston: Heinle and Heinle Publishers.
- Nuttal, C. (1996). *Reading Skills in a foreign Language*. Oxford: Heineman.
- Nuttall, C. (1996). *Teaching Reading Skills in a foreign language* (New Edition) Oxford, Heinemann.

- Onursal İ. (2003). “Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık”, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, Dilbilim Dizisi, İstanbul, Multilingual Yay.
- Oralış, M. ve Şeyda O. (1992), “Metindilbilimsel Yaklaşımla Yazınsal Bir Metni Çözümleme Denemesi”, *Dilbilim Araştırmaları*, Ankara.
- Özdemir, E. (1983). *Okuma Sanatı: Nasıl Okunmalı, Neler Okunmalı*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özdemir, M. (2001), Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1).
- Özkan, B. “Metindilbilimi, Metindilbilimsel Bağdaşıklık ve Haldun Taner’in Onikiye Bir Var Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri”, *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, Adana, 2004, s.167-182.
- Öztokat, N. T. (2005). *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*, İstanbul, Multilingual.
- Peacock, M. (1997). “The Effect of Authentic Materials on the Motivation of EFL Learners”, *ELT Journal* 51/2, 144-156.
- Phillips, M. K., and Shettlesworth, C. C. (1988). How to arm your students: A consideration of two approaches to providing materials for ESP. In J. Swales (Ed.), *Episodes in ESP: A source and reference book on the development of English for science and technology* (pp. 105–111). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Reinhart, T. (1980). Conditions of Coherence, *Poetics Today* 1 (4):61-180.
- Richard, J.C. (2001). *Curriculum development in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards, J. C. and Schmidt, R. (2002). *Longman Dictionary of Language Teaching And Applied Linguistics*, Longman.
- Rifat, M. (2007), *Metnin Sesi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rix, J. (2006). Simplified Language Materials Their Usage and Value to Teachers and Support Staff in Mainstream Settings. *Teaching and Teacher Education*, 22, 1145–1156.
- Savvidou, C. (2004). An integrated approach to the teaching of literature in the EFL classroom. *The Internet TESL Journal*, X, 12. Retrieved March, 2010 from: <http://iteslj.org/>
- Sepetçioğlu, M. N. (1998). *Dedem Korkut’un Kitabı*, İstanbul, İrfan Yayıncılık.

- Shtepani E. (2012). Overview On The Use Of Literary Texts In Efl Classes, *Lingua Mobilis* No:6 (39).
- Silva R. B. (2001). Using Literary Texts In The Esl Classroom, , *R. Ci. Humanas*, v.1, n.2, p. 1-178, jul.: 171.
- Simensen, A.M. (1987). Adapted readers: How are they adapted? *Reading in a Foreign Language*, 4, 41–57.
- Simpson, P. (1997). *Language through literature*. London & New York: Routledge.
- Specia, L. (2010). Translating from complex to simplified sentences, T.A.S. Pardo (Eds.): *Propor 2010, LNAI 6001*, 30–39.
- Swaffar, J. K., Arens, K. M., and Byrnes, H. (1991). *Reading for Meaning. An Integrated Approach to Language Learning*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Şenöz, C. A. (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Toklu, O. (2003). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tomlinson, B. (1984). A glossary of basic EFL terms. In A. Cunningsworth (Ed.), *Evaluating and Selecting EFL Teaching Materials* (pp. 80-102). London: Heinemann.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara, TDK Yayınları.
- Tweissi, A. I. (1998). “The Effects of the Amount and Type of Simplification on Foreign Language Reading Comprehension”. *Reading in a Foreign Language* 11/2: 191-206. University Press.
- Vater, H. (2001). *Einführung in die Textlinguistik*, (3. Auflage), Wilhelm Fink Verlag München.
- Wallace, C. (1992) *Reading Oxford*, O.U.P.
- Widdowson, H.G. (1983) *Learning Purpose and Language Use Oxford*, O.U.P.
- Widdowson, H.G. (1990) *Aspects of Language Teaching Oxford*, O.U.P.
- Yano, Y., Long, M. H. and Ross, S. (1994). “The Effects of Simplified and Elaborated Texts on Foreign Language Reading Comprehension”. *Language Learning* 44, 189–219.
- Yano, Y., Long, M., and Ross, S. (1994). Effects of simplified and elaborated texts on foreign language reading comprehension. *Language Learning*, 44, 189–219.
- Yavuz, M. (2001). *Metinlerde Edimsel Gösterge Çözümlemesinin Eğitim Amaçlı Kullanımı*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Yılmaz, E, Jahiç, N. (2005). “Vire Hikâyesi Üzerine Metindilbilimsel Bir İnceleme”, V. Uluslararası Dil, Yazın, İstanbul, Deyişbilim Sempozyumu.
- Young, D. (1999). Linguistic Simplification of SL Reading Materail: Effective Instructional Practice, The Modern Language Journal. 83, 350-366.
- Young, D. J. (1999). Linguistic Simplification of Second Language Reading Material: Effective Instructional Practice? The Modern Language Journal, 83 (3), 350–366.

EKLER

Ek 1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı Özgün Metin

Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Şâmî otağını yer yüzüne diktirmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi. Gene ziyafet tertip edip attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kıızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştu. Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin demişti.

Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kıızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayana Allah Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bilsin demiş idi. Oğuz beyleri bir bir gelip toplanmaya başladı. (9) Meğer Dirse Han derlerdi bir beyin oğlu kızı yok idi. Söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

Serin serin tan yelleri estiğinde
 Sakallı boza çalan çayır kuşu öttüğünde
 Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
 Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında
 Akli karalı seçilen çağda
 Göğsü güzel koca dağlara gün vurunca
 Bey yiğitlerin kahramanların birbirine koyulduğu çağda

Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han kalkarak yerinden doğrulup, kırk yiğidini beraberine alıp Bayındır Hanın sohbetine geliyordu. Bayındır Hanın yiğitleri Dirse Hanı karşıladılar. Getirip kara otağa kondurdular. Kara keçe, altına döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. Bayındır Handan buyruk böyledir Han'ım, dediler.

Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü, benden aşağı kimseleri ak otağa, kıızıl otağa kondurdu, benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu dedi.

Dediler: Han'ım, bugün Bayındır Handan buyruk şöyledir ki oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiştir dediler. (10)

Dirse Han yerinden kalktı, der: Kalkarak yiğitlerim yerinizden doğrulun, bu garâip bana ya bendendir ya hatundandır dedi. Dirse Han evine geldi. Çağırıp Hatununa söyler, görelim Han'ım ne söyler:

Beri gel başımın bahtı evimin tahtı
Evden çıkıp yürüyünce servi boylum
Topuğunda sarmaşınca kara saçlım
Kurulu yaya benzer çatma kaşlım
Çift badem sığmayan dar ağızlım
Kavunum yemişim düvleğim
Görüyor musun neler oldu

Kalkarak Han Bayındır yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirmiş, oğulluyu ak otağa, kızlıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin, onun ki oğlu kızı olmaya Tanrı Teâlâ ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiş. (11)

Ben varınca gelerek karşıladılar, kara otağa kondurdular, kara keçe altıma döşediler, kara koyun yahnisinden önüme getirdiler, oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bil dediler. Senden midir, benden midir, Tanrı Teâlâ bize bir topaç gibi oğul vermez nedendir dedi, söyledi:

Der: Han kızı yerimden kalkayım mı
Yakan ile boğazından tutayım mı
Kaba ökçemin altına atayım mı
Kara çelik öz kılıcımı elime atayım mı
Öz gövdenden başını keseyim mi
Can tatlılığını sana bildireyim mi
Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi
Han kızı sebebi nedir söyle bana
Müthiş gazap ederim şimdi sana dedi.

Dirse Hanın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş.

Der: Hey Dirse Han, bana gazap etme, incinip acı sözler söyleme, yerinden kalk, alaca çadırını yer yüzüne diktir, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes, İç Oğuzun Dış Oğuzun beylerini başına topla, aç görse doyur, çıplak görse donat, borçluyu borcundan kurtar, tepe gibi et yığ, göl gibi kımız sağdır, büyük ziyafet ver, dilek dile, olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize bir topaç gibi çocuk verir dedi.

Dirse Han dişi ehlinin sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu. Çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi kımız sağdırdı. El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile Allah Teâlâ bir çocuk verdi. Hatunu hâmile oldu. Bir nice müddetten sonra bir oğlan doğurdu. Oğlancığını dadılara verdi, baktırdı. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Hanın ordusuna karıştı. Meğer Han'ım, Bayındır Hanın bir boğası var idi, bir de erkek devesi var idi. O boğa sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı.

Bayındır Han kudretli Oğuz beyleri ile temaşa ederdi, seyreder eğlenirdi. Meğer sultanım, gene yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincir ile boğayı tutmuşlardı. (13) Gelip meydanın ortasında koyu verdiler. Meğer sultanım, Dirse Hanın oğlancığın üç de kabile çocuğu meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı koyu verdiler, oğlancıklara kaç dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Hanın oğlancığın kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı durdu. Boğa da oğlana sürdü geldi. Diledi ki oğlanı helâk kılsın. Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti.

Boğa oğlana sürdü tekrar geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu sefer boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler, iki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı. Ne oğlan yener ne boğa yener. Oğlan fikreyledi, der: Bir dama direk vururlar, o dama destek olur, ben bunun alnına niye destek oluyorum duruyorum dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayak

üstünde duramadı, düştü tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti.

Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, aferin dediler. Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babasına varsın, babasından oğlana beylik istesin, taht alıversin dediler. (14) Çağırdılar, Dedem Korkut gelir oldu. Oğlanı alıp babasına vardı. Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

Der: Hey Dirse Han beylik yer bu oğlana
 Taht ver erdemlidir
 Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana
 Biner olsun hünerlidir
 Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana
 Etlik olsun Yük taşıyıcı olsun hünerlidir
 Altın başlı otağ ver bu oğlana
 Gölge olsun erdemlidir
 Omuzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana
 Giyer olsun hünerlidir

Bayındır Hanın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir, bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun, adını ben verdim yaşını Allah versin dedi. Dirse Han oğlana beylik verdi, taht verdi. Oğlan, tahta çıktı, babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit haset eylediler, birbirine söylediler: Gelin oğlanı babasına çekiştirelim, olur ki öldürür, gene bizim izzetimiz hürmetimiz (15) onun babasının yanında hoş olur, ziyade olur dediler. Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi de bir yana oldu. Önce yirmisi vardı, Dirse Hana şu haberi getirdi, der: Görüyor musun Dirse Han neler oldu, murada maksuda ermesin, senin oğlun kötü çıktı hayırsız çıktı, kırk yiğidini yanına aldı, kudretli Oğuzun üstüne yürüyüş etti, nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı, ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü, ak bürçekli kadının sütünü çekti, akan duru sulardan haber geçer, çapraz yatan Ala Dağdan haber aşar, hanlar hanı Bayındıra haber varır, Dirse Hanın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, gezdiğinden öldüğün daha iyi olur, Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler, böyle oğul senin nene gerek, böyle oğul olmaktan olmamak daha iyidir,

öldürsene dediler. Dirse Han varın getirin, öldüreyim dedi. Böyle deyince Han'ım, o nâmertlerin yirmisi daha çıka geldi ve bir dedikodu onlar da getirdiler.

Der: Kalkarak Dirse Han senin oğlun yerinden doğruldu, göğsü güzel koca dağa ava çıktı, sen var iken av avladı kuş kuşladı, anasının yanına alıp geldi, al şarabın keskininden aldı içti, anası ile sohbet eyledi, babasına kast eyledi, (16) senin oğlun kötü çıktı hayırsız çıktı, çapraz yatan Ala Dağdan haber geçer, hanlar hanı Bayındıra haber varır, Dirse Hanın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler, seni çağırırlar, Bayındır Hanın katında sana gazap olur, böyle oğul nene gerek, öldürsene dediler.

Dirse Han der: Varın getirin öldüreyim, böyle oğul bana gerekmez dedi. Dirse Hanın hizmetkârları der: Biz senin oğlunu nasıl getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez, kalkıp yerinden doğrul, yiğitlerini okşa beraberine al, oğluna uğra, yanına alıp ava çık, kuş uçurup av avlayıp oğlunu oklayıp öldürmeğe bak, eğer böyle öldürmezsen bir türlü daha öldüremezsın, belli bil dediler.

Deyiş:

Serin serin tan yelleri estiğinde

Sakallı boza çalan çayır kuşu öttüğünde

Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında

Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda

Aklı karalı seçilen çağda

Kudretli Oğuzun gelininin kızının bezendiği çağda

Göğsü güzel koca dağlara gün vurunca

Bey yiğitlerin kahramanların birbiriyle yarıştığı çağda

Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han yerinden (17) kalktı. Oğlancığını yanına alıp kırk yiğidi beraberine aldı, ava çıktı. Av avladılar, kuş kuşladılar. O kırk nâmerdin birkaçı oğlanın yanına geldi, der: Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin benim önümde tepelesin, oğlumun at koşturuşunu, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi, dediler. Oğlandır ne bilsin, geyiği kovalıyordu, getiriyordu, babasının önünde vuruyordu. Babam at koşturuşuma baksın kıvansın, ok atışıma baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevinsin diyordu. O kırk nâmertler derler: Dirse Han, görüyor musun oğlanı, kırdan bayırda geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor, geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek, oğlun

seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeğe bak dediler. Oğlan geyiği kovalarken babasının önünden gelip gidiyordu. Dirse Han Korkut sinirli sert yayını eline aldı. Üzengiye kalkıp kuvvetle çekti, doğrultup attı, oğlanı iki küreğinin arasından vurup çaktı, yıktı. Ok isabet etti, alca kanı fişkirdi koynu doldu, büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü. Dirse Han istedi ki oğlancığının üstüne gürleyip düşsün. O kırk nâmert bırakmadı. Atının dizginini döndürdü, yurduna gelir oldu. (18) Dirse Hanın hatunu oğlancığının ilk avıdır diye attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi, kanlı Oğuz beylerine ziyafet vereyim dedi. Toparlanıp yerinden kalktı, kırk ince kızı beraberine aldı, Dirse Hana karşı vardı. Başını kaldırdı Dirse Hanın yüzüne baktı. Sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını görmedi. Kara bağı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Çağırıp Dirse Hana söyler, görelim Han'ım ne söyler:

Beri gel başımın bahtı evimin tahtı
 Han babamın güveyisi
 Kadın anamın sevgisi
 Babamın anamın verdiği
 Göz açıp da gördüğüm
 Gönül verip sevdiğim
 A Dirse Han
 Kalkarak yerinden doğruldun
 Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
 Göğsü güzel koca dağa ava çıktın
 İki vardın bir geliyorsun yavrum hani
 Karanlık gecede bulduğum oğul hani
 Çıksın benim görür gözüm a Dirse Han yaman seğriyor
 Kesilsin oğlanın emdiği süt damarım yaman sızlıyor
 Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişiyor
 Yalnızca oğul görünmüyor bağrım yanıyor.
 Kuru kuru çaylara su saldım (19)
 Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim
 Aç görsem doyurdum çıplak görsem donattım
 Tepe gibi et yığdım göl gibi kıımız sağdırdım
 Dilek ile bir oğul zorla buldum

Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana
 Karşı yatan Ala Dağdan bir oğul uçur dunsu söyle bana
 Taşkın akan koşan sudan bir oğul akıttınsa söyle bana
 Aslan ile kaplana bir oğul yedirdinse söyle bana
 Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul aldırıdınsa söyle bana
 Han babamın katına ben varayım
 Ağır hazine bol, asker alayım
 Azgın dinli kâfire ben varayım
 Paralanıp cins atımdan inmeyince
 Yenim ile alca kanımı silmeyince
 Kol but olup yer üstüne düşmeyince
 Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim
 Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana
 Kara başım kurban olsun bugün sana dedi, feryat figan eyledi ağladı.

Böyle deyince Dirse Han hatununa cevap vermedi, o kırk nâmert karşı geldi, der: Oğlun sağdır esendir, avdadır, bugün yarın nerde ise gelir, korkma kaygılanma, bey sarhoştur cevap veremez dediler. Dirse Hanın hatunu çekildi geri döndü. Dayanamadı, kırk ince kızı beraberine aldı, büyük cins ata binip oğlancığını aramağa gitti. Kışta yazda karı buzu erimeyen Kazılık Dağına geldi çıktı. Alçaktan yüce yerlere koşturup çıktı. (20) Baktı gördü bir derenin içine karga kuzgun iner çıkar, konar kalkar. Büyük cins atını ökçeledi, o tarafa yürüdü. Meğer sultanım, oğlan orada yıkılmıştı. Karga kuzgun kan görüp oğlanın üstüne konmak isterdi.

Oğlanın iki köpekceğizi var idi, kargayı kuzgunu kovalardı, kondurmazdı. Oğlan orada yıkılınca boz atlı Hızır oğlana 'hazır oldu, üç defa yarasını eli ile sıvazladı, sana bu yaradan korkma oğlan ölüm yoktur, dağ çiçeği ananın sütü ile senin yarana merhemdir dedi, kayboldu. Oğlanın anası oğlanın üstüne koşturup çıka geldi. Baktı gördü oğlancığı alca kana bulanmış yatıyor. Çağırarak oğlancığına söyler, görelim Han'ım ne söyler:

Der: Kara süzme gözlerini uyku bürümüş aç artık
 On iki kemikçiğin harap otmuş topla artık
 Tanrının verdiği tatlı canın seyranda imiş yakala artık
 Öz gövdende canın var ise oğul haber bana

Kara başım kurban olsun oğul sana
 Akar senin suların Kazılık Dağı
 Akar iken akamaz olsun
 Biter senin otların Kazdık Dağı
 Biter iken bitmez olsun (21)
 Koşar senin geyiklerin Kazdık Dağı
 Koşar iken koşmaz olsun taş kesilsin
 Ne bileyim oğul arslandan mı oldu
 Yoksa kaplandan mı oldu ne bileyim oğul
 Bu kazalar sana nereden geldi
 O gövdende canın var ise oğul haber bana
 Kara başım kurban olsun oğul sana
 Ağız dilden birkaç kelime haber bana dedi.

Böyle deyince oğlanın kulağına ses geldi. Başını kaldırdı, ansızın gözünü açtı anasının yüzüne baktı. Söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

Der:
 Beri gel ak sütünü emdiğim kadını ana
 Ak bürçekli izzetli canım ana
 Akanlardan sularına beddua etme
 Kazdık Dağının günahı yoktur
 Bitenlerden otlarına beddua etme
 Kazılık Dağının suçu yoktur
 Koşan geyiklerine beddua etme
 Kazılık Dağının günahı yoktur
 Arslan ile kaplanına beddua etme
 Kazılık Dağının suçu yoktur
 Beddua edersen babama et
 Bu suç bu günah babamdandır dedi.

Oğlan yine der: Ana ağlama, bana bu (22) yaradan ölüm yoktur korkma, boz atlı Hızır bana geldi, üç kerre yaramı sıvazladı, bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir dedi. Böyle deyince kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği topladılar. Oğlanın anası memesini bir sıkıttı sütü gelmedi, iki sıkıttı sütü gelmedi,

üçüncüde kendisini zorladı, iyice doldu, sıktı süt ile kan karışık geldi. Dağ çiçeği ile sütü oğlanın yarasına sürdüler. Oğlanı ata bindirdiler, alarak yurduna gittiler. Oğlanı hekimlere emanet edip Dirse Handan sakladılar. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Han'ım, oğlanın kırk günde yarası iyileşti, sapa sağlam oldu.

Oğlan ata biner kılıç kuşanır oldu, av avlar kuş kuşlar oldu. Dirse Hanın haberi yok, oğlancığını öldü biliyor. O kırk nâmertler bunu duydular, ne eyleyelim diye konuştular. Dirse Han eğer oğlancığını görürse, bırakmaz bizi hep öldürür dediler. Gelin Dirse Hanı tutalım, ak ellerini ardına bağlayalım, kıl sicim ak boynuna takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim diyerek, Dirse Hanı tuttular.

Ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim boynuna taktılar, ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Dirse Han yayan, bunlar atlı yürüdüler, alıp kanlı kâfir ellerine (23) yöneldiler. Dirse Han esir oldu gider. Dirse Hanın esir olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok. Meğer sultanım, Dirse Hanın hatunu bunu duymuş. Oğlancığına karşı varıp söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

Der: Görüyor musun ay oğul neler oldu
Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu,

Yurtta düşman yok iken senin babanın üstüne düşman geldi, o kırk nâmertler babanın arkadaşları babanı tuttular, ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicim ak boynuna taktılar, kendileri atlı babanı yayan yürüttüler, alıp kanlı kâfir ellerine yöneldiler, Han'ım oğul kalkarak yerinden, doğrul, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk nâmertten kurtar, yürü oğul, baban sana kıydı ise sen babana kıyma dedi. Oğlan anasının sözünü kırmadı.

Boğaç Bey yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı, ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı, büyük cins atını tutturdu sıçrayıp bindi, kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardınca koşturup gitti. (24) O nâmertler de bir yerde konmuşlardı, al şarabın keskininden içiyorlardı. Boğaç Han sürüp yetişti. O kırk nâmert de bunu gördüler. Dediler: Gelin varalım şu yiğidi tutup getirelim, ikisini bir arada kâfire yetiştirelim dediler.

Dirse Han der: Kırk yoldaşım aman
Tanrının birliğine yoktur güman

Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim, ister beni öldürün ister diriltin, bırakı verin dedi. Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler. Dirse Han oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi. Söyler, görelim Han'ım ne söyler:

Der: Boynu uzun büyük cins atlar gider ise benim gider

Senin de içinde bineğin var ise söyle bana

Savaşmadan vuruşmadan ah vereyim dön geri

Ağıllardan on bin koyun gider ise benim gider

Senin de içinde etliğin var ise söyle bana

Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri

Develerden kızıl deve gider ise benim gider

Senin de içinde yük taşıyıcın var ise söyle bana

Savaşmadan vuruşmadan alt vereyim dön geri

Altın başlı otağlar gider ise benim gider (25)

Senin de içinde odan var ise yiğit söyle bana

Savaşmadan vuruşmadan ah vereyim dön geri

Ak yüzlü elâ gözlü gelinler gider ise benim gider

Senin de içinde nişanlın var ise yiğit söyle bana

Savaşmadan vuruşmadan alı vereyim dön geri

Ak sakallı ihtiyarlar gider ise benim gider

Senin de içinde ak sakallı baban var ise yiğit söyle bana

Savaşmadan vuruşmadan kurtarayım dön geri

Benim için geldin ise oğlancığımı öldürmüşüm

Yiğit sana günahı yok dön geri dedi.

Oğlan burada babasına söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

Boynu uzun büyük cins atlar senin gider

Benim de içinde bineğim var

Bırakmam yok kırk nâmerde

Develerde kızıl deve senin gider

Benim de içinde yük taşıyıcım var

Bırakmam yok kırk nâmerde

Ağıllarda on bin koyun senin gider

Benim de içinde etliğim var

Bırakmam yok kırk nâmerde
 Ak yüzlü elâ gözlü gelin senin gider ise
 Benim de içinde nişanlım var
 Bırakmam yok kırk nâmerde
 Altın başlı otağlar senin gider ise
 Benim de içinde odam var
 Bırakmam yok kırk nâmerde
 Ak sakallı ihtiyarlar senin gider ise (26)
 Benim de içinde bir akli şaşmış şuuru yitmiş ihtiyar babam var
 Bırakmam yok kırk namerde dedi.

Kırk yiğidine tülbent salladı, el eyledi. Kırk yiğit büyük cins atını oynattı, oğlanın etrafına toplandı. Oğlan kırk yiğidini beraberine aldı, at tepti, cenk ve savaş etti. Kiminin boynunu vurdu, kimini esir eyledi. Babasını kurtardı, çekildi geri döndü. Dirse Han burada oğlancığının sağ olduğunu bildi. Hanlar hanı Bayındır oğlana beylik Verdi, taht verdi. Dedem Korkut destan söyledi deyiş dedi, bu Oğuznâmeysi düzdü koştu, böyle dedi.

Onlar da bu dünyaya geldi geçti
 Kervan gibi kondu göçtü
 Onları da ecel alı yer gizledi
 Fâni dünya yine kaldı
 Gelimli gidimli dünya
 Son ucu ölümlü dünya
 Kara ölüm geldiğinde geçit versin.
 Sağlıkla, akılla devletini Hak artırsın.
 O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak medet eriştirsın.
 Dua edeyim Han'ım: Yerli kara dağların yıkılmasın.
 Gölgeyi büyük ağacın kesilmesin.
 Taşkın akan güzel suyun kurumasın.
 Kanatlarının uçları kırılmasın.
 Koşar iken ak boz (27) atın sendelemesin.
 Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin.
 Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın.

Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun.

Ak sakallı babanın yeri cennet olsun.

Hakkın yandırdığı çırağın yana dursun.

Kadir Tanrı seni nâmerde muhtaç eylemesin Han'ım hey!...

Ek 2. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı B1 Düzeyi Sadeleştirilmiş Metin

Bir gün Kam Gan oğlu Bayındır Han yerinden kalkmıştı. Çadırını yeryüzüne diktirmişti. Çadırının renkli gölgeği gökyüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halı döşenmişti. Hanlar hanı Bayındır Han yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi. Yine ziyafet düzenleyip attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak çadır, bir yere kıızıl çadır, bir yere kara çadır kurdurmuştu. “Oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtun. Altına kara keçe döşeyin. Kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin, yemezse kalsın gitsin” demişti.

“Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kıızıl çadıra oturtun. Oğlu kızı olmayana Allah Teâlâ beddua etmiştir. Biz de beddua ederiz, iyi bilsin” demişti. Oğuz Beyleri bir bir gelip toplanmaya başladı. Meğer Dirse Han denilen bir beyin oğlu, kızı yoktu. Söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

“Serin serin tan yelleri estiğinde
Sakallı, boz renkli çayır kuşu öttüğünde
Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında
Akli karalı seçilen çağda
Göğsü güzel koca dağlara güneş doğarken
Bey yiğitlerin kahramanların birbiriyle yarıştığı çağda”

Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han kalkarak yerinden doğrulup, kırk yiğidini beraberine alıp Bayındır Han’ın sohbetine geliyordu. Bayındır Han’ın yiğitleri, Dirse Han’ı karşıladılar. Dirse Han’ı getirip kara çadıra oturtular. Onun altına kara keçe döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. “Bayındır Han’dan buyruk böyledir Han’ım” dediler.

Dirse Han: “Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü? Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü? Benden aşağı kimseleri ak çadıra, kıızıl çadıra oturttu. Benim suçum ne oldu ki beni kara çadıra oturttu?” dedi.

“Han’ım, bugün Bayındır Han’dan buyruk şöyledir ki oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiştir” dediler. Dirse Han yerinden kalktı. “Yiğitlerim yerinizden kalkarak doğrulun, bu şaşılacak şey ya bendendir ya

hatundandır” dedi. Dirse Han evine geldi. Hatununu çağırıp söyledi. Görelim ne söyledi?

“Berî gel başımın bahtı evimin tahtı.
Uzun boylum, evden çıkıp yürürsün.
Kara saçlım, saçların topuğuna sarılır.
Çatık kaşlım, kaşların kurulu yaya benzer.
Dar ağızlım, ağzın çift badem sığmayacak kadar küçüktür.
Kavunum, yemişim.”

“Görüyor musun neler oldu? Bayındır Han kalkarak yerinden doğrulmuş. Bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır diktirmiş. Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra, oğlu kızı olmayanı kara çadıra oturtun. Oğlu kızı olmayanın altına kara keçe döşeyin. Kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin. Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz” demiş.

Ben vardıktan sonra gelerek karşıladılar. Kara çadıra oturttular. Altına kara keçe döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. “Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, iyi bil” dediler. “Senden midir, benden midir? Neden, Tanrı bize güzel bir çocuk vermez?” dedi. Söyledi:

“Han kızı yerimden kalkayım mı?
Yakan ile boğazından tutayım mı?
Ayağımın altına alayım mı?
Kara çelik öz kılıcımı elime alayım mı?
Öz gövdenden başını keseyim mi?
Can tatlılığını sana bildireyim mi?
Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi?
Han kızı sebebi nedir söyle bana?
Müthiş gazap ederim şimdi sana dedi.”

Dirse Han’ın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş:

“Hey Dirse Han, bana gazap etme. İncinip acı sözler söyleme. Yerinden kalk, renkli çadırını yer yüzüne diktir. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç

kes. İç Oğuz'un dış Oğuz'un beylerini başına topla. Aç görsen doyur, çıplak görsen donat, borçluyu borcundan kurtar. Tepe gibi et yığ, göl gibi kırmızı sağdır. Büyük ziyafet ver, dilek dile. Olur ki iyi bir insanın duası ile Tanrı bize güzel bir çocuk verir" dedi.

Dirse Han karısının sözü ile büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu. Çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi kırmızı sağdırdı. El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile Allah Teâlâ bir çocuk verdi. Dirse Han'ın hatunu hamile oldu. Uzun bir süreden sonra bir oğlan doğurdu. Oğlancığını dadılara verdi, baktırdı. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna katıldı. Meğer Han'ım, Bayındır Han'ın bir boğası, bir de erkek devesi vardı. O boğa sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı.

Bayındır Han, kudretli Oğuz beyleri ile onları izlerdi, seyreder eğlenirdi. Meğer sultanım, yine yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincir ile boğayı tutmuşlardı. Boğayı gelip meydanın ortasında koydular. Meğer sultanım, Dirse Han'ın oğlancığı üç de kabile çocuğu meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı bıraktılar, oğlancıklara kaçın dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı, durdu. Boğa da oğlanın yanına geldi. Boğa, Dirse Han'ın oğlunu öldürmeye çalıştı. Oğlan yumruğu ile boğanın alına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti. Boğa oğlanın yanına tekrar geldi. Oğlan yine boğanın alına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu sefer boğanın alına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler. Ne oğlan yener ne boğa yener. Oğlan düşündü: "Bir evin çatısına destek olması için direk koyarlar" dedi. "Ben bu boğanın alına niye destek oluyorum?", dedi. Oğlan, boğanın alından yumruğunu çekti, boğa yolundan savruldu. Boğa, ayak üstünde duramadı, düştü tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti.

Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, aferin dediler. Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babası Dirse Han'a götürsün. Babasından oğlana beylik istesin, taht alsın dediler. Çağırdılar, Dedem Korkut geldi.

Oğlanı alıp babası Dirse Han'a vardı. Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

“Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana.
Taht ver, çünkü bu oğlan erdemlidir.
Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana.
Bu oğlan binsin çünkü hünerlidir.
Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana.
Etlik olsun, yük taşıyıcı olsun, çünkü bu oğlan hünerlidir.
Altın başlı çadır ver bu oğlana
Gölge olsun, çünkü bu oğlan erdemlidir.
Omuzu kuşlu uzun elbise ver bu oğlana
Bu oğlan giysin, çünkü hünerlidir.”

Bayındır Han'ın ak meydanında bu oğlan savaştı. Bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin dedi.

Dirse Han oğlana beylik verdi, taht verdi. Oğlan, tahta çıktı. Babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit, Boğaç'ı kıskandılar, birbirlerine söylediler. “Gelin, Boğaç'ı babasına çekiştirelim, olur ki onu öldürür. Dirse Han'ın yanında yine bizim şanımlar, saygınlığımız hoş olur, fazla olur” dediler. Vardı bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi de bir yana ayrıldı. Önce yirmisi vardı, Dirse Han'a şu haberi getirdi, dedi:

“Görüyor musun Dirse Han neler oldu? Amacına ulaşamasın. Senin oğlun kötü çıktı, hayırsız çıktı. Kırk yiğidini yanına aldı. Kudretli Oğuz'un üstüne yürüyüş etti. Nerede güzel ortaya çıktı ise çekip aldı. Ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü. Ak saçlı kadının sütünü çekti. Akan duru sulardan haber geçer. Ala dağdan haber aşar. Hanlar hanı Bayındır'a haber varır. Dirse Han'ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler. Dirse Han, bu şekilde gezmek yerine ölsen daha iyi olur. Bayındır Han seni çağırır, sana müthiş gazap eyler. Böyle oğul sana gerekmez. Böyle oğlun olacağına hiç olmasın daha iyi, öldürsene” dediler.

Dirse Han: “Varın getirin, öldüreyim” dedi. Böyle dedikten sonra Han'ım, o namertlerin yirmisi daha geldi ve bir dedikodu da onlar getirdiler. “Dirse Han senin oğlun kalkarak yerinden doğruldu. Göğsü güzel koca dağa ava çıktı. Sen varken av

avladı kuş avladı. Anasının yanına alıp geldi. İnsanı etkileyen al şaraptan içti. Anası ile sohbet edip babasını öldürmeye çalıştı. Senin oğlun kötü çıktı, hayırsız çıktı. Ala dağdan haber geçer. Hanlar hanı Bayındır'a haber varır. Dirse Han'ın oğlu böyle görülmemiş şey yapmış derler. Seni çağırırlar. Bayındır Han'ın katında sana gazap olur. Böyle oğul sana gerekmez, öldürsene" dediler.

Dirse Han: "Varın getirin öldüreyim, böyle oğul bana gerekmez" dedi. Dirse Han'ın hizmetkârları der: "Biz senin oğlunu nasıl getirelim, senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez. Kalkıp yerinden doğrul. Yiğitlerini okşa, beraberine al. Oğluna uğra, yanına alıp ava çık. Kuş uçurup, av avlayıp, oğlunu oklayıp öldürmeye bak. Eğer böyle öldürmezsen bir türlü daha öldüremezsin, iyi bil" dediler.

"Serin serin sabah rüzgarları estiğinde
Sakallı, boz renkli çayır kuşu öttüğünde
Büyük cins atlar sahibini görüp homurdandığında
Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda
Akli karalı seçilen çağda
Kudretli Oğuz'un gelininin kızının bezendiği çağda
Göğsü güzel koca dağlara güneş doğarken
Bey yiğitlerin, kahramanların birbiriyle yarıştığı çağda"

Sabahın ilk aydınlığında Dirse Han yerinden kalktı. Oğlancığını yanına alıp kırk yiğidi beraberine aldı, ava çıktı. Av avladılar, kuş avladılar. O kırk nâmerdin birkaçı Boğaç'ın yanına gelip dedi: "Baban dedi geyikleri kovalasın getirsin benim önümde tepelesin. Oğlumun at koşturuşunu, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi" dediler. Oğlandır ne bilsin, geyiği kovalıyordu, getiriyordu, babasının önünde vuruyordu. "Babam at koşturuşuma baksın kıvansın, ok atışıma baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevinsin" diyordu. O kırk namertler: "Dirse Han, görüyor musun Boğaç'ı, kırdı bayırda geyiği kovalıyor senin önüne getiriyor. Geyiğe atarken ok ile seni vurup öldürecek. Oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldürmeye bak" dediler. Oğlan, geyiği kovalarken babasının önünden gelip gidiyordu. Dirse Han, sinirli bir şekilde sert yayını eline aldı. Dirse Han, atının üzerinde ayağa kalktı. Yayını doğrultup attı. Dirse Han, Boğaç'ı göğsünün ortasından vurup yere düşürdü. Ok isabet etti, alca kanı fişkırdı, koynu doldu. Boğaç,

büyük cins atının boynunu kucakladı yere düştü. Dirse Han, oğlancığının yanına gitmek istedi. O kırk namert bırakmadı. Dirse Han, atının yönünü değiştirip yurduna geldi. Dirse Han'ın hatunu oğlancığının ilk avıdır diye attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. “Kanlı Oğuz beylerine ziyafet vereyim” dedi. Toparlanıp yerinden kalktı. Kırk ince kızı beraberine aldı, Dirse Hana karşı vardı. Başını kaldırdı. Dirse Han'ın yüzüne baktı. Sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını görmedi. Göğsü sıkıştı. Bütün yüreği ağrıdı. Kara süzme gözleri kan yaş doldu. Çağırıp Dirse Hana söyler, görelim Han'ım ne söyler:

“Beri gel başımın bahtı evimin tahtı.
 Sen, han babamın damadısin.
 Annemin sevgisi sensin.
 Babam ve annem beni sana verdi.
 Gözümü açıp seni gördüm.
 Gönül verip seni sevdim
 A Dirse Han, kalkarak yerinden doğruldun.
 Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin.
 Göğsü güzel koca dağa ava çıktın.
 İki vardın bir geliyorsun yavrum hani?
 Karanlık gecede bulduğum oğul hani?
 Ey Dirse Han, gözüm şiddetli bir şekilde titriyor, benim gören gözüm çıksın.
 Boğaç'ın süt emdiği damarım kötü sızlıyor, kesilsin.
 Sarı yılan sokmadan ak tenim kalkıp şişiyor.
 Yalnızca oğul görünmüyor bağrım yanıyor.
 Kuru kuru çaylara su saldım.
 Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim.
 Aç görsem doyurdum çıplak görsem donattım.
 Tepe gibi et yığdım, göl gibi kımız sağdırdım.
 Dilek ile bir oğul zorla buldum.
 A Dirse Han, yalnız oğlumun haberini söyle bana.
 Karşıda duran Ala dağdan bir oğul uçurduysan söyle bana.
 Taşkın akan sulara bir oğul düşürdüysen söyle bana.
 Aslan ile kaplana bir oğul yedirdiysen söyle bana.
 Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul aldirdiysan söyle bana.

Han babamın katına ben varayım.
 Ağır hazine bol, asker alayım.
 Azgın dinli kâfire ben varayım.
 Paralanıp cins atımdan inmeden,
 Elbisemin kolu ile alca kanımı silmeden,
 Yaralanıp yer üstüne düşmeden,
 Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim.
 Yalnız oğul haberini a Dirse Han söyle bana
 Kara başım kurban olsun bugün sana dedi, feryat figan eyledi ağladı. Böyle dedikten sonra Dirse Han hatununa cevap vermedi.

O kırk namert karşı geldi: “Oğlun sağdır esendir, avdadır, bugün yarın nerde ise gelir, korkma kaygılanma, bey sarhoştur cevap veremez” dediler. Dirse Han’ın hatunu çekildi geri döndü. Dayanamadı, kırk ince kızı beraberine aldı, büyük cins ata binip oğlancığını aramaya gitti. Kışta yazda karı buzu erimeyen Kazılık Dağı’na geldi çıktı. Alçak ve yüksek yerlere koşturup çıktı. Baktı gördü, bir derenin içine karga iner çıkar, konar kalkar. Büyük cins atını durdurdu, o tarafa yürüdü. Meğer sultanım, oğlan orada yıkılmıştı. Kargalar kan gördüğü için oğlanın üstüne konmak isterdi. Oğlanın iki köpekceğizi vardı, kargayı kovalardı, kondurmazdı. Boğaç orada yıkıldıktan sonra boz atlı Hızır, yardımına geldi. Üç defa Boğaç’ın yarasını eli ile sıvazladı. “Sana bu yaradan korkma oğlan ölüm yoktur. Senin yaranın merhemi dağ çiçeği ve ananın sütüdür” dedi, kayboldu. Boğaç’ın anası oğlunun yanına koşturup geldi. Baktı gördü oğlancığı alca kana bulanmış yatıyor. Çağırarak oğlancığına söyler, görelim Han’ım ne söyler:

“Kara süzme gözlerini uyku bürümüş aç artık.
 On iki kemiğin kırılmış, topla artık
 Tanrı’nın verdiği tatlı canın gezmedeymiş, yakala artık
 Öz gövdende canın var ise oğul haber ver bana.
 Kara başım kurban olsun oğul sana.
 Akar senin suların Kazılık dağı
 Akarken akmaz olsun
 Biter senin otların Kazılık dağı
 Biter iken bitmez olsun.

Koşar senin geyiklerin Kazılık dağı
 Koşarken koşmaz olsun taş kesilsin
 Ne bileyim oğul arslandan mı oldu?
 Yoksa kaplandan mı oldu ne bileyim oğul?
 Bu kazalar sana nereden geldi?
 O gövdende canın var ise oğul haber ver bana?
 Kara başım kurban olsun oğul sana.
 Ağzından dilinden birkaç kelime haber ver bana” dedi.

Böyle dedikten sonra Boğaç’ın kulağına ses geldi. Başını kaldırdı, ansızın gözünü açtı anasının yüzüne baktı. Söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

“Beri gel ak sütünü emdiğim ana.
 Ak saçlı izzetli canım ana.
 Akan sularına beddua etme
 Kazılık dağının günahı yoktur.
 Biten otlarına beddua etme.
 Kazılık dağının suçu yoktur
 Koşan geyiklerine beddua etme
 Kazılık dağının günahı yoktur
 Arslan ile kaplanına beddua etme
 Kazılık dağının suçu yoktur
 Beddua edersen babama et
 Bu suç, bu günah babamdandır” dedi.

Oğlan yine der: “Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur korkma. Boz atlı Hızır bana geldi, üç kere yaramı sıvazladı. Bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir” dedi. Böyle dedikten sonra kırk ince kız yayıldılar, dağ çiçeği topladılar. Oğlanın anası memesini bir sıktı sütü gelmedi, iki sıktı sütü gelmedi, üçüncüde kendisini zorladı, iyice doldu. Sıktı süt ile kan karışık geldi. Dağ çiçeği ile sütü Boğaç’ın yarasına sürdüler. Boğaç’ı ata bindirdiler, alarak yurduna gittiler. Boğaç’ı hekimlere emanet edip Dirse Han’dan sakladılar. At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Han’ım, Boğaç’ın kırk günde yarası iyileşti, sapasağlam oldu.

Boğaç ata bindi kılıç kuşandı, av avladı kuş avladı. Dirse Han'ın haberi yok, oğlancığını öldü biliyor. O kırk namertler bunu duydular, ne eyleyelim diye konuştular. “Dirse Han eğer oğlancığını görürse, bırakmaz hepimizi öldürür” dediler. Gelin, Dirse Han'ı turalım, ak ellerini ardına bağlayalım. Boynuna ip takalım, alıp kâfir ellerine yönelelim” diyerek Dirse Han'ı tuttular.

Ak ellerini ardına bağladılar, boynuna ip taktılar, ak etinden kan çıkana kadar dövdüler. Dirse Han yayan, bunlar atlı yürüdüler. Kanlı kâfir ellerine yöneldiler. Dirse Han esir oldu gider. Dirse Han'ın esir olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok. Meğer sultanım, Dirse Han'ın hatunu bunu duymuş. Oğlancığına karşı varıp söylemiş, görelim Han'ım ne söylemiş:

“Görüyor musun ay oğul neler oldu?

Sarp kayalar oynamadı yer oyuldu.”

“Yurtta düşman yokken senin babanın üstüne düşman geldi, O kırk namertler, babanın arkadaşları, babanı tuttular. Babanın ak ellerini ardına bağladılar, ak boynuna ip taktılar. Kendileri atlı, babanı yayan yürüttüler. Babanı alıp kâfir ellerine yöneldiler. Han'ım oğul, kalkarak yerinden doğrul, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk namertten kurtar. Baban sana kıydı ise sen babana kıyma” dedi. Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Bey yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı. Ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı. Büyük cins atını tutturdu, sıçrayıp bindi. Kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardından koşturup gitti. O namertler de bir yerde konmuşlardı insanı etkileyen al şaraptan içiyorlardı. Boğaç Han atını sürüp yetişti. O kırk namert de bunu gördüler. “Gelin varalım şu yiğidi tutup getirelim, ikisini bir arada kâfire yetiştirelim” dediler. Dirse Han: “Kırk yoldaşım aman, Tanrı'nın birliğine şüphe yoktur. Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin, o yiğidi döndüreyim ister beni öldürün ister diriltin, bırakın” dedi. Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler. Dirse Han, oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi. Söyler, görelim Han'ım ne söyler:

“Boynu uzun büyük cins atlar gider ise benimki gider

Senin de içinde bineğin var ise söyle bana.

Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.

Ağıllardan on bin koyun gider ise benimki gider.

Senin de içinde etliğin var ise söyle bana.
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Develerden kızıl deve gider ise benimki gider
 Senin de içinde yük taşıyıcın var ise söyle bana
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri
 Altın başlı çadırlar giderse benimki gider.
 Senin de içinde odan var ise yiğit söyle bana
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Ak yüzlü elâ gözlü gelinler gider ise benimki gider.
 Senin de içinde nişanlın var ise yiğit söyle bana.
 Savaşmadan vuruşmadan al, vereyim dön geri.
 Ak sakallı ihtiyarlar gider ise benimki gider.
 Senin de içinde ak sakallı baban var ise yiğit söyle bana
 Savaşmadan vuruşmadan kurtarayım dön geri
 Benim için geldin ise oğlancığımı öldürmüşüm.
 Yiğit sana günahı yok dön geri” dedi.

Boğaç burada babasına söylemiş, görelim Han’ım ne söylemiş:

“Boynu uzun büyük cins atlar seninki gider
 Benim de içinde bineğim var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Develerde kızıl deve seninki gider
 Benim de içinde yük taşıyıcım var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Ağıllarda on bin koyun seninki gider
 Benim de içinde etliğim var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Ak yüzlü elâ gözlü gelin seninki gider ise
 Benim de içinde nişanlım var
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam
 Altın başlı çadırlar seninki gider ise
 Benim de içinde odam var.
 Hayır, onları kırk namerde bırakmam

Ak sakallı ihtiyarlar seninki gider ise
Benim de içinde bir akli şaşmış şuuru kaybolmuş ihtiyar babam var
Hayır, onları kırk namerde bırakmam” dedi.

Kırk yiğidine tülbent salladı, el etti. Kırk yiğit büyük cins atını oynattı, Boğaç’ın etrafına toplandı. Boğaç kırk yiğidini beraberine aldı, at sürdü, cenk etti, savaştı. Kiminin boynunu vurdu, kimini esir eyledi. Babasını kurtardı, çekildi, geri döndü. Dirse Han burada oğlancığının sağ olduğunu bildi. Hanlar hanı Bayındır oğlana beylik verdi, taht verdi. Dedem Korkut destan söyledi, deyiş dedi bu Oğuznâme’yi yazdı, böyle dedi:

“Onlar da bu dünyaya geldi geçti.
Kervan gibi kondu göçtü.
Onları da ecel alıp yer gizledi.
Fâni dünya yine kaldı.
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya.
Kara ölüm gelirse geçit versin.
Sağlıkla, akılla devletini Hak yüceltsin.
O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak yardım etsin.
Dua edeyim Han’ım: Yerli kara dağların yıkılmasın.
Gölgeli büyük ağacın kesilmesin.
Taşkın akan güzel suyun kurumasın.
Kanatlarının uçları kırılmasın.
Koşarken ak boz atın sendelemesin.
Vuruşurken kara çelik öz kılıcın kırılmasın.
Dürtüşürken renkli mızrağın ufalanmasın
Ak saçlı ananın yeri cennet olsun.
Ak sakallı babanın yeri cennet olsun.
Allah yolunu aydınlatsın.
Güçlü olan Tanrı seni nâmerde muhtaç etmesin Han’ım hey!

Ek 3. Avrupa Dil Portfolyosu B1 Seviyesi Dil Yeterlilik Düzeyleri

A1	A2	B1
KOŞAÇ TÜMCESİ(haber kipi)	GELECEK ZAMAN –(y)EcEk	GEREKLİLİK KİPİ- mElİ
SIRALAMA –(İ)ncİ	KOŞAÇ TÜMCESİ (gelecek zaman) olacak	GEREKLİLİK (hikâye kipi)
KOŞAÇ TÜMCESİ (haber kipi devam) – (y)İm, -sİn, -(y)İz, -sİnİz, -(İEr)	İLGEÇLER gibi, kadar	GEREKLİLİK (rivayet kipi)
VAROLUŞ TÜMCESİ (haber kipi) var, yok	GELECEK ZAMAN (hikâye kipi) –(y)EcEktİ (< -(y)EcEk idi)	GEREKLİLİK (-mEk/-mE + iyelik gerek(-)/lazım
ŞİMDİKİ ZAMAN (genel) – (İ)yor	EŞİTLİK –CE	ZORUNLULUK –mEk zorunda / mecburiyetinde, -mEyE mecbur
DURUM (yönelme, kalma, çıkma) –(y)E, -DE, -Den	GÖRELİK –(y)E GÖRE	ZORUNLULUK kal
ULAÇLAR –DiktEn sonra , -mEdEn önce	GEÇMİŞ ZAMAN (belirsiz) –mİŞ	İŞTEŞ - birbiri
İLGEÇLER –(y)E kadar, -DEN önce, -DEN sonra	KOŞAÇ TÜMCESİ (rivayet kipi) – (-y)mİŞ (< i-miĞ)	DÖNÜŞLÜLÜK- kendi
İYELİK –(İ)m, -(İ)n, -(s)İ, -(İ)miz, -(İ)nİz, -(İEr/s)İ	ŞİMDİKİ ZAMAN (rivayet kipi) – (İ)yormuş (< (İ)yor i miş)	PEKİŞTİRME- kendi
AD TAMLAMASI (belirtili) AD-(n)İn, AD-(İEr/s)İ	GELECEK ZAMAN (rivayet kipi) –(y)EcEkmİŞ (< -(y)EcEk i-miş)	DÖNÜŞLÜ ÇATI -(İ)n
AD TAMLAMASI (belirtisiz) AD AD-(s)İ	PEKİŞTİRME –Dir	İŞTEŞ ÇATI –(İ)ş-
AD TAMLAMASI (zincirleme) AD-(n)İn AD-(İEr/s)İ(nİn) AD-(İEr/s)İ	GENİŞ ZAMAN –(E/İ)r	DİLEK KİPİ -sE
GEÇMİŞ ZAMAN (belirli) –Di	YETERLİK –(y)Ebil- / -(y)EmE	DİLEK (HİKÂYE) KİPİ- (keşke) –sEydi (< -sE i di)
KOŞAÇ TÜMCESİ (hikâye kipi) –(y)dİ (< i-di)	GENİŞ ZAMAN (hikâye kipi) – (E/İ)rdİ (< -(E/İ)r i-di)	ULAÇLAR -(y)ken (< i-ken)
ŞİMDİKİ ZAMAN (hikâye kipi) –(i)yordu (< -(İ)yor i-di)	GENİŞ ZAMAN (rivayet kipi) – (E/İ)rmİĞ (< -(E/İ)r imiĞ)	İLGEÇLER -DEN beri, -DİR
ULAÇLAR –(y)ken (< i-ken)	ADLAŞTIRMA –mE, -mEk, -(y)ŞĞ	ULAÇLAR -Dik + iyelik + -(n)dEn beri
BAĞLAÇLAR/İLGEÇLER ile (>(y)İE)	ADLAŞTIRMA (+İYELİK)+DURUM –mE/ -mEk / -(y)iş (+iyelik) + durum	ULAÇLAR –Dİ) ... - (y)Elİ
EMİR KİPİ –sİn, -(y)İn(İz), -sİn(ler)	DOLAYLI ANLATIM (emir kipi) “...”/-mE	KOŞUL KİPİ –zaman + -(y)sE (< i-se)
İSTEK KİPİ –(y)E	ULAÇLAR –(y)İp / -mEdEn	KOŞUL KİPİ (koşaç tümceleri) –(y)sE (< i-se)
SIFATLAŞTIRMA –İİ, sİz	ULAÇLAR –(y)ErEk	DİLEK KİPİ (hikâye) – eğer –sE(ydi) (< -sE i-di)

KARŞILAŞTIRMA –DEn daha	ULAÇLAR –(y)E... –(y)E	ETTİRGEN ÇATI –(İ)t- /Dir-/-Er-/İr-
ÜSTÜNLÜK en	ULAÇLAR –mE (+iyelik) için / - mEk için	ÇOKLU ETTİRGEN ÇATI –(İ)t-/Dir-/-Er-/İr- + - t-/tİr
DURUM (belirtme) –(y)İ	ULAÇLAR –mEk üzere	İŞTES ÇATI+ETTİRGEN ÇATI –(İ)ş- + -tİr-
ŞİMDİKİ ZAMAN (resmi) – mEkE	BAĞLAÇLAR çünkü, bu nedenle, bu yüzden	
İLGİ EKİ –ki	GELECEK ZAMAN –(y)EcEk	
BAĞLAÇLAR de/da	KOŞAÇ TUMCESİ (gelecek zaman) olacak	

* (Bakan, 2012:312).

Ek 4. Yunus Emre Enstitüsü B1 Seviyesi Dil Yeterlilik Düzeyleri

B1	A2	A1
• Zarf fiil -(y)ken	• Belirsiz Geçmiş Zaman (-mİş)	• Bu, şu, o, burası, şurası, orası
• Şimdiki Zamanın Hikâyesi -(I)yordu	• -DAn önce • -DAn sonra • -mAdAn önce • -DIktAn sonra	• mI? / değil • var yok
• İsteşlik - İsteş Çatı -(I)ş	• Pekiştirme • gibi, kadar	• Bulunma Hâli Eki
• Dilek Kipi -sA	• Geniş zaman (-Ir / -Ar / -r)	• Sayılar
• Dilek Kipinin Hikâyesi -sAydI	• CA, -A göre	• Çokluk Eki
• Şart Kipi -(y)sA	• bu yüzden / bu sebeple • belki ... belki • hem ... hem • ne ... ne • ya ... ya • ister ... ister	• Ayrılma Hâli Eki • Belirtme Hâli Eki • Bulunma Hâli Eki • Yönelme Hâli Eki
• Gereklik Kipi: -mAII	• -mA/-mAk /-Iş	• -DAn önce, -DAn sonra • Emir
• -AII, -DIğInDAn beri, -DI ... -AII	• Dolaylı Anlatım (Emir Kipi)	• Şahıs Zamirleri • Şimdiki Zaman
• Ettirgen Çatı: -DIr, -Ir, -t, -Ar	• -(y)Ip • -mAdAn • -mAyIp • -(y)ArAk • -(y)A ... -(y)A	• Belirli Geçmiş Zaman • Zaman Zarfları • -ile -yIA • DAn önce, -DAn sonra
• Dönüşlü Çatı: -n-, -I-	• -(y)Abil	• İyelik Ekleri
• “Kendi” Dönüşlülük Zamiri	• -mAk için • mAk üzere	• -DAn ... -A Kadar • Gelecek Zaman
• -mAk lazım • -mAk zorunda kal- • -mAk gerek- • -mAk şart	• ... diye sormak • cevap vermek • -an / -en	• İsim Tamlamaları • ki/-DAki • -(I)ncI • -A göre, bence • -DEn daha + sıfat: • Karşılaştırma • en + sıfat: üstünlük • -DEn beri / DIr
• -I-, -n- Edilgen Çatı		
• Sıfat Fiiller (-An, -DIk, -AcAk)		

* (Barın, vd. 2016).

